

ДОКЛАД

**АНАЛИЗ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА
СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ КУЛТУРНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ В
ДОПУСТИМАТА ТЕРИТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ ПО СЪВМЕСТНА
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА ЗА ТРАНСГРАНИЧНО
СЪТРУДНИЧЕСТВО ПО ЕВРОПЕЙСКИ ИНСТРУМЕНТ ЗА
СЪСЕДСТВО „ЧЕРНОМОРСКИ БАСЕЙН 2014-2020“.**

Проект: „Развитие на устойчив културен туризъм в Черноморския басейн“, CULTOUR-BSB, референтен номер: BSB-117, Договор за безвъзмездна финансова помощ от ЕФРР/ЕИС № 100708/05.09.2018г, финансиран по Съвместна оперативна програма за трансгранично сътрудничество по Европейски инструмент за съседство „Черноморски басейн 2014-2020“.

Дейност А.Т1.1 „Разработване на анализи на туристическия потенциал в държавите от Черноморския басейн“

Резултат DT.1.1. Prepared analyses of tourism potential in the BSB countries Изготвени анализи на туристическия потенциал в държавите от Черноморския басейн.

Бенефициент: Община Созопол, България

Изготвен от: „Адванст Бизнес Консултинг“ ООД

31 януари 2019 год.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ПРОЕКТ “РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВ КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ В ЧЕРНОМОРСКИЯ БАСЕЙН” - ПРЕГЛЕД.....	3
II. МЕТОДОЛОГИЯ.....	5
III. ОБЛАСТ БУРГАС	8
III.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	8
III.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	8
III.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ.....	13
III.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ.....	23
IV. ОБЛАСТ СЛИВЕН	27
IV.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	27
IV.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ	28
IV.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ.....	34
IV.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ	42
V. ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА	45
V.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	45
V.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ	45
V.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ.....	51
V.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ.....	56
VI. ОБЛАСТ ЯМБОЛ.....	59
VI.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	59
VI.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ	60
VI.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ.....	66
VI.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ.....	73
VII. ОБЛАСТ ВАРНА	76
VII.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	76

VII.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ	77
VII.2. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ	82
VII.3. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ.....	91
VIII. ОБЛАСТ ДОБРИЧ	94
VIII.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	94
VIII.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ	94
VIII.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ	101
VIII.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ.....	109
IX. ОБЛАСТ ШУМЕН	113
IX.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	113
IX.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ	114
IX.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ.....	120
IX.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ.....	131
X. ОБЛАСТ ТЪРГОВИЩЕ	135
X.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	135
X.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ	135
X.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ.....	140
X.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ.....	144
Препратки	146

I. ПРОЕКТ “РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВ КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ В ЧЕРНОМОРСКИЯ БАСЕЙН” - ПРЕГЛЕД

Проект „Развитие на устойчив културен туризъм в Черноморския басейн“, CULTOUR-BSB, референтен номер: BSB-117, се изпълнява съгласно Договор за безвъзмездна финансова помощ от ЕФРР/ЕИС № 100708/05.09.2018г, подписан между Министерство на регионалното развитие и публичната администрация, действащо като Управляващ орган (МА) на Съвместна оперативна програма за трансгранично сътрудничество по Европейски инструмент за съседство „Черноморски басейн 2014-2020“ и Община Созопол, в качеството ѝ на Водещ бенефициент.

CULTOUR-BSB попада в обхвата на Специфична цел 1: Насърчаване на бизнеса и предприемачеството в Черноморския басейн, Приоритет 1.1: Съвместно насърчаване на бизнеса и предприемачеството в секторите на туризма и културата.

I.1. Обща и специфични цели на проекта

Проектът цели съвместно разработване и популяризиране на трансграничните бизнес възможности в туристическия сектор с акцент върху културния сегмент на пазара в Черноморския басейн.

Специфични цели

- Подобряване сътрудничество между страните в Черноморския басейн и засилване на обмена на знания и комуникация между всички заинтересовани страни в туристическия сектор,
- Изграждане на по-силни трансгранични бизнес възможности в културния туризъм в рамките на Черноморски басейн,
- Повишаване привлекателността на туристическия сектор чрез малки инвестиции в региона на Черноморски басейн и използване на нови технологии и интерактивни инструменти за насърчаване.

I.2. Дейности:

- Работен пакет М: Управление и координация на проекта,
- Работен пакет Т1: Разработване на съвместна стратегия за насърчаване на трансграничния туризъм,
- Работен пакет Т2: Разработване на национални и трансгранични туристически маршрути,

- Работен пакет Т 3: Разработване на интерактивна уеб-базирана платформа за насърчаване на туризма,
- Работен пакет I: Повишаване на привлекателността и популяризирането на културни и исторически обекти чрез подобрение в дребномащабни инвестиции,
- GA G: Комуникация.

I.3. Очаквани резултати

- Изграждане на силни трансгранични бизнес възможности в туристическия сектор в Черноморския басейн. Чрез изпълнението на дейностите по проекта (провеждане на 5 национални семинара, разработване на Анализ на туристическия потенциал, Съвместна стратегия за насърчаване на трансграничния туризъм, създаване на 5 национални маршрута във всяка страна или общо 25, създаване на 15 трансгранични туристически маршрута в Черноморския регион) ще бъде постигнат устойчив икономически и бизнес растеж, както и ще бъде стимулирано бизнес сътрудничеството. Резултатът ще има положително въздействие върху изграждането на просперитет и конкурентоспособност на региона и по-високи нива на заетост и доходи в района на Черноморския басейн.
- Разработване на устойчива съвместна стратегия за насърчаване на трансграничния туризъм, която ще обхване територията на България, Румъния, Грузия, Украйна и Турция.
- Петнадесет (15) съвместно разработени трансгранични туристически маршрута, включващи 2-5 страни. Този резултат ще насърчи взаимните потоци от посетители от други региони и държави и ще допринесе за изграждането на Черноморския регион като културна дестинация.
- Проведени дванадесет (12) трансгранични туристически мероприятия.
- Три (3) подобрени дребномащабни инвестиции на културно-исторически обекти в България, Украйна и Турция, които ще повишат привлекателността им.

I.4. Партньори по проекта

Проектният консорциум включва 6 партньора от 5 държави от Черноморския басейн:

- Община Созопол, България (Водещ бенефициент),

- Община Констанца, Румъния (Проектен бенефициент 2),
- Екоцентър за опазване на околната среда, Грузия (Проектен бенефициент 3),
- Агенция за устойчиво развитие и европейска интеграция “Еврорегион Долен Дунав“, Украйна (Проектен бенефициент 4),
- Община Измал, Украйна (Проектен бенефициент 5),
- Областна администрация Дуздже, Turkey (Проектен бенефициент 6).

I.5. Период на изпълнение: 11.09.2018 - 10.08.2020

I.6. Цел на аналитичния доклад

Настоящият доклад е изготвен съгласно Договор 8-34 / 14.01.2019 г. между Община Созопол и „Адванст Бизнес Консултинг“ ООД. Документът представя извършената работа и постигнатите резултати като част от Работен пакет T1 „Разработване на съвместна стратегия за насърчаване на трансграничния туризъм“, дейност T1.1 „Разработване на анализи на туристическия потенциал в държавите от Черноморския басейн“, Резултат DT.1.1. Изготвени анализи на туристическия потенциал в държавите от Черноморския басейн.

II. МЕТОДОЛОГИЯ

Основните аналитични методи, използвани от екипа на „Адванст Бизнес Консултинг“ ООД са:

- Събиране, проучване и анализ на национални, областни, общински, секторни стратегически, планови, програмни, пространствени и др. документи, които имат отношение при извършването на анализ на туристическия потенциал на съществуващите културни туристически обекти.
- Набавяне и анализ на статистически данни, които имат отношение при извършването на анализ на туристическия потенциал на съществуващите културни туристически обекти.

Анализът обхваща допустимата територия в Република България, съгласно Програмния документ, одобрен от Европейската Комисия, определена като региони NUTS II на Североизточен и Югоизточен район, включително:

- Югоизточен район за планиране - области Стара Загора, Сливен, Ямбол и Бургас) и

- Североизточен райони за планиране - области Варна, Добрич, Търговище и Шумен).

Анализът включва следната специфична информация:

КРИТЕРИИ	ДЕТАЙЛНО ОПИСАНИЕ
Географска локация	○ Административно-териториални характеристики
Социално-икономически и демографски характеристики	○ Брой и гъстота на население, естествен и механичен прираст, ○ Полова структура, ○ Възрастова структура, ○ Динамика на населението, ○ Обща характеристика на местната икономика, ○ Анализ на икономиката по отрасли.
Съществуваща инфраструктура и околна среда	○ Водоснабдяване, ○ Канализация, ○ Жилищна структура, ○ Електроснабдяване, ○ Газопреносна мрежа, ○ Екологично състояние и рискове.
Транспортна достъпност и свързаност на отделните части на Югоизточния и Североизточния райони на планиране	○ Пътна мрежа и транспортна инфраструктура

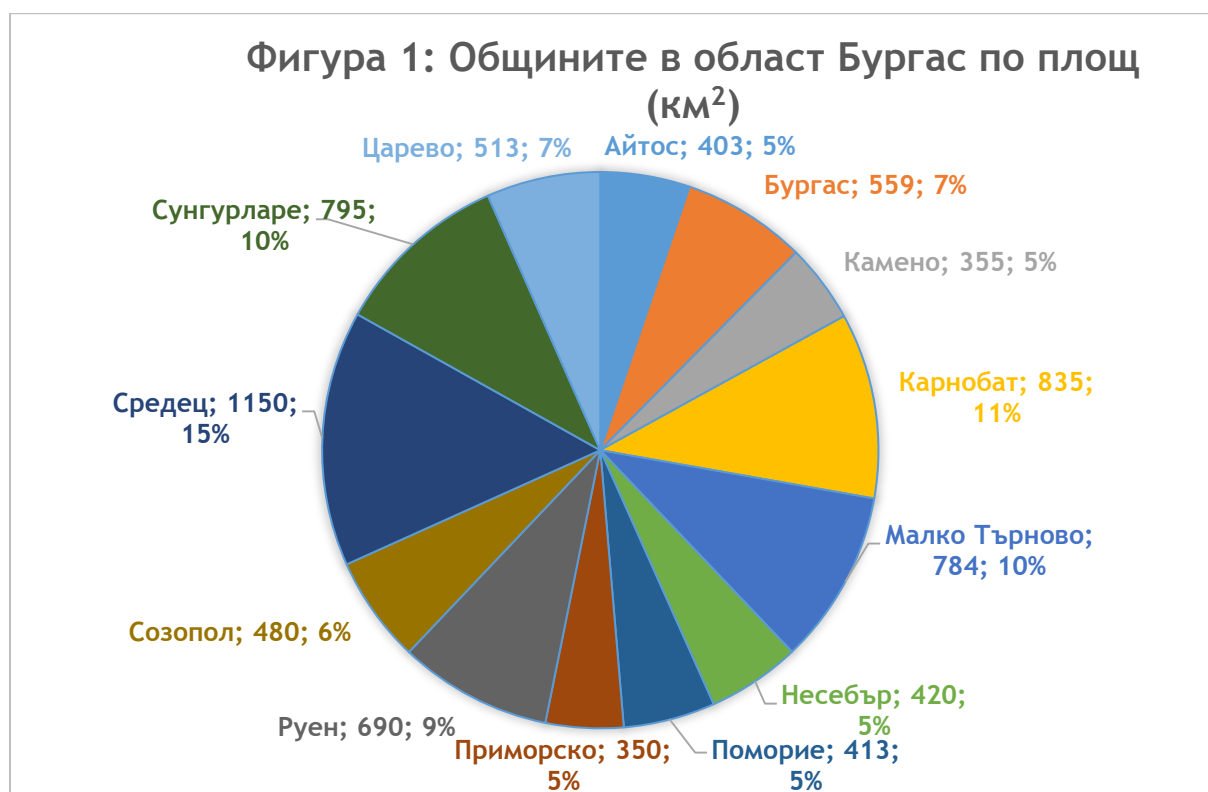
Анализ на съществуващите туристическите ресурси	○ Природни туристически ресурси, ○ Антропологични туристически ресурси, ○ Културно и историческо наследство, ○ Археологически обекти, ○ Архитектурни резервати, ○ Исторически забележителности, ○ Храмове, манастири и други религиозни обекти, ○ Местни традиции, обичаи и занаяти, ○ Културни дейности и фестивали, ○ Галерии, Музеи, Театри, Библиотеки, ○ Артистични и занаятчийски центрове, ○ Други културни институти.
Съществуващи съоръжения за почивка и туризъм, туристическа инфраструктура и предоставяни услуги	○ Настанителна база, ○ Наличие на услуги (хотелиерски, ресторантьорски, медицински, комуникационни), ○ Туристически оператори, ○ Туристически агенции, ○ Места за забавления, ○ Туристически информационни центрове, ○ Изложбени центрове за представяне на местно природно и културно наследство, ○ Други видове съоръжения (конни центрове и маршрути за езда, аквапаркове, водни атракции и увеселителни паркове, развлекателни и тематични паркове, голф игрища, места за наблюдение на диви животни и птици).
Съществуващи туристически оферти и видове туристически маршрути	○ Съществуващи туристически оферти, ○ Съществуващи туристически маршрути.

III. ОБЛАСТ БУРГАС

III.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

Административно-териториални характеристики

Област Бургас е част от Югоизточен регион на България с обща площ от 7 748,1 км². Областта включва 13 общини с общо 250 населени места. Административният център е град Бургас.

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

III.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Население

През 2017 г. област Бургас е четвъртата по големина област в България по население с 411 579 души. Близо половината от тях живеят в административния му център - община Бургас.

Гъстота на населението

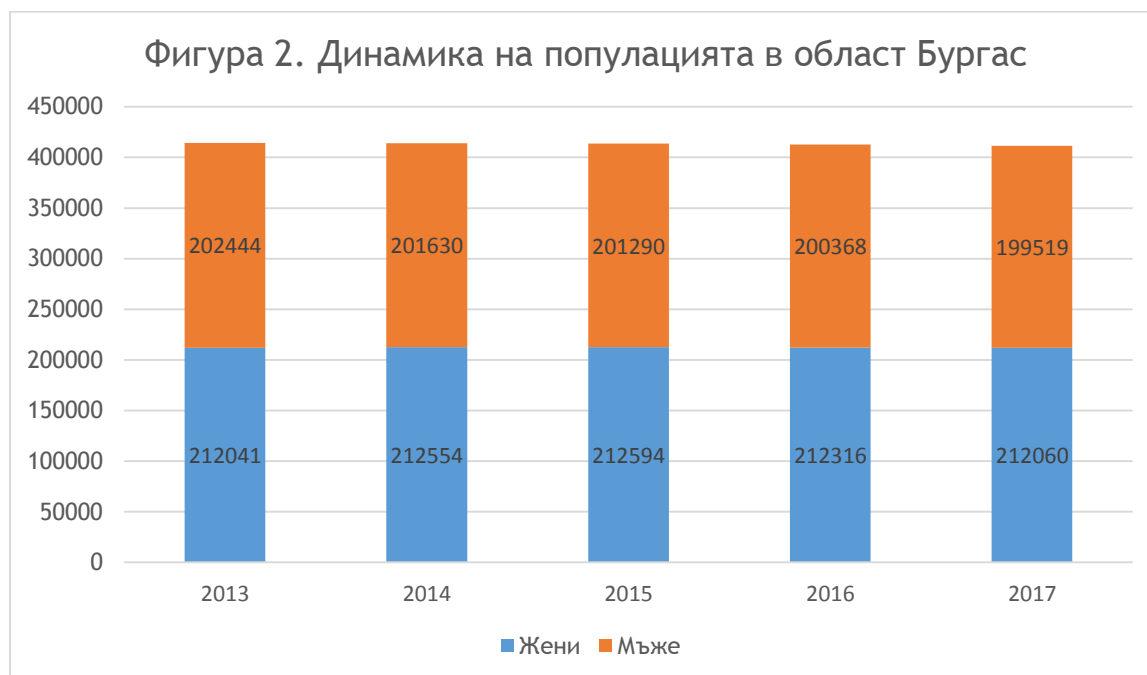
През 2017 г. гъстотата на населението е 53.12 души на км². По-голямата част или 76,3% от хората живеят в градовете, а останалите 23,7% в селата.

Естествен прираст и миграция

През 2017 г. областта отчита отрицателен естествен прираст от 4,3 на 1000 души, но печели 670 души поради миграция. Броят на емигрантите е 9 602, а имигрантите - 8 932 души. Броят на имигрантите надвишава броя на емигрантите в повечето от общините в областта. Най-високата положителна миграция, от 391 души, е регистрирана в община Бургас, а община Руен е с най-висока отрицателна миграция - 50 души.

Динамика на населението

Средногодишният спад на населението в област Бургас е 0.2% за периода 2013-2017.

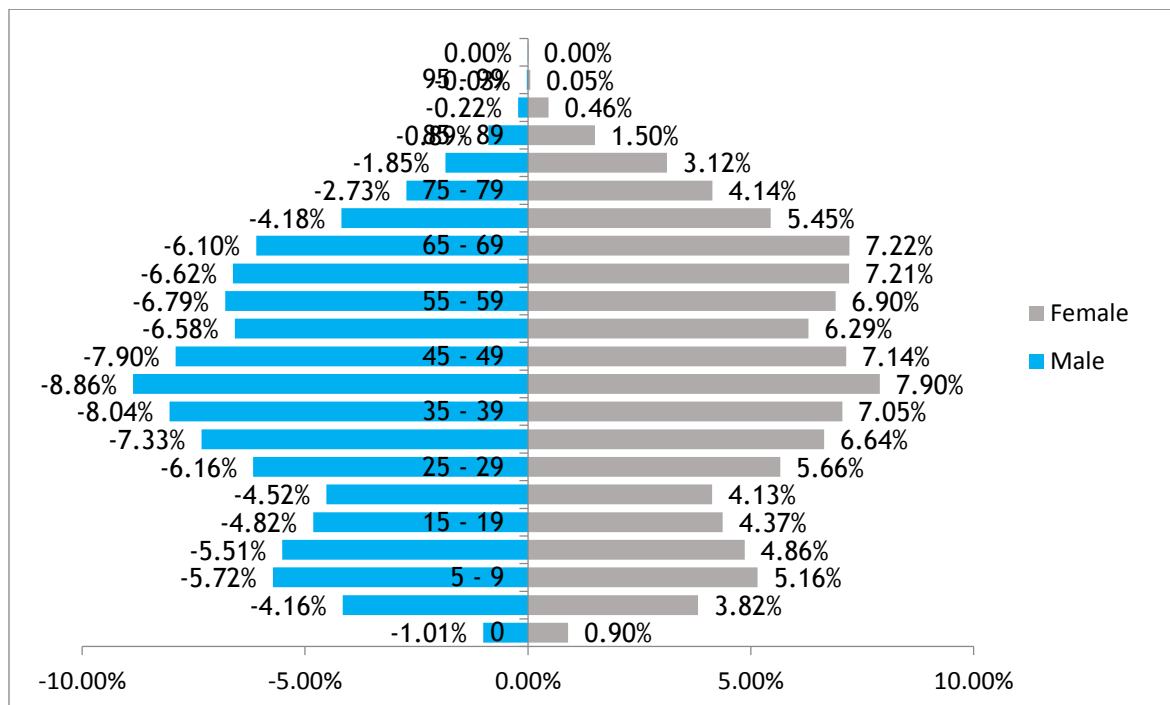

Източник: НСИ

Структура на населението по пол

През 2017 год., жените доминират в половата структура на населението в област Бургас. Техният брой достига 212 060 души, или 51.5% от общото население, докато мъжете са 199 519 души.

Фигура 3: Структура на населението по пол, област Бургас

Източник: НСИ

Структура на населението по възраст

През 2017 г. населението в трудоспособна възраст съставлява 60,9% от общия брой или 250 522 души. Младите и възрастните хора са съответно 16,4% и 22,7%. Най-висок процент на населението в трудоспособна възраст - 63.2%, е регистриран в община Руен, а най-нисък - 49.3% в Малко Търново.

Икономически преглед

През 2017 г. в област Бургас работят 30 070 нефинансови компании, в които са заети 122 937 души. Те отчитат нетни приходи от продажби в размер на 16,249 млрд. лв. и добавена стойност от 2,949 млрд. лв. Микропредприятията с по-малко от 10 служители са 93,9% от общия брой.

Източник: НСИ

Повечето компании развиват дейността си в сектора на услугите - 10 907, или 36.3% от общия брой. Служителите заети в сектора на услугите са 33 956 души, а производственият сектор отчита най-високи нетни приходи от продажби - 7,791 млрд. лева.

Икономически анализ по сектори

Водещите 10 компании по отношение на оперативните приходи през 2017 г. в област Бургас отразяват секторната структура на нейната икономика:

Таблица 1: 10-те най-големи компании в област Бургас, по оперативни приходи през 2017 година			
Компания	Община	Сектор	Приходи (млн. лв)
Лукойл Нефтохим АД	Бургас	Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	5 611,3
Севан ООД	Бургас	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети	441,9
Промет Стиил ЕАД	Средец	Производство на основни метали	402,9
СЕ Борднетце - България ЕООД	Карнобат	Производство на моторни превозни средства, ремаркета и полуремаркета	206,7

Кроношпан България ЕООД	Бургас	Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, с изключение на мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	188,4
БМФ Порт Бургас ЕАД	Бургас	Складиране и спомагателни дейности за транспортиране	148,3
Нурсан Отомотив ЕООД	Руен	Производство на моторни превозни средства, ремаркета и полуремаркета	145,4
„Фрапорт Туин Стар Еърпорт Мениджмънт“ АД	Бургас	Складиране и спомагателни дейности за транспортиране	132,5
Нафта Трейдинг АД	Бургас	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети	119,9
Табакo Трейд Бургас ООД	Бургас	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети	96,1

Първите три отрасли в областта по оперативни приходи са:

- Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти;
- Търговия на едро с изключение на автомобили и мотоциклети;
- Търговия на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети.

Водоснабдяване

През 2017 г. общественото водоснабдяване покрива 100% от общото население на област Бургас. Няма режим на водата в сравнение с 3,0% за страната.

Канализация

Около 79.6% от населението има достъп до системата за събиране на градски отпадъчни води, което е над средните стойности за страната - 76.0%. Област Бургас има и по-висок дял на населението, свързано с пречиствателни станции, отколкото средното за България - 65,7% спрямо средното за страната - 63,4% и по-висок дял на системата за събиране на непечистени води - 13,8%, при средно за страната 12,6%.

Жилищен фонд

В област Бургас има над 103 600 жилищни сгради, с 293 повече от предходната година. По-голямата част от тях или 53.8% от общия брой са разположени в селата в област Бургас, а останалите 46.2% са в градовете. В същото време по-голямата част, или 76,2% от всичките 288,212 обитатели в областта са в градовете.

Електроенергийна инфраструктура

В област Бургас има две свързващи линии. Първата свързва Бургас с ТЕЦ Марица Изток 2, разположена в близост до град Стара Загора, а втората свързва градовете Бургас и Варна. През 2018 г. стартира изграждането на трета междусистемна линия, свързваща Бургас и Добрич.

Газопреносна инфраструктура

Главният газопровод на националната газоразпределителна мрежа преминава през Бургаска област. Междувременно газоразпределителната мрежа за крайните потребители все още се развива. Разпространено е само в градовете Бургас и Карнобат.

Екологично състояние и рискове

Област Бургас страда от замърсяване на въздуха, причинено от възгледобивния комплекс "Мини Марица Изток", който работи в близката област Стара Загора и поради рафинерията в Бургас. Рафинерията е отговорна и за замърсяване на почвата с петролни продукти. Друг сериозен замърсител е пристанище Бургас, който замърсява морската вода по пристанищната зона.

Пътна мрежа и транспортна инфраструктура

През 2017 г. общата дължина на пътната мрежа е 1176 км. Тя включва 51 км автомагистрали, 252 км първокласни пътища, 249 км второкласни и 624 км третокласни пътища.

Железопътната мрежа е 178 км, и остава почти непроменена през периода 2013-2017.

През територията на Бургаска област преминава един паневропейски транспортен коридор - Коридор VIII Тирана (Албания) - Варна (България), част от който е магистрала Тракия, свързваща София с Бургас.

III.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

Природни туристически ресурси

Област Бургас включва част от Източна Стара планина, северната част на Странджа планина, източната част на Горнотракийската низина, Бургаската равнина и южното Черноморие. Има четири големи езера - езерото Бургас, Мандренското, Атанасовското и Поморийското езеро с обща площ от 9 500 ха.

Към януари 2019 г. област Бургас има 41 обекта по „Натура 2000“ - специални защитени зони съгласно Директивата за местообитанията на ЕС и специални защитени територии съгласно Директивата на ЕС за птиците.

Българската изпълнителна агенция по околна среда отбеляза шест резервата, 36 природни забележителности, четири природни резервата, които управлява, един природен парк със защитени територии и 54 защитени обекта. Най-популярни от тях са Национален парк Странджа и река Ропотамо.

Източник: Изпълнителна агенция по околна среда и водите

Област Бургас е с влажен субтропичен климат, с континентални влияния. Лятото продължава около пет месеца от средата на май до края на септември. Средната температура на района през високия сезон е 24 ° С, докато температурата на морето се задържа около 23 ° - 24 ° С при изгрев слънце и достига до 29 ° - 30 ° С, при залез - средно 26 ° С. Сняг е възможен през зимните месеци декември, януари и февруари.

Културно-историческо наследство

В България има десет обекта на световното наследство на ЮНЕСКО. Един от тях, Древният град на Несебър се намира в област Бургас. Разположен на полуостров, днес той е част от морския курорт Несебър, един от най-големите морски курорти на българското Черноморие.

В селата в Странджа планина се провежда традиционният ритуал с огън - Нестинарство, включен в Списъците на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО.

Археологически обекти

В област Бургас има няколко големи археологически обекта:

- Арка на древния град Аполония, Созопол
- Архитектурно-исторически комплекс „Южна крепостна стена и кула“ в Созопол
- Вампирът от Созопол
- Античен и средновековен град "Акве калиде - Термополис", намиращ се край Бургас
- Антична и средновековна крепост и пристанище "Порос", Бургас
- Остров Света Анастасия до Бургас
- Антична куполна гробница край Поморие
- Античен амфитеатър в Несебър
- Базилика „Света Богородица Елеуса“, Несебър
- Църква „Исус Христос Пантократор“, Несебър
- Църква „Св. Йоан Алитургетос“, Несебър
- Църква „Света Параскева“, Несебър
- Църква „Св. Стефан“, Несебър
- Римски бани край Обзор
- Тракийска антична крепост Аетос, близо до Айтос
- Тракийско светилище Големия камък край с. Долно Ябълково
- Древен римски град Деултум, край с. Дебелт
- Антично светилище Аязмо край с. Българи
- Коначето - Храм на нестинарите, с. Българи
- Тракийско скално светилище Индихасха, близо до с. Граматиково
- Тракийски култов комплекс в местността Мишкова нива край Малко Търново

- ***Арка на древния град Аполония, Созопол***

През 620 г. пр.н.е., гръцки преселници от малоазийския бряг Милет, на мястото на тракийско селище основават независима гръцка колония - Аполония Понтика. Аполония, израства като важен търговски и пристанищен център в Черно море. По онова време е бил най-големият и богат черноморски град.

Аполония е едно от първите селища на Балканския полуостров, където навлиза християнството. През IV век Аполония става част от Източната Римска империя и са изградени крепостни стени. Тогава градът е важен център на епархия, разположен на крайморския път Виа Понтика.

Старата част на града е впечатляващ и до днес са запазени много останки от крепостната стена на античния град Аполония. Крепостта е била построена в средата на V век по времето на император Анастасий (491-518г).

- ***Архитектурно-исторически комплекс „Южна крепостна стена и кула“ в Созопол***

Той е разположен на южната панорамна алея, в старата част на град Созопол - Археологически резерват „Античния град Аполония“. В комплекса може да се видят останките от укреплението на древния град, които включват добре запазен участък от югоизточната крепостна стена, правоъгълна стражева кула и зърнохранилище. Над него били разположени казармени помещения, в които живеели стражите на крепостните кули. Интерес представлява и античният кладенец, строен през IV-III в пр.н.е. По традиция, туристите хвърлят монета в него за щастие.

Комплексът е открит съвсем случайно при събаряне на стара къща, на чието място е трябвало да се построи нова. Намерените находки могат да бъдат разгледани в залите на музея.

- ***Вампирът от Созопол***

През лятото на 2012 г. при археологически разкопки в стария град на Созопол, археолозите откриват останките на средновековен вампир. В древен храм, екипът на разкопките е открил две погребения. Скелети са от преди 700-години, а в единия има забит железен кол в гръдния кош. Древният езически ритуал се е практикувал за да попречи на злите мъртви хора да възкръснат от гробовете си.

След откриването на вампира в Созопол, България става една от най-атрактивните дестинации за „вампирски туризъм“ в света, като се нарежда на

почетното четвърто място. Славата на вампира дори е изпреварила тази на граф Дракула, който е на пето място в споменатата класация (на първо място в класацията е Музеят на вампирите в Париж).

За известно време останките на Созополският вампир са изложени в Националния Исторически Музей (НИМ) в София, като успява за това време да повиши посещенията му с 30%. Заради небивалия интерес находката е преместена отново в Созопол, като градът привлича чужденци, дошли специално заради Вампира. След откриването на вампирските скелети все по-често се говори за перспективите пред така наречения вампирски туризъм.

- ***Античен и средновековен град "Акве калиде - Термополис", Бургас***

Античен и средновековен град "Акве калиде - Термополис" възникнал около топлите минерални извори още в тракийско време в I-во хилядолетие преди Христа. Тук било най-почитаното в древността Светилище на трите нимфи, покровителки на здравеносната сила на минералните извори. В началото на II в. римският император Траян построил големи Терми (thermae) и пътна станция наречена Акве калиде (гореща вода). Те станали много известни в цялата империя и през VI в. императорът на Византия, Юстиниан Велики изградил голяма крепост, която да ги защитава от нашественици. Крепостта, наречена Термополис била известна и през следващите векове, когато е попадала в границите на Българската държава.

- ***Антична и средновековна крепост и пристанище "Порос", Бургас***

Крепостта е създадена в ср. на II в от римския император Антонин Пий. Отначало е била построена кулата при отока, на лат. "Бург", която е имала локационни функции, помагала на влизащите в езерото лодки и малки кораби да не затънат в заблатените зони на отока.

Полуостров Форос е обозначен в старите италиански и каталунски карти от XIII-XVI в. като място на укрепена крепост с пристанище под името Поро (проток) или Порос, която пазела отока на Мандренското езеро (Скеф). Византийските исторически извори го предават на гръцки като "Пиргос", което има същото значение. В посветителен надпис от II в се казва, че по границите на римската колония Деултум са изградени бурги (крепости). Крепостта Бургос (Порос) е предшественика на съвременен Бургас.

- ***Антична куполна гробница, в Поморие***

Античната куполна гробница на Поморие се намира западно от град Поморие, близо до пътя Поморие-Бургас. Гробницата датира от II-III в сл. Хр.

Стр. 17 от 148

Смята се, че тя е служила за хероон (мавзолей) на богата анхиалска фамилия, в който са се извършвали религиозни езически ритуали.

Гробницата се състои от коридор (дромос) с дължина 22 м и кръгла камера с диаметър 11,60м и височина 5,50м. Изградена е от камък и тухли. Гробницата е засводена с полуцилиндричен свод, в центъра на който има куха колона. От вътрешната ѝ стена е имало вита каменна стълба, която е отвеждала на повърхността на могилата. Гробницата има пет ниши, в които са били поставяни урните на покойниците. Предполага се, че стените са били изрисувани, но днес посетителите могат да видят само следи от зелена мазилка.

Гробницата е единствена по рода си на Балканския полуостров. Архитектурата и градежът ѝ и до днес впечатляват с перфектното изпълнение. Много архитекти от цял свят изучават гробницата, за да разгадаят тайната на гъбообразния ѝ купол. Обявена е за архитектурно-строителен паметник през 1965г. (брой 35 на Държавен вестник).

- **Базилика „Света Богородица Елеуса“, Несебър**

Базиликата "Света Богородица Елеуса" (Елеуса - от гръцки, означава Умиление) се намира на северния бряг на полуострова. Построяването на базиликата се отнася към V в, като тухлените печати са от времето на император Юстиниан (527-565). Предполага се, че това е най-старата несебърска черква. Базиликата се споменава в грамоти на цар Иван Александър (XIV в.). Морето е отнесло част от брега и в резултат от това са били унищожени северния кораб и северната част от централния кораб. Базиликата е трикорабна, с три апсиди и нартекс, дълга е 28 метра и широка 18 метра. Двата странични кораба имат по още две по-малки апсиди - на север и на юг. В нартекса са се запазили останките от 5 гробници (ограбени). При археологическите проучвания са били открити погребения от XIV в източно от апсидата.

През 1920 г. са направени първите археологически разкопки. Сега църквата е консервирана и отчасти реставрирана.

Исторически забележителности

В района има една историческа зона - Петрова нива в община Малко Търново, Природен парк Странджа. През юли 1903 г. група делегати от Вътрешна македонска революционна организация (ВМРО) обявяват избухването на антиосманско въстание с цел освобождаване на южна Тракия от османско владичество и провъзгласяване на Странджанска република. Това въстание е

Стр. 18 от 148

част от Илинденско-Преображенското въстание, организирано от балканските народи срещу Османската империя.

Архитектурни резервати

Има четири архитектурни резервата:

- **Архитектурен резерват - село Бръшлян**

Разположено е в североизточната част на Странджа, на 240м надморска височина. Намира се на 11км северозападно от Малко Търново и на 64км от Бургас.

Село Бръшлян е обявено за архитектурен резерват, заради десетките къщи и ансамбли, типични представители на странджанската архитектура от 18 и 19 век. От тях 9 са архитектурни паметници на културата с национално значение, 22 са ансамбли, а останалите къщи са от местно значение. Откритите в околностите на селото долмени и могилни некрополи от времето на траките, както и останки от антично селище, са интересни за посещение. Сегашното селище датира от края на 17 и началото на 18 век, след като жителите на трите колибарски селища - Юртет, Селище и Живак слизат и се заселват в мястото на най-старата част на селото "Долна махала".

- **Архитектурно-исторически резерват Несебър**

Архитектурно-историческият резерват Несебър се намира в Стария град и представлява полуостров, дълъг около 850 м. и широк 350 м. Старият град е обявен за архитектурно-исторически резерват с национално значение с постановление № 243 на Министерския съвет от 18.07.1956 г. През 1983 г. ЮНЕСКО го включва в Списъка на паметниците на Световното културно наследство.

Несебър е един от най-древните градове на Европа, основан преди 3200 години. През античността градът е наричан Месамбрия, през Средновековието Месемврия, а по-късно - Несебър. За вековната история на Стария Несебър свидетелстват множеството археологически находки. Голяма част от тях могат да бъдат разгледани в Археологическия музей на Несебър. По време на цялото си съществуване градът винаги е бил ограждан от крепостни стени, останки от които са запазени и до днес.¹

- **Вятърна мелница - Несебър**

¹ Информация от Официалния туристически портал на България

Вятърната мелница е емблематична за град Несебър и е своеобразен символ на града. Намира се на моста между стария и новия град и е най-посещаваното и предпочитано място както от местни така и от гостите на страната.

- **Архитектурен резерват „Стари Поморийски къщи“ - Поморие**

Резерватът се намира в близост до брега на морето, в източния край на старата част от Поморие и представя архитектурата и специфичните елементи на къщите по морския бряг. Сградите в резервата са строени през XIX в. Типичната поморийска къща, която туристите могат да видят, е на два етажа - каменно приземие и паянтов етаж. Къщите в резервата са частна собственост и не са достъпни за посещение, но в Историческия музей на Поморие има експозиция, пресъздаваща точната подредба на анхилския дом.

Храмове, манастири и други религиозни обекти

Към януари 2019 г. броят на действащите религиозни храмове в област Бургас възлиза на 273. Православното християнство преобладава с 171 църкви, два манастира и един параклис, следвани от исляма с 93 джамии. Другите религиозни храмове в областта са две протестантски, две католически и две арменски апостолски църкви.

Таблица 2: Основни храмове и манастири в област Бургас		
Църква	Религия	Община
Храм-паметник "Св. св. Кирил и Методий"	Православно християнство	Бургас
„Св. Николай Чудотворец“	Православно християнство	Бургас
Арменска Православна Църква "Сурп Хач"	Апостолическо християнство	Бургас
„Св. Богородица“	Православно християнство	Бургас
„Св. Иван Рилски“	Православно християнство	Бургас
„Успение Богородично“	Православно християнство	Бургас
„Свето Преображение Господне“	Православно християнство	Поморие
„Успение Богородично“	Православно християнство	Малко Търново
„Св. Цар Борис-Михаил“	Православно християнство	Царево

Културни дейности и фестивали

В област Бургас има над 50 фестивала:

- Световен шампионат по фолклор "World Folk", Несебър, Слънчев бряг, Бургас, Поморие, Свети Влас
- Европейско първенство по фолклор „Евро фолк“, Слънчев бряг, Свети Влас и Поморие
- Фестивал на изкуствата "Включи града", Бургас
- Фестивал „Summer Chaos Festival“, Бургас
- Национален фестивал на ролерите „Ролерфест“, Бургас
- Метал фестивал „Sea of Black Festival“, Бургас
- Международен фестивал "Летни празници на изпятата поезия - Солени ветрове", Бургас
- Фестивал „Fashion Summer“, Бургас
- Международен фолклорен фестивал, Бургас
- Първи бегачески фестивал „БУРГАС РЪН“, Бургас
- Фестивал на изкуствата "Порт Прим Арт Фест", Бургас
- Фестивал на маскарадните игри, народното и художествено творчество, Бургас
- Фестивал на пясъчните скулптури, Бургас
- Международен фестивал "Солей", Созопол
- Международен конкурс за изкуство „Радост на брега“, Созопол
- Международен младежки фестивал на изкуствата „Музите“, Созопол
- Международен фестивал „Созополска панорама“, Созопол
- Международен фестивал „Морска раковина“, Созопол
- Международен фестивал „Хармония и сила“, Созопол
- Фестивал на изкуствата "Аполония", Созопол
- Фестивал „Созополска дъга“, Созопол
- Фестивал на Старата градска песен, Созопол
- Европейско първенство по фолклор „Евро фолк“, Несебър
- Международен фолклорен фестивал „Несебърски накит“, Несебър
- Международен детски фестивал "Слънце, Радост, Красота“, Несебър
- Национален фестивал на сватбения туризъм „Любов и вино в Несебър“, Несебър
- Международен фестивал „Съзвездия в Несебър“, Несебър
- Поп Рок фестивал, Несебър

- Туристически фестивал, Несебър
- Рибен фестивал "Есенни пасажи", Несебър
- Международен фестивал на камерната класическа музика „Месамбрия Орфика“, Несебър
- Детско-юношески куклено-театрален фестивал "Сцена край морето", Поморие
- Международен фестивал „Корабът на изкуствата“, Поморие
- Международен фестивал на православната музика „Св. Богородица - Достойно естъ“, Поморие
- Фолклорен фестивал „Хоро край поморийския бряг“, Поморие
- Международен фолклорен фестивал "Атлиманска огърлица", Китен
- Международен фолклорен фестивал "Евро фолк - Черно море“, Китен
- Международен младежки арт фестивал Ритми от България, Китен
- Конкурс-фестивал за групи за народни хора „Оро се вие на сборо“, Китен
- Международен младежки фолклорен фестивал, Приморско
- Международен фолклорен фестивал „Българска роза“, Приморско
- Национални фолклорни празници "Приморска перла", Приморско
- Национален детски и младежки фолклорен фестивал "Орфей пее с морето", Приморско
- Фестивалът за съвременни стилове „В магията на танца и морето“, Приморско
- Арт фестивал „Огън и Море“, Царево
- Международен младежки фестивал "Жреци на музите", Царево
- Традиционен Рибен фест, Царево
- Фестивал на песента "Джурджуна", Царево
- Фестивал „Царево - царството на мановия мед“, Царево
- Фестивал на изкуствата "Арт поток", Царево
- Международен фестивал „Черноморски вечери“, Черноморец
- Фестивалът за народни песни и танци „Славееви нощи“, Айтос
- Фестивал "Морски изгреви", Ахтопол
- Летен арт фестивал "Здравей, море", Лозенец
- Национален фолклорен фестивал "Хоро в Странджа", Малко Търново
- Нестинарство, с. Българи
- Национален фолклорен фестивал "Да тропнем на море", Свети Влас
- Международен детски и младежки фестивал на изкуствата „Ние-XXI век“, Слънчев бряг

Музеи

По данни на НСИ в област Бургас има 12 музея. Основните са:

- Регионален исторически музей в Бургас - най-големият музей в Югоизточна България. Тук са включени археологически, исторически, етнографски и природонаучни артефакти.
- Археологически музей в Несебър - има артефакти от древногръцкия, римския и византийския период. В музея има и артефакти от периода на българските средновековни царства.

Галерии

В област Бургас има осем галерии и изложбени центрове, всичките са разположени в градовете Бургас и Созопол. Основните галерии са:

- Бургаска художествена галерия „Петко Загорски“. Има над 2 800 произведения на изкуството. В постоянната изложба на галерията има произведения на известни български художници Владимир Димитров - Майстора, Дечко Узунов, Бенчо Обрешков, Златю Бояджиев.
- Художествена галерия „Созопол“ - галерията представя 287 картини и 40 скулптурни творби.

Театри

В област Бургас има три театри и една опера.

- Държавна опера „Бургас“ - сградата на операта е емблематична за град Бургас. Тя споделя сградата с Бургаската филхармония;
- Драматичен театър „Адриана Будевска“ - театърът, един от най-старите в България, е създаден през 1893 г.;
- Държавен куклен театър „Бургас“;
- Летният театър Бургас - разположен в Приморски парк.

Библиотеки

В област Бургас има две библиотеки. Основната е Регионалната библиотека П. К. Яворов. Тя е най-голямата библиотека в Югоизточна България с над 600 000 книги, звукозаписи, ръкописи и оригинални творби на местни художници. Библиотеката е и една от най-старите в страната. Създаден е през 1888 година.

III.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ

База за настаняване

По данни на НСИ, през 2017 г. област Бургас има 806 места за настаняване, или 24.1% от общия брой в България, с общ капацитет 134 336

Стр. 23 от 148

Common borders. Common solutions.

легла, или 38.5% от националния. За периода януари - ноември 2018 г., броят на регистрираните нощувки в областта вече надвишава годишната сума за 2017 г. - 9,694 млн. при 9,459 млн. през цялата предходна година. Над 80% от нощувките в областта са от чужденци, в следствие на специализацията на Бургас и региона в международния морски туризъм. Общият брой на посетителите за първите 11 месеца на 2018 г. е 1.689 млн. туристи, от които 72.1% са чуждестранни граждани. Общите приходи от туризъм в областта, за януари - ноември 2018 г., са в размер на 510.0 млн. лв., спрямо 474.6 млн. лв. за цялата 2017 година.

Места за настаняване

В област Бургас са регистрирани 7,228 квартири, регистрирани от Министерството на туризма. Община Поморие е лидер в областта с 2395 места за настаняване, следвана от община Созопол и община Приморско съответно с 2122 и 1127 души. Междувременно няма регистрирани места за настаняване в община Камено. Големият брой места за настаняване в по-малките курортни общини се дължи на многобройните семейни къщи за гости, а леглата в град Бургас са концентрирани в по-големи, но по-малко хотели.

Най-големите компании в сектора за настаняване в област Бургас по отношение на оперативните приходи през 2017 г. са:

- Дюни АД - оперира курорт Дюни в община Созопол;
- Академика Сий Палас АД - специализирана в хотелиерския мениджмънт;
- ДИТ ООД - специализирана в хотелиерския мениджмънт.

Туристически агенции

В област Бургас има общо 395 регистрирани туроператори и туристически агенти към края на януари 2019 г., по данни на Министерство на туризма.

Таблица 3: Туристически агенции в област Бургас	
Община	Брой агенции
Бургас	199
Несебър	99
Поморие	42
Созопол	35
Приморско	11
Царево	6
Карнобат	2
Айтос	1

„Теди Кам” ЕООД е с най-голям дял на оперативните приходи (31,4 млн. лева). Втори и трети по оперативни приходи са „Балкан експрес Травел Асистенс” ООД и „Приключенски свят” ЕООД.

Забавления

В област Бургас има различни видове развлекателни съоръжения:

- Пет конни бази в община Бургас и една в община Царево;
- Четири спортни комплекса в община Бургас;
- Две пейнтбол арени в община Несебър;
- Четири яхт клуба и яхт турове в общините Бургас, Несебър и Созопол;
- Два тенис корта в община Бургас;
- Мини голф в община Царево;
- Картинг в община Несебър;
- Разходка с лодка.

Туристически информационни центрове

Към края на януари 2019 г. в Бургаска област има седем туристически информационни центъра, според Министерство на туризма.

Таблица 4: Туристически информационни центрове		
Място	Адрес	Контакти
Бургас	бул. „Христо Ботев“	Тел.: +359 56 825 772 E-mail: info@gotoburgas.com Сайт: www.gotoburgas.com
Бургас	пл. „Царица Йоанна“	Тел.: +359 875 343 043 E-mail: info@gotoburgas.com Сайт: www.gotoburgas.com
Приморско	ул. „Трети март“ 56	Тел.: +359 550 324 66 E-mail: tic_primorsko@abv.bg
Малко Търново	пл. „Преображение“	Тел.: +359 5952 30 17 +359 886 647 201 E-mail: tic_mtarnovo@mail.bg Сайт: www.malkotarnovo.yes.bg

Стр. 25 от 148

Common borders. Common solutions.

Поморие	пл. „Кирил и Методий“	Тел.: +359 596 222 78 E-mail: tourism@pomorie.org
Несебър	ул. „Месамбрия“ 10	Тел.: +359 554 42 611 +359 554 29 346 E-mail: isitnessebar@abv.bg Сайт: www.visitnessebar.org; http://nesebarinfo.com/
Обзор	ул. „Иван Вазов“ 2	Тел.: +359 556 35 124 E-mail: obzor_info@mail.bg

Други развлекателни съоръжения

В област Бургас има девет аквапарка. Шест от тях са в община Несебър. Другите три са разположени в Приморско, Созопол и Поморие.

Област Бургас разполага с 10 паркови зони. Шест от тях са в община Бургас. Две са в община Царево, а другите две са в Айтос и Несебър. В Несебър има и един аквариум.

Един водолазен клуб предлага гмуркане в Созопол, а в Слънчев бряг се предлага гмуркане с полупотопяеми плавателни съдове.

Съществуващи туристически оферти

Таблица 5: 100 национални туристически обекта, разположени в област Бургас		
Номер в регистъра	Община	Туристическа забележителност
6	Несебър	Археологически музей
6А	Поморие	Музей на солта
6Б	Поморие	Поморийското езеро
7	Бургас	Храм-паметник "Св. св. Кирил и Методий"
7	Бургас	Природозащитен център Пода
8	Малко Търново	Исторически музей
8	Малко Търново	Местност Петрова нива
8А	Созопол	Археологически музей
8Б	Царево	Исторически музей

Таблица 6: 50 малко известни туристически обекта, разположени в област Бургас		
Номер в регистъра	Община	Туристическа забележителност
25	Карнобат	Крепост Маркери
26	Поморие	Антична куполна гробница
27	Приморско	Тракийско светилище Беглик Таш
28	Камено	крепост Русокастро/Червената крепост
29	Малко Търново	Архитектурен резерват с. Бръшлян

Съществуващи туристически маршрути

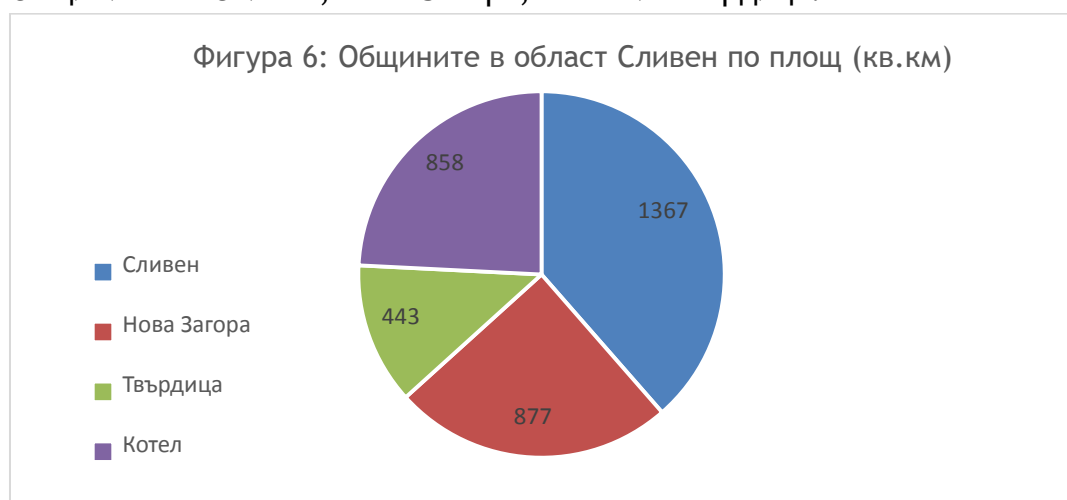
В област Бургас има шест основни еко-пътеки. Четири от тях са от Национален парк „Странджа“, като три от тях са в община Малко Търново, а една в община Царево. Друга екопътека в община Царево минава през крайбрежния пейзаж. Една екопътека минава през Стара планина близо до Обзор в община Несебър.

IV. ОБЛАСТ СЛИВЕН

IV.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

Административно-териториални характеристики

Област Сливен се намира в Югоизточна България, на юг от Стара планина и заема площ от 354 066 км², което представлява 3,2% от територията на страната. Административният му център е град Сливен. Област Сливен се състои от четири общини с общо 110 населени места - шест града и 104 села. Общините са Сливен, Нова Загора, Котел и Твърдица.

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

IV.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Население

През 2017 г. област Сливен е 13-та по големина област в България по население (188 433 души) и има 2,7% дял от общото население на страната. В сравнение с 2016 г. населението на областта е намаляло с 0.6%.

По-голямата част или 65.9% от хората живеят в градовете, а останалите 34.1% в селата. Близо половината от населението на областта живее в административния център - община Сливен.

Гъстота на населението

През 2017 г. гъстотата на населението в област Сливен е 53 души на км². Най-висока гъстота на населението в областта, от 64 души на км², е регистрирана в община Сливен, а ниска позиция заема община Нова Загора с 24 души на км².

Естествен прираст

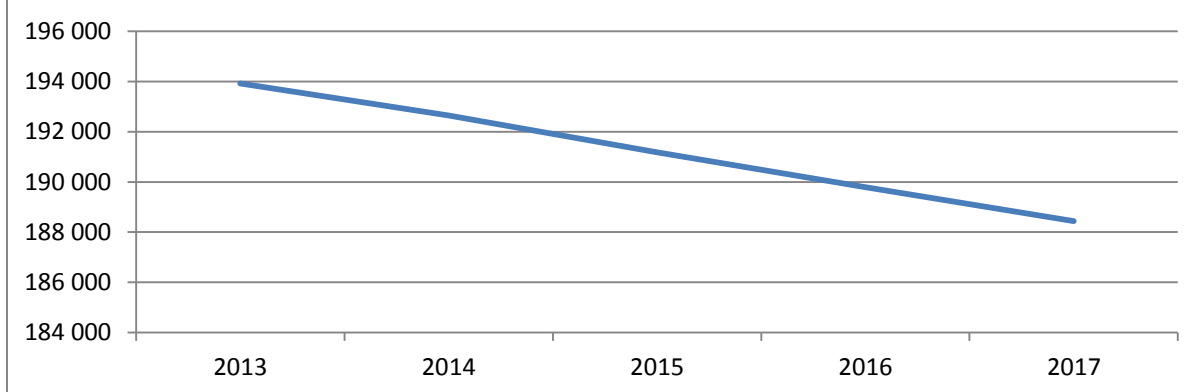
През 2017 г. темпът на естествения прираст в област Сливен е отрицателен -2.8% на 1000 души. В резултат на това, населението на областта намалява с 1 355 души. Общият спад на населението е резултат главно от много по-високия отрицателен темп на естествен прираст в селата, при -3,6 на 1000 души, отколкото в градовете, при -2,3 на 1000 души. Единственият положителен естествен прираст сред общините в областта е регистрирана в Твърдица (8 души на 1000).

През 2017 г. раждаемостта в областта е 12,5% на 1000 души, което е леко увеличение спрямо 12,2% през 2016 г. Област Сливен регистрира детска смъртност 12,6% на 1000 души. Общата смъртност е 15,3% на 1000 души, от които смъртността при мъжете е 16,7%, а жените - 14,0%.

Миграция

Ръстът на миграцията е отрицателен във всички общини в област Сливен. Най-голям е в община Нова Загора с 372 души, следвана от общините Сливен с 279 души и Твърдица с 123 души.

Фигура 7: Динамика на населението в област Сливен по години

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

Структура на населението по пол

Жените доминир в половата структура на населението в област Сливен през 2017 г. Те заемат 51,4% от населението на областта или 96 819 души, а мъжете са 91 614 души с дял от 48,6%. На всеки 1000 мъже има 1 057 жени.

Структура на населението по възраст

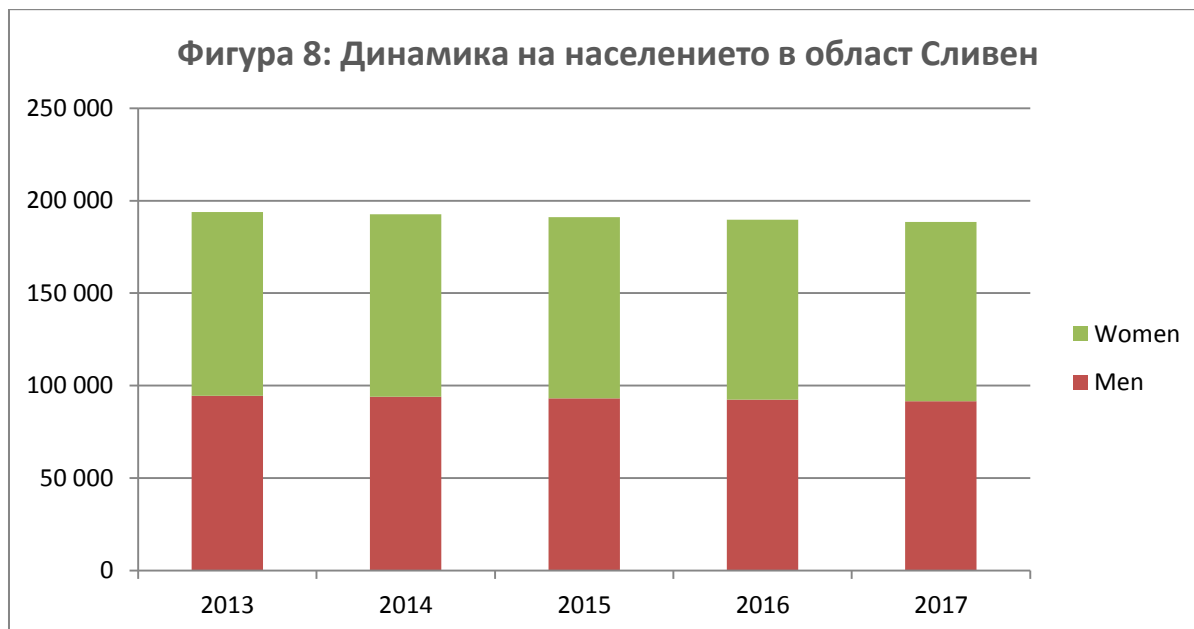
Процесът на застаряване на населението в област Сливен продължава и през 2017 г. Към края на годината лицата на възраст 65 и повече години са 12 243, или 19,4% от общото население на областта. В сравнение с 2016 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0,3%.

Населението в трудоспособна възраст в област Сливен към края на 2017 г. е 108 471, или 57,6% от общото население на областта, което е под средното за страната 60,3%.

Община Котел е с най-висок дял от 59,3% от населението в трудоспособна възраст сред общините в областта. Следва община Сливен с дял от 57,9%. Най-ниска позиция по дял на населението в трудоспособна възраст заема община Нова Загора, където само 56,5% от хората са в трудоспособна възраст.

Динамика на населението

Средногодишният спад на населението в област Сливен за периода 2013-2017 г. е 1,0%. В началото на периода в областта е имало повече от 193 925 души с темп на естествен прираст от -2,2 на 1000 души. През 2017 г. населението е спаднало до 188 433 души, а темпът на естествен прираст се е влошил до -2,8 на 1000 души.

Източник: НСИ

Икономически преглед

Икономиката на индустрията е доминирана от индустриалния сектор. През 2016 г. в сектора са работили 1 056 фирми, които създават 62.0% от производството на областта. То съставлява 42,7% от заетите лица и 55,2% от дълготрайните материални активи в областта. Сред секторите на промишлеността най-голям относителен дял има преработващата промишленост с 82.4%, а най-нисък е делът на добивната промишленост (1.2%). Строителните предприятия представляват 9.0% от производството, електроенергия, газ, пара и климатични инсталации 6.1% и водоснабдяване; ванализация, отпадъци и рехабилитация 1.3%.

По данни на Националния статистически институт през 2016 г. в област Сливен са участвали общо 7 009 нефинансови предприятия. В сравнение с предходната година броят им нараства с 1.3%. Общите приходи от продажби на дружествата са 2.631 млрд. лв., което е с 3.6% повече в сравнение с предходната година. Производството също нараства с 3.6% до 1.864 млрд. лева.

Икономически анализ по сектори

Петте сектора, доминиращи в икономиката на областта през 2017 г. по отношение на оперативните приходи са търговия, с изключение на автомобили и мотоциклети; производство на хранителни продукти; производство на други неметални минерални продукти; търговия на дребно, с изключение на

автомобили и мотоциклети; и растениевъдство и животновъдство, лов и свързани с тях услуги. Заедно, те формират 60.8% от оперативните приходи на всички дружества със седалище в област Сливен.

Най-големите компании със седалище в област Сливен по оперативни приходи през 2017 г. са:

Таблица 7: Компании с най-високи оперативни приходи в област Сливен			
Име	Седалище (град)	Оперативни приходи (млн. лв.)	Индустрия
Е. Миролио ЕАД	Сливен	234.844	Производство на текстил
Лемприер Уул ЕООД	Сливен	84.416	Производство на текстил
Тирбул ЕАД	Сливен	71.741	Производство на хранителни продукти
Югоизточно държавно предприятие	Сливен	68.802	Горско стопанство и дърводобив
Аутофил Ярнс Лимитид - Клон България	Нова Загора	54.227	Производство на химикали и химически продукти
Ретал Балкан ЕООД	Сливен	49.949	Производство на изделия от каучук и пластмаси
Палирриа България ЕАД	Нова Загора	49.258	Производство на хранителни продукти
Топлофикация Сливен ЕАД	Сливен	41.445	Доставка на електроенергия, газ, пара и климатизация
Синтерама България ЕООД	Нова Загора	33.998	Производство на химикали и химически продукти
Табако Трейд Сливен ООД	Сливен	32.490	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети

ИНФРАСТРУКТУРА И ОКОЛНА СРЕДА

Водоснабдяване

През 2017 г. има обществено водоснабдяване на 99,95% от общото население на област Сливен. Делът на населението, страдащо от режим на водата, е 6,99% в сравнение с 3,0% за страната.

Водоснабдителната мрежа се управлява от ВиК Сливен ООД, която обслужва целия район. Има две пречиствателни станции за отпадъчни води. Към 2016 г. водоснабдяването с питейна вода в област Сливен се осъществява чрез 334 водоизточника - шахтни кладенци, капкови и дълбоки кладенци с главен водоизточник - язовир Асеновец. Област Сливен има добри източници по отношение на количество и качество, с изключение на община Котел. Наличните водоизточници не се използват рационално, така че някои от населените места в района нямат редовно водоснабдяване с питейна вода. В Сливенска област има 1125 км вътрешна водопроводна мрежа и 755 км външна водопроводна мрежа.

Канализация

Системата за събиране на градски отпадъчни води е достъпна за 65.19% от населението на областта, изоставайки от средните за страната 76.0% през 2017 г. Област Сливен има по-нисък дял на пречиствателни станции от средното за България - 57.28% спрямо средното за страната. 63,4%. В допълнение, делът на областта с нетретирана система за събиране на вода е 7,9%, което е по-ниско от средното за страната 12,6%.

Жилищен фонд

През 2017 г. в област Сливен има общо 59 005 жилищни сгради, с 22 повече от предходната година. По-голямата част или 64.8% са разположени в селата и градовете на областта, а останалите 35.2% са разположени в градовете.

Електроенергийна инфраструктура

Всяка от общините в района се захранва от 110 kV мрежа през подстанции 110/20 kV, разположени в общинските центрове. ТЕЦ Сливен с капацитет 30 mW работи в град Сливен, който се използва главно за централно отопление. В община Нова Загора е разположена електроцентралата „Жребчево“ с капацитет 15 mW. Основният източник на електроенергия за региона е националната електроенергийна система, чрез подстанция „Твърдица“ 220/110 kV.

Таблица 8: Възобновяеми енергийни централи в област Сливен		
Община	Брой	Мощност MW
Котел	6	9.60
Нова Загора	20	26.65
Сливен	51	66.55
Твърдица	11	7.50
Област Сливен	88	110.30

Газопреносна инфраструктура

Южният клон на националната газопреносна система преминава през област Сливен. В град Нова Загора функционира и газоразпределителна мрежа. Инфраструктурата за доставка на природен газ, която доставя Нова Загора, е част от южния кръг на националната газопроводна мрежа с обща дължина на мрежата 36,5 км. Мрежата доставя газ на повече от 600 клиенти.

Екологично състояние и рискове

Област Сливен е сред регионите с най-голям относителен обем на генерираните отпадъци. Емисиите на въглероден диоксид в атмосферата остават сравнително ниски - 161 тона на км², в сравнение с 281 тона на км² в страната.

Основният воден ресурс е река Тунджа с водосборна площ от около 7 800 кв. км. На р. Тунджа има един от най-големите язовири в страната - язовир Жребчево с обем над 400 млн. куб.м. Основната му цел е да напоява. Средният поток на р. Тунджа на територията на община Сливен попада в район с висок риск от наводнения.

Към януари 2019 г. областта има 29 обекта по „Натура 2000“ - специални защитени зони съгласно Директивата за местообитанията на ЕС и специални защитени зони съгласно Директивата за птиците на ЕС. Обекти с най-голямо значение за туризма са Природен парк „Сините камъни“, близо до Сливен, популярен със своите резервати, защитени територии и природни забележителности.

ПЪТНА МРЕЖА И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

През 2017 г. общата дължина на пътната мрежа е 540 км. Тя включва 44 км автомагистрали, 85 км първокласни пътища, 202 км второкласни и 256 км третокласни пътища.

Основните пътища на Републиканската пътна мрежа, които преминават през Община Сливен:

- Път № 3 - 488 - Сливен - Котел;
- Път № 2 - 53 - Ямбол - Сливен - Елена;
- Път № 2 - 66 - Стара Загора - Нова Загора - Сливен;
- Път № Е - 773 - София - Карлово - Сливен - Бургас.

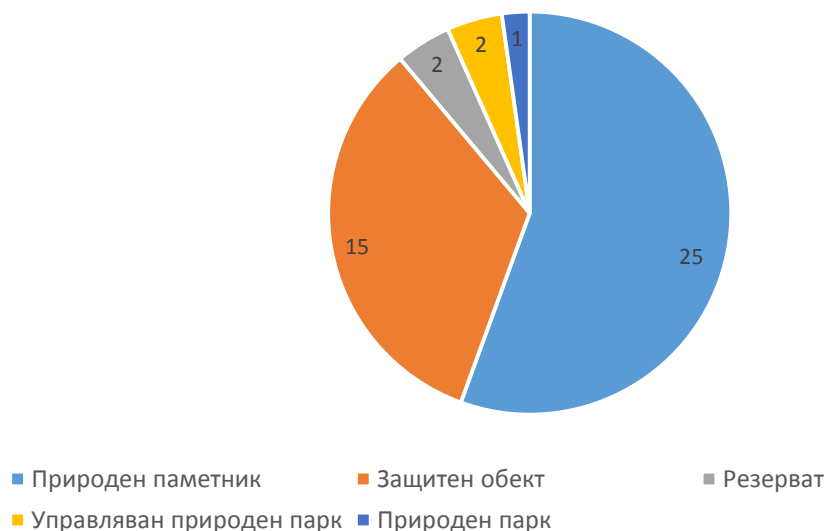
Железопътната мрежа в областта възлиза на 134 км. Има летище в близост до град Сливен. Трасето му е с дължина около 2,5 км, параметри, които позволяват кацане на транспортни и пътнически самолети. Летището разполага и с контролна кула. Въпреки това от края на януари 2019 г. летището не се използва.

IV.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

Естествени туристически ресурси

В област Сливен има общо 45 защитени зони, според Изпълнителна агенция по околна среда. Те се състоят от 25 природни забележителности, един природен парк, два природни резервата, два управлявани природни резервата и 15 защитени местности. На територията на областта няма национален парк.

Фигура 9: Защитени територии в област Сливен

Източник: Изпълнителна агенция по околна среда

В района на Сливен са разположени два природни резервата:

- **Природен парк „Сините камъни“** - обхваща площ от 11 381 хектара и е обявен за природен парк през 1980 г. с цел запазване на флората и фауната. Паркът предлага възможности за планинско катерене, пещерно дело, колоездене, шофиране, парапланеризъм, ски спортове и планински туризъм. Природен парк „Сините камъни“ разполага с шест природни забележителности - скалната формация „Халката“. Въпреки малката си територия, природен парк „Сините камъни“ се характеризира с голямо биологично разнообразие. Паркът е дом на 70 вида и седем подвида ендемични, редки, реликви и защитени растения. Фауната в природен парк „Сините камъни“ е представена от 244 гръбначни животни и 1153 безгръбначни животни. Общо 78% от откритите гръбначни животни в района са защитени от Закона за биологичното разнообразие, 23 вида са включени в световно застрашените животни. В парка има 176 вида птици, от които 149 са защитени.
- **Резерват „Кутелка“** също попада в Природен парк „Сините камъни“ - обявен за резерват през 1986 г. с цел запазване на мизийските букови

съобщества и скалните местообитания на много хищни птици. Площта на резервата е 708 ха.

- **Старият бряст** - природен феномен на повече от 1000 години. Той е остатък от Голямата българска гора (Magna Silva Bulgarica), която се простира от Родопите до Черно море. В с. Самуилово, община Сливен, съществуват около 20 брястове. Всички те са защитени обекти.

Основните природни забележителности в област Сливен са:

- Резерват „Керсенлика“ с обща площ 114,5 хектара край село Боринци, община Котел;
- Резерват „Орлицата“ обхваща площ от 559.4 хектара и се намира в община Котел. На територията му е скалния феномен Орлицата - гнездо на скалния орел. Буферната зона на резервата обхваща още 114,7 хектара;
- Защитена зона „Злостен“;
- Защитена местност „Урушки скали“;
- Защитена територия „Орловите пещери“;
- „Вида“ - историческа забележителност с площ 2,0 хектара, разположена в община Котел, в която се намират останки от старата римска крепост Диавена.
- Проходът „Железни врата“;
- връх „Разбоина“ с площ 5,0 ха;
- „Околчетаста поляна“ с площ от 2,0 хектара в близост до с. Нейково, община Котел;
- „Карандила“ е място в Стара планина близо до град Сливен. Лифтът Сливен - Карандила, построен през 1974 г., свързва град Сливен с местността „Карандила“.
- Водопад "Футула" се намира в парк "Карандила" над град Сливен на 950 м надморска височина, на запад от връх „Малка Чаталка“ и на около 400 м южно от чешмата "Златко Чорбаджи";
- Село Селище, община Сливен, включва останки от крепостта „Марино Градище“, разкопки на един от 24-те манастира „Сливенска Мала Света Гора - Св. Спас“, извор „Тодоровото Аязмо“ и Църквата „Св. Теодор Тирон“.

Природна забележителност е карстовият комплекс „Злостен“, който включва редица защитени зони. Разположен е на територията на гр. Котел и

селата Медвен и Ябланово и заема площ от 343,7 хектара. В района на Злостен има множество пещери с сталактитни и сталагмитни образувания. Маджорските пещери са глетчерът с дължина 103 м, Су Бат с дължина 58 м.

Други природни забележителности са няколко отделни пещери:

- „Св. 40 мъченици“, на територията на с. Кипилово, с площ от 5,0 хектара;
- Дряновска пещера с площ от 5,0 хектара;
- Пещера Приказна, с площ от 4,2 хектара;
- Маарата, с площ от 16,2 хектара;
- Малката Маара с дълбочина 59 м и площ от 3,0 хектара

Хидроложките ресурси на област Сливен включват минералните извори край с. Сливен и с. Баня, община Нова Загора. Сливенските минерални бани са балнеоложки курорт с национално значение, а балнеологичният курорт в Баня има местно значение. Сливенската минерална вода е с температура 48 ° C и дебит 17 литра в секунда.

Културно-историческо наследство

Кварталът в гр. Котел „Галата“ е обявен за архитектурен и исторически резерват. Запазени са над 110 възрожденски къщи.

Археологически обекти

В област Сливен са регистрирани над 120 праисторически селища и могили.

- В селището „Карановска“ е разположена тракийска гробница и се намира в община Нова Загора. Могилата заема площ от 24 хектара. Гробницата, открита по време на разкопки през 50-те години, е една от най-старите в Европа.
- Некрополът „Караново“, един от най-големите в България, е висок 13 метра, дълъг 250 метра и широк 150 метра. Тук е представена всяка праисторическа епоха - от неолита до бронзовата епоха. Некрополът е бил обитаван от около 3000 години. На 1.3 км североизточно от с. Караново, община Нова Загора, се намират укрепления и външна стена на базиликата на могилата, която съдържа 16 гробници.
- Селището „Дядовска Могила“ е едно от най-големите в България и Европа с височина 18 метра. През ранновизантийския период върху могилата е изградено малко укрепено селище с добре запазена крепостна стена с кули.

- Село Далакова се намира североизточно от с. Тополчане в община Сливен. По време на проучването на могилния некропол е открита богата тракийска гробница с погребални дарове. Сред откритите ценни артефакти са две златни фали и златна маска.
- Крепостта Туида се намира в местността Хисарлъка, в североизточната част на град Сливен. Крепостта обхваща площ от 4,0 хектара.

Архитектурни резервати

В района на община Котел се намират архитектурни резервати с национално значение - селата Жеравна и Катунце със запазена архитектурна среда от епохата на Възраждането. Част от град Котел също е обявен за архитектурен резерват с национално значение. В нея са разположени над 110 къщи от Възраждането и много други исторически паметници. Село Жеравна, община Котел, включва над 200 дървени къщи от периода на Възраждането, някои, от които са на повече от 300 години.

В село Катунце, село Котел, се помещават 80 сгради, обявени за архитектурни паметници. В с. Медвен, община Котел, има 120 паметници на културата.

Исторически обекти

В област Сливен има 90 исторически обекта. Основните са:

- Паметник на Хаджи Димитър - община Сливен;
- Паметник на Орлето - община Сливен. Посветен на Сливенския седми конски полк, участвал в Балканската, Втората Балканска война и Първата световна война, построен през 1996 г.;
- Мемориал на съветските войници - община Сливен;
- Паметник на Септемврийското въстание - Нова Загора;
- Паметник на загиналите във войните за национално обединение - Нова Загора.

Храмове, манастири и други религиозни обекти

Към януари 2019 г. броят на действащите религиозни храмове в област Сливен възлиза на 107. Православното християнство преобладава със 77 църкви и един параклис, следван от ислям с 25 джамии. Другите религиозни храмове в областта са три протестанти и една арменска апостолска църква.

- Катедралата "Св. Димитър". Централният храм в град Сливен е построен през 1832 г. Той е трикорабна псевдобазилика. Тя е дълга 29 метра и широка 15 метра.
- Църквата "Света София" е архитектурен паметник с национално значение, разположен в гр. Сливен.
- „Св. С. Пророк Илия“ - с. Чинтулово, община Сливен.

Местни традиции, обичаи и занаяти

Килими - град Котел в един от центровете на тъкачното изкуство. Градът е популярен със своите килими, най-старите от които са изложени в училище Галатан.

Културни дейности и фестивали

През 2019 г. в област Сливен ще се проведат общо 20 местни, национални и международни фестивала.

Таблица 9: Местни, национални и международни фестивали в облст Сливен за 2019 год.		
Име на фестивала	Място	Дата
Ученически фестивал „Арлекин“	Община Нова Загора	26 - 29 Март, 2019
Международен Детски Фолклорен Танцов Фестивал	Община Сливен	Май 2019
Фестивал „Етноси, багри и котленски килими“	Община Котел	Юни 2019
Музикален фестивал "Лятна случка", Карандила	Община Сливен	Юли 2019
Национален фолклорен събор-надпяване "Карандила пее"	Община Сливен	Август 2019
Национален фолклорен събор на каракачаните	Община Сливен	Август 2019
Средновековен събор „Помни славата“	Община Сливен	Октомври 2019

Фестивал на църковната музика „Николай Трендафилов Сливенец”	Община Сливен	Октомври 2019
--	---------------	---------------

Галерии

Към края на 2017 г. в Сливенска област има две галерии:

- Художествена галерия „Димитър Добрович“ - Сливен. Тя има една от най-богатите колекции в страната с над 6000 произведения и четири постоянни експозиции;
- Художествена галерия „Руси Карабиберов“, община Нова Загора - съхранява и популяризира художественото наследство на града и общината.

Музеи

По данни на НСИ от края на 2017 г. област Сливен имаше пет музея с национална културна стойност. В тях са включени 163 721 експоната и са регистрирани 86 501 посещения през 2017 г., от които 16 700 посещения от чуждестранни туристи.

- Регионален исторически музей - Сливен. Основан е през 1913 г. като читалище "Зора";
- Къща-музей Хаджи Димитър;
- Сливенска къща-музей - типична къща от епохата на Възраждането;
- Музейна сбирка на Добри Чинтулов.

Центрове за изкуство и занаяти

На територията на област Сливен има повече от седем аматьорски артистични, фолклорни и музикални ансамбли. Те редовно организират и участват в различни местни и национални събития, конкурси и фестивали.

В град Котел има Национално училище за народни изкуства „Филип Кутев“, Национална гимназия за приложни изкуства „Димитър Добрович“ в Сливен, както и различни танцови и музикални училища и паралелки. Един арт център се намира в град Сливен - Арт център „Седем“.

Театри

Област Сливен е домакин на два театъра - Драматичен театър „Стефан Киров“, построен през 1918 г. и Държавния куклен театър, създаден през 1960 г. Двата театъра се намират в град Сливен.

По данни на НСИ, през 2017 г. театрите са организирали 650 представления, които са посетени от 64 032 души, с 9.6% увеличение на представленията в сравнение с 2016 год.

На територията на Сливенска област има две активни музикални групи - ансамбъл от народни песни и танци и един оркестър. Към края на 2017 г. те организираха 84 представления, което е с 16.8% по-малко в сравнение с 2016 г. Концертите бяха посетени от 37 818 души.

Библиотеки

Област Сливен разполага с 137 библиотеки, включително регионални, общински, читалища, университетски, училищни и специални библиотеки. Те съдържат 1,6 милиона книги и регистрираха около 30 000 посещения годишно.

През 2017 г. в Сливенска област има една библиотека с над 200 000 книги и други звена на библиотечния фонд. Регистрираните читатели на библиотеката са 7988, а посещенията са 148 370.

Други културни институти

През 2017 г. в област Сливен има два музикални състава - един ансамбъл за народни песни и танци и един оркестър. Симфоничен оркестър - Сливен, създаден през 1933 година. Ансамбълът за народни песни и танци, създаден през 1960 година.

Общински детски комплекс в Сливен е извънкласно звено в областта на образованието и науката, което предлага на децата над 30 оригинални педагогически дейности - клубове, училища и ансамбли.

През 2017 г. област Сливен е била дом на 109 читалища или местни културни центрове. От тях 22 са в градове и 87 в села. Сливен е общината с най-голям брой културни центрове - 53, следвани от Нова Загора с 32 и Котел с 15. Според НСИ, през 2017 г. културните центрове в област Сливен са организирали 2164 събития.

Националното училище за фолклорни изкуства „Филип Кутев“, кръстен на известния български композитор Филип Кутев, е основано на 2 октомври 1967 г. До 2004 г. училището се нарича Основно музикално училище Филип Кутев. В училището има вокални групи и хорове.

Национална художествена школа “Димитър Добрович” - Сливен е единствената по рода си в Източна България. Тя е създадена през 1981 г. и е пряко подчинена на Министерството на културата. Гимназията запазва, развива и насърчава българските традиции.

IV.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ

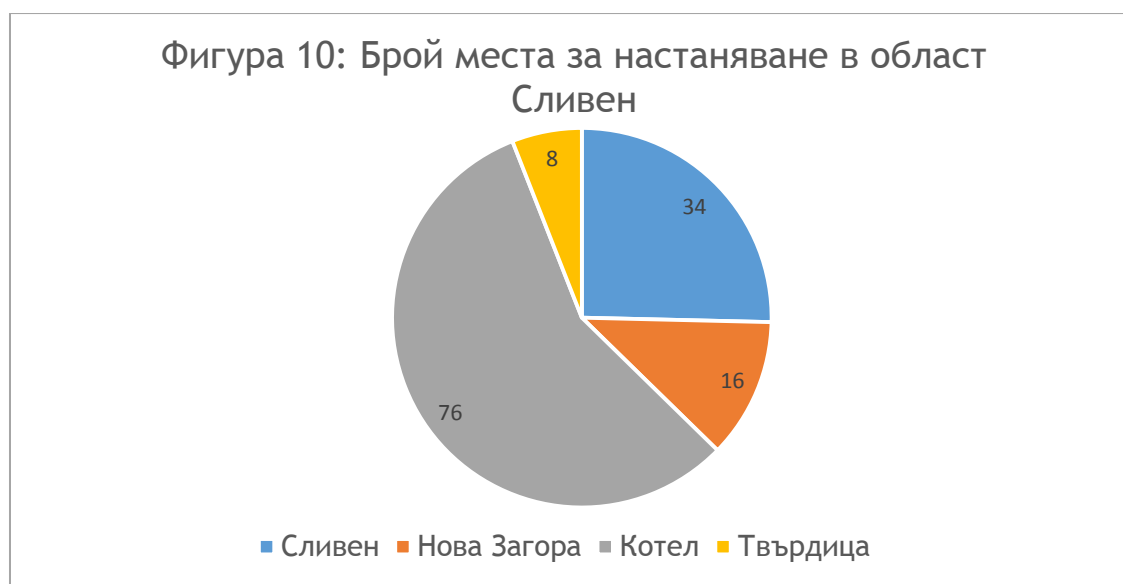
База за настаняване

През 2017 г. област Сливен има 65 места за настаняване, или 1.94% от общия брой в България, с общ капацитет от 2.125 легла, или 0.61% от националния капацитет.

За периода януари - ноември 2018 г. броят на регистрираните нощувки в областта надхвърля 80 970 души. Делът на чужденците в общите нощувки е 17.9%, значително по-нисък от средния за страната 67.2%. Общият брой на посетителите за първите единадесет месеца на 2018 г. е 6896 туристи, от които 14.65% са чуждестранни граждани. Общите приходи от туризъм в областта за януари - ноември 2018 г. са в размер на 3.100 млн. лева.

Места за настаняване

В края на януари 2019 г. в област Сливен са регистрирани общо 134 места за настаняване, според данни на Министерството на туризма.

Източник: Министерство на туризма

Над 42,54% от местата за настаняване са с категория 1 звезда, две звезди 26.12%. Малко над 29.10% са 3-звездни, 4-звездните са 2,24% и няма нито един 5-звезден хотел в областта.

През 2017 г. водещите доставчици на настаняване в областта по оперативни приходи са:

- „ММ 9“ ООД - 1.848 млн.лв.;
- Парк Хотел Централ ЕООД - 1.422 млн.лв.;
- Краси М ООД - 1.158 млн.лв.

Туристически оператори

Териториалната структура на туроператорите в област Сливен отразява изключителната концентрация на туристическите дейности в община Сливен. От януари 2019 г. регистрираните туроператори в област Сливен са наброявали осем, от които седем са регистрирани в община Сливен и една в община Нова Загора. В останалите две общини в областта няма активни туроператори.

Туристически агенции

В област Сливен към края на януари 2019 г. са регистрирани общо осем туристически агенции, според данни на Министерството на туризма. По-голямата част или седем от тях са със седалище в община Сливен. В община Котел има само една туристическа агенция.

През 2017 г. водещите туроператори/туристически агенции в областта по оперативни приходи са:

- Вип Сливен ООД - 0.333 млн. Лв. ;
- Ивент Вакайшън ЕООД - 0.289 млн. Лв. ;
- ХРМС Травъл ЕООД - 0.076 млн. Лв.

Забавление

В област Сливен има голям брой развлекателни съоръжения. Те включват кино, бiliarдни клубове, бази за езда, музикални клубове, минерални бани, парк Юнак, който включва три зони за атракции и развлечения, детски площадки за различни възрастови групи и пътека за обучение на децата в областта на пътната безопасност.

Най-популярните забележителности в община Сливен са конна база, зала за футбол, зала за борба, спортен комплекс и птичарник за адаптиране на белоглави лешояди. В община Нова Загора има конна база и тенис клуб. В

община Котел има ски писта и база за езда. В община Сливен има пет търговски центъра и един в община Нови Загора.

Туристически информационни центрове

Към края на януари 2019 г. в Сливенска област има три туристически информационни центъра - един в община Сливен, един в община Котел и един в община Твърдица. Те се занимават с: предоставяне на туристическа информация, създаване на нови маршрути, провеждане на активни маркетингови и рекламни дейности; участие в национални и международни изложения, организиране на публични събития.

Изложбени центрове за представяне на местното природно и културно наследство

Националната астрономическа обсерватория в Сливен е част от природните изложбени центрове в областта.

Регионалният исторически музей - Сливен популяризира богатото културно-историческо наследство на област Сливен.

Съществуващи туристически оферти

Седем от 100-те национални туристически обекта са в област Сливен - Къща-музей „Хаджи Димитър“, Музей на текстилната промишленост и Художествена галерия „Димитър Добрович“, и Къща-музей „Йордан Йовков“ в с. Жеравна, музей в Котел, пантеона на Г. С. Раковски в Котел и музея на „Каранова могила“ в Нова Загора.

Съществуващи туристически маршрути

Най-популярните туристически маршрути в област Сливен включват:

- Сливен - Хайдушка Патека - Карандила - Кушбунар - Кулата
- Църква „Св. София“ - Хисарлъка - Долапите - Сини Вир - Сливен
- Сливен - с. Св. Спас - Бяла вода - Маринино Градище - Тодорово
- Аязмо - Селото
- Сливен - Андреева Чешма - Змееви дупки
- Сливен - Ст.Петка - Меча Дупка - Чуката.

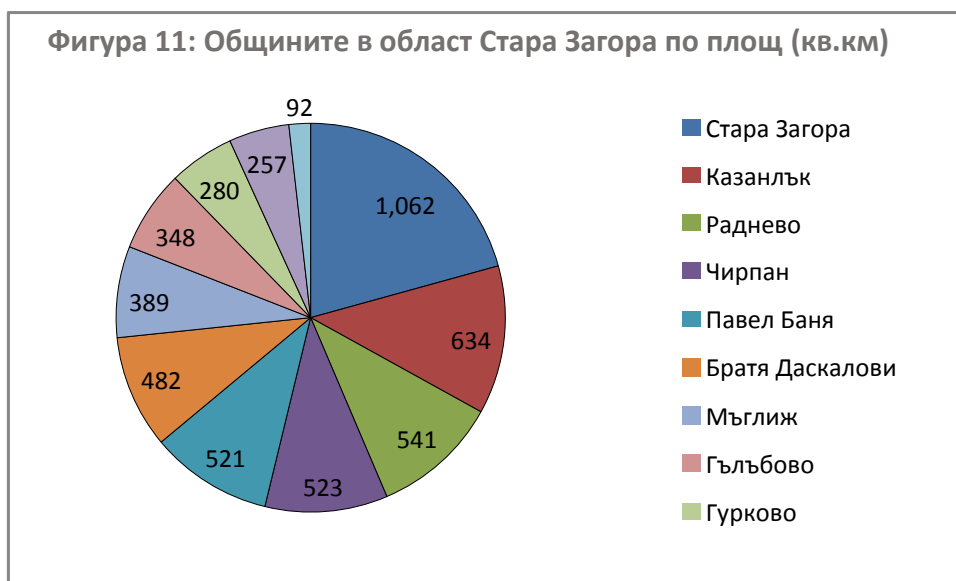
Районът „Карандила“ е част от природен парк „Сините камъни“. Разположен е над град Сливен и е достъпен с кабинков лифт или с кола, има и екопътеки.

V. ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА

V.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

Административно-териториални характеристики

Област Стара Загора е част от Югоизточния район за планиране в

България. Общата площ на областта е 129 км².

Областта се състои от 11 общини с общо 206 града и села. Броят на градовете е 11, докато селата са 195.

V.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Население

През 2017 г. област Стара Загора е петата по големина област в България с 319 067 души население и дял от 4,5% от общото население на страната. В сравнение с 2016 г. населението на областта намалява с 0,7%.

По-голямата част или 72,1% от хората живеят в градовете, а останалите 27,0% в селата. Близо половината от населението на областта живее в административния център - община Стара Загора.

Гъстота на населението

През 2017 г. гъстотата на населението в област Стара Загора е 62 души на кв. км. Най-висока гъстота на населението в областта от 148 души/кв. км е

регистрирана в община Стара Загора, а община Николаево е най-слабо населена с 49 души на кв. км.

Естествен прираст на населението

През 2017 г. темпът на естествения прираст в област Стара Загора е отрицателен -7.0% на 1000 души. В резултат на това населението на областта намалява с 2264 души. Общият спад на населението е резултат главно от много по-високия отрицателен естествен прираст в селата, при -14,2 на 1000 души, отколкото в градовете, -4,3 на 1000 души. Единственият положителен прираст сред общините в областта е регистриран в Николаево - 2,0 на 1000 души.

Миграция

Област Стара Загора е загубила 64 души поради миграцията през 2017 г. Броят на имигрантите е 6 518, а емигрантите - 6 654 души. Броят на емигрантите надвишава броя на имигрантите в повечето общини в областта. Най-високата отрицателна миграция, от 61 души, е регистрирана в община Гълъбово, а община Гурково е с най-висок растеж на миграционния прираст - 27 души.

Структура на населението по пол

Жените доминират в структура на населението в област Стара Загора през 2017 г. Те представляват 51.5% от общото население на областта, или 164 361 души. Мъжете са 157 706, или на всеки 1000 мъже са 1 062 жени.

Структура на населението по възраст

Процесът на застаряване на населението в област Стара Загора продължава и през 2017 г. Към края на годината лицата на възраст 65 и повече години са 70 211, или 22.0% от общото население на областта. В сравнение с 2016 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.2 процентни пункта.

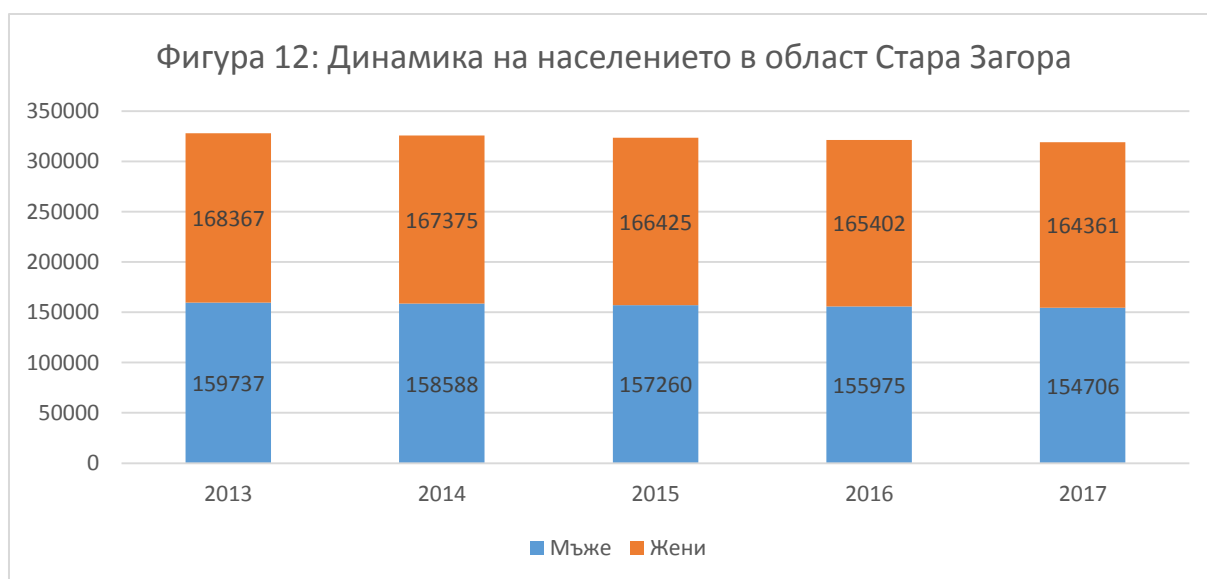
Населението в трудоспособна възраст към края на 2017 г. е 186 928, или 58.6% от общото население на областта, като 98 808 са мъже и 88 120 жени. Броят на населението в трудоспособна възраст намалява с 2,539 души в сравнение с предходната година.

Община Стара Загора е с най-висок дял на населението в трудоспособна възраст - 61.0% сред общините в областта. Община Раднево я следва с дял от 59.6%, но общият брой на населението в трудоспособна възраст е десет пъти по-нисък от този в община Стара Загора, 96 115 души. Последна позиция по

отношение на дела на населението в трудоспособна възраст е заета от община Опан, където само 41.6% от хората са в трудоспособна възраст.

Динамика на населението

Средногодишният спад на населението в област Стара Загора за периода 2013-2017 г. е 0.7%. В началото на периода в областта е имало повече от 328 000 души с RNI от -5,8 на 1000 души. През 2017 г. населението е спаднало до малко над 319 000 души, а ИРП се влоши до -7,0 на 1000 души.

Източник: НСИ

Преглед на икономиката

През 2017 г. икономиката на област Стара Загора е доминирана от два сектора - търговия на едро/дребно и услуги. Те представляват близо 80% от общия брой фирми в областта. Делът на производствения сектор е малко над 10%, а останалите 10% са селскостопанските и строителните фирми.

По размер, микропредприятията, в които работят до девет души, са доминиращи с дял от 91.8% от всички фирми в областта. Малките и средните предприятия, с персонал от 10 до 249 души, имат дял от 8.0%, докато големите работодатели с персонал от 250 и повече души представляват едва 0.2% от общия брой.

Въпреки че делът на производствения сектор в общия брой на дружествата е едва 10%, той съставлява повече от половината от 9,945 млрд. лв. общи нетни приходи от продажби на дружествата в областта. Дружествата за търговия на едро и дребно добавят още 30%, а останалите сектори допринасят с останалите 15%.

Икономически анализ по сектори

Водещите пет сектора в икономиката на областта по отношение на оперативните приходи през 2017 г. са с дял от 62,3% от общите оперативни приходи на областта. Въпреки това делът на различните водещи сектори варира значително. Доставките на електроенергия, газ, пара и климатични инсталации, както и търговията на едро, с изключение на моторните превозни средства и мотоциклетите, имат дял близо 20%, а добивът на въглища и лигнитни въглища 10%. Делът на производство на метални изделия, без машини и оборудване, и на търговията на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети, е под 10%.

Водещите 10 компании по отношение на оперативните приходи през 2017 г. в областта отразяват секторната структура на нейната икономика:

Таблица 10: 10-те най-големи компании в област Стара Загора по оперативни приходи за 2017 година			
Име	Община	Сектор	Приходи от дейността (млн. лв.)
"ТЕЦ Марица изток 2" ЕАД	Раднево	Доставка на електроенергия, газ, пара и климатизация	632.4
Арсенал АД	Казанлък	Производство на метални изделия, без машини и оборудване	610.4
Мини Марица - Изток ЕАД	Раднево	Добив на въглища и лигнитни въглища	585.5
ЕЙ И ЕС-ЗС МАРИЦА ИЗТОК 1 ЕООД	Гълъбово	Доставка на електроенергия, газ, пара и климатизация	584.2

Контур Глобал Марица Изток 3 АД	Гълъбово	Доставка на електроенергия, газ, пара и климатизация	516.7
Рудник Трояново 1	Раднево	Добив на въглища и лигнитни въглища	260.4
Рудник Трояново Север	Раднево	Добив на въглища и лигнитни въглища	172.2
Рудник Трояново 3	Раднево	Добив на въглища и лигнитни въглища	168.9
Зара - Е ООД	Стара Загора	Търговия на едро, с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети	167.9
Ритъм - 4 - ТВ ООД	Стара Загора	Доставка на електроенергия, газ, пара и климатизация	154.5

ИНФРАСТРУКТУРА И ОКОЛНА СРЕДА

Водоснабдяване

През 2017 г. има обществено водоснабдяване за 99,9% от общото население на област Стара Загора. Делът на населението, страдащо от прекъсвания на водоснабдяването, е 0,6%, в сравнение с 3% за страната.

Канализация

Системата за събиране на градски отпадъчни води е била достъпна за 71.9% от населението на областта, изоставайки от средното за страната 76.0%. Област Стара Загора също има по-нисък дял на населението, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води 61.4%, в сравнение със средното ниво за страната от 63.4%. Въпреки това, делът на областта с необработена система за събиране на вода е 10,3%, което е по-ниско от средното за страната 12,6%.

Жилищен фонд

През 2017 г. в област Стара Загора има общо 89 504 жилищни сгради, с 39 повече от предходната година. По-голямата част или 67.6% от жилищните сгради са разположени в селата, а останалите 32.4% са разположени в градовете. Въпреки това, 64,9% от общо 175 800 жилища в областта са в градовете.

Електроенергийна инфраструктура

Област Стара Загора има добре развита електроенергийна инфраструктура. През периода 2014-2020 година компанията, която експлоатира електрическата мрежа в областта, планира да я подобри допълнително.

Газопреносна инфраструктура

Дистрибуторската мрежа на област Стара Загора е разпространена главно в община Стара Загора. Общата дължина на мрежата в общината е 129 км. Дължината в жилищните райони е 104 км, а останалите 25 км обхващат индустриални зони. Мрежата доставя природен газ на повече от 30 000 домакинства. В градовете Казанлък и Гурково функционира и газоразпределителна мрежа.

Екологично състояние и рискове

Област Стара Загора често страда от замърсяване на въздуха, произтичащо от дейността на държавния комплекс за добив на лигнитни въглища „Мини Марица Изток“. Има райони с по-високо замърсяване на въздуха в общините Стара Загора, Гълъбово, Раднево, Казанлък и Опан. В област Стара Загора има общо 32 реки. Най-голямата река, която минава през територията на областта, е Тунджа. Тя е третата по дължина река в България с дължина 350 км. Реките в област Стара Загора с лошо качество на водите са Сазлийка, Соколица, Блатница, Бедечка, Текирска и Тунджа.

Защитените територии по мрежата Натура 2000 в област Стара Загора, са едва 9,4% от територията ѝ, в сравнение със средните 35% за страната. Основният природен ресурс на областта е плодородната почва. Тя допринася за развитието на растениевъдство, животновъдство, зеленчукопроизводство, промишлени култури, овощарство и пчеларство.

ПЪТНА МРЕЖА И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Общата дължина на пътната мрежа, включително автомагистралите е 907 км. Дължината на автомагистралите в областта е 92 км, първокласните пътища са 167 км, второкласните са 215 км, а третокласните пътища - 433 км.

Стр. 50 от 148

Common borders. Common solutions.

Железопътната мрежа в областта възлиза на 261 км, като остава почти непроменена през периода 2013-2017. Има два паневропейски транспортни коридора, които минават през територията на област Стара Загора:

- Коридор VIII Тирана (Албания) - Варна (България), част от който е магистрала Тракия, свързваща София с Бургас;
- Коридор IX Хелзинки (Финландия) - Александруполис (Гърция).

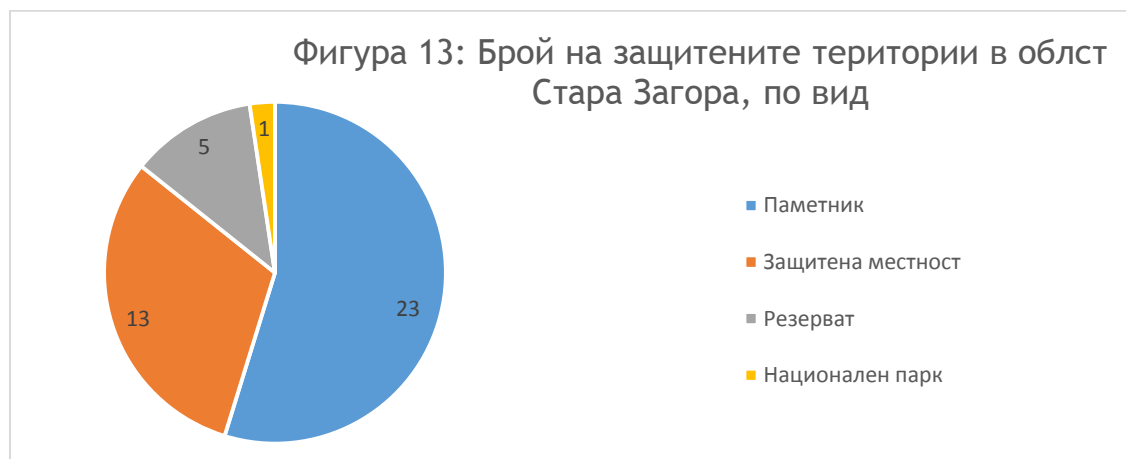
В община Казанлък има летище за малки самолети.

V.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

Природни туристически ресурси

В област Стара Загора има общо 42 защитени зони, според Изпълнителна агенция по околна среда. Няма управлявани природни резервати или природни паркове в областта.

Единственият национален парк на територията на областта е Национален парк „Централен Балкан“, един от трите национални парка в България. Паркът е разположен на площ от 717 кв. км.

Източник: Изпълнителна агенция по околна среда

Към януари 2019 г. област Стара Загора има 24 обекта по „Натура 2000“ - защитени зони съгласно Директивата за местообитанията на ЕС и защитени територии съгласно Директивата за птиците на ЕС.

Основните природни забележителности в област Стара Загора са:

- Езера - езерото Старозагорски бани и езерото Загорка (община Стара Загора);

- Водопади - Големият и Малкият скок в община Мъглиж;
- Скални образувания - Вкаменената Сватба (община Чирпан), Мегалита (община Казанлък), Пиростията (община Павел Баня), Милкини Скали (община Стара Загора);
- Дървета - Кичестият габър, 700-годишен габър в село Турия, община Павел Баня, единственото такова дърво в Югоизточна Европа; Вековен дъб, най-старото дърво в България, на възраст над 1660 години, намиращо се в община Братя Даскалови; Вековен Чинар, 500-годишно дърво в община Стара Загора.

Археологически и исторически обекти, архитектурен резерват

В област Стара Загора има над 20 археологически обекта. Те включват древни гробници, крепости, руини и древни светилища. Основните археологически обекти са:

- Казанлъшката тракийска гробница - гробницата от тухлена зидария датира от 4-ти век пр. н. е. и е включена в списъка на ЮНЕСКО за защитено световно наследство от 1979 г. насам, включва гробницата на тракийския цар Севт III, както и гробниците и храмовете, открити в могилите Голяма Арсеналка, Шушманец, Хелвеция, Грифони, Светица и Оструша;
- Античен Форум Аугуста Траяна - форумът на античния римски град Аугуста Траяна, предшественик на Стара Загора;
- Богородична Стъпка - голяма вдлъбната скала с форма на човешка стъпка. Това беше място за поклонение, използвано за различни езически религиозни обреди. Обектът се намира в област Стара Загора;
- Гробницата на тракийския цар Севт III - гробницата, построена през втората половина на V в. пр. Хр., е разположена в могилата Голямата косматка в община Казанлък.

В област Стара Загора няма архитектурен резерват.

Храмове, манастири и други религиозни обекти

Към януари 2019 г. броят на действащите религиозни храмове в област Стара Загора възлиза на 169. Православното християнство преобладава с 135 църкви, следвани от исляма с 23 джамии, 3 мескиди (малка джамия без минаре) и едно тюрбе (малка гробница на Османски род). Другите религиозни

храмове в областта са четири протестантски, два католически и арменски апостолски параклиса.

Таблица 11: Основни храмове и манастири в област Стара Загора		
Обект	Религия	Община
Катедрален храм "Св. Великомачник Димитър"	Православно християнство	Стара Загора
Църква „Св. Николай Чудотворец“	Православно християнство	Стара Загора
Църква „Св. Троица“	Православно християнство	Стара Загора
Църква „Свето въведение Богородично“	Православно християнство	Стара Загора
Църква „Св. Богородица“	Православно християнство	Чирпан
Църква „Св. Пророк Илия“	Православно християнство	Казанлък
Църква „Св. Димитър“	Православно християнство	Мъглиж
Манастир „Св. Атанасий Велики“	Православно християнство	Чирпан
Манастир „Св. Никола“	Православно християнство	Мъглиж
Манастир „Въведение Богородично“	Православно християнство	Казанлък

Културни дейности и фестивали

В област Стара Загора има близо 30 фестивала:

Таблица 12: Фестивали в област Стара Загора през 2019 год.		
Име	Община	Дата
МЕНАР Филм Фест - фестивал за филми от Близкия изток, Централна Азия и Северна Африка	Стара Загора	15-31 Януари, 2019

Фестивал „Кукери“	Стара Загора	9 Март, 2019
Фестивал „Кукери“	Павел Баня	17 Март, 2019
Фестивал на детското хоро	Казанлък	Май 2019
Национален фестивал на българския фолклор и българските традиционни ястия	Стара Загора	Юни 2019
Роза и вино експо	Казанлък	Юни 2019
Международен филмов фестивал "Златна липа"	Стара Загора	Юни 2019
Джаз фестивал	Стара Загора	Юни 2019
Фестивал на розата	Казанлък	1-2 Юни, 2019
Фестивал на розата и минералната вода	Павел Баня	6-9 Юни, 2019
Свободен арт фестивал „Безвреме“	Павел Баня	Юли 2019
Национален тракийски фолклорен фестивал „Стъпките на Святата Майка“	Стара Загора	Август 2019
Фолклорен фестивал на любителските танцови клубове	Мъглиж	Август 2019
Джаз фестивал	Казанлък	Август 2019
Рок фестивал	Мъглиж	Септември 2019
Фолклорен фестивал на инструменталните и танцови групи	Раднево	Септември 2019
Фолклорен танцов фестивал в сърцето на Тракия	Стара Загора	Септември 2019
Августиада, фестивал на виното и културното наследство	Стара Загора	Октомври 2019
Здравей Здраве, фестивал за	Стара Загора	Октомври 2019

здравословен начин на живот		
Национален фестивал на орехите	Казанлък	Октомври 2019
Eho od Mladostta, a festival of retirement clubs	Казанлък	Ноември 2019
фестивал на райската ябълка	Стара Загора	Ноември 2019
Фестивал „Хляб и вино“	Стара Загора	Декември 2019
Фестивал „Коледари“	Казанлък	Декември 2019
Фестивал „Коледари“	Павел Баня	Декември 2019
Фестивал на виното „Пелин“	Стара Загора	21-22 Декември, 2019

Музеи

По данни на НСИ в област Стара Загора има 10 музея. Основните са:

- **Регионален исторически музей** - музеят се намира в центъра на Стара Загора и има повече от 100 000 исторически артефакта;
- **Музей на религиите** - архитектурен комплекс, използван от различни религии, разположен в бивша джамия в центъра на Стара Загора;
- **Музей на неолитните жилища** - неолитните жилища в град Стара Загора са сред най-добре запазените археологически обекти в Европа;
- **Исторически музей „Искра“** - историческият музей в гр. Казанлък е създаден през 1901 г. и има над 50 000 експоната, открити в района на Казанлък;
- **Къща-музеи на видни българи** - Пейо Яворов, Димитър Жорбаджийски - Чудомир, Гео Милев, Дечко Узунов, Ненко Балкански и Петко Стайнов.

Галерии

В област Стара Загора има пет галерии, като повечето от тях са разположени в общините Стара Загора и Казанлък. Галериите са:

- **Художествена галерия - Стара Загора** - галерията е създадена през 1908 г. по инициатива на художници от Стара Загора. Има над 4 600 произведения на изкуството. Постоянната изложба на галерията включва

творби на известни български художници като Владимир Димитров - Майсторат, Дечко Узунов, Димитър Гюдженев и Стоян Венев;

- **Художествена галерия Казанлък** - галерията разполага с 266 картини и скулптурни произведения;
- **Художествена галерия „Никола Манев“** - галерията се намира в българска възрожденска къща, построена през 1867 г. в гр. Чирпан;
- **Изложбена зала Георги Данчов Зографина** - залата се намира в центъра на град Чирпан;
- **Информационен център художествена галерия Казанлък** - в галерията се провеждат изложби на картини, фотография и графика.

Театри

В района на Стара Загора има четири театъра и една опера:

- **Държавна опера Стара Загора** - оперният театър в центъра на град Стара Загора е първата специално построена опера в България;
- **Театър Гео Милев** - театърът, един от най-старите в България, се намира в центъра на град Стара Загора;
- **Държавен куклен театър** - Стара Загора;
- **Летен театър** - Стара Загора - намира се в парка на епископ Методий Кусев;
- **Амфитеатър Чирпан** - малък амфитеатър в град Чирпан.

Библиотеки

Единствената голяма библиотека в област Стара Загора е Регионалната библиотека Захарий Княжески в гр. Стара Загора.

V.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ

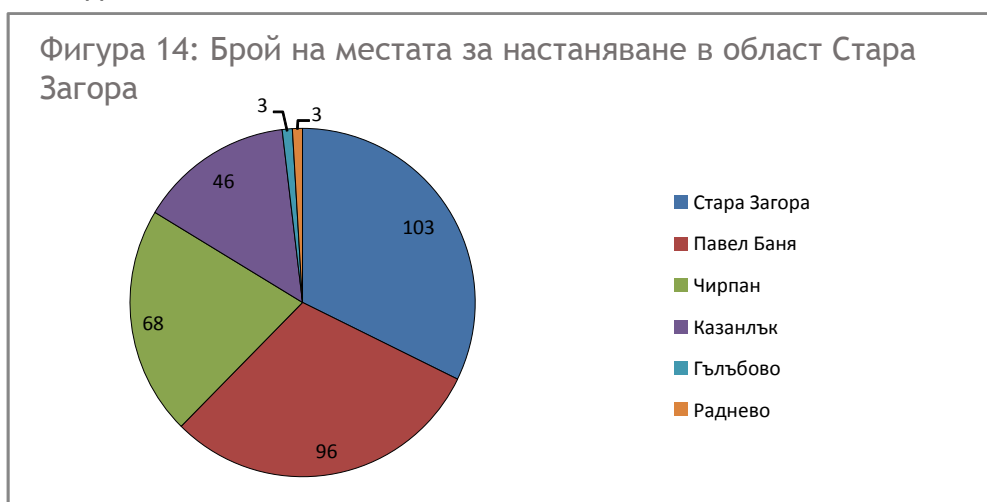
База за настаняване

През 2017 г. област Стара Загора има 58 места за настаняване, или 1.7% от общия брой в България, с общ капацитет 3 744 легла, или 1.1% от националния агрегат. За периода януари - ноември 2018 г. броят на регистрираните нощувки в областта надхвърля 320 000 души. Делът на чужденците в общите нощувки е 14.3%, значително по-нисък от средния за страната - 67.2%. Общият брой на посетителите за първите единадесет месеца на 2018 г. е 120 447 туристи, от които 16.8% са чуждестранни граждани. Общите

приходи на областта от туризма за януари - ноември 2018 г. възлизат на 12.794 млн. лева, или 90.5% от сумата за цялата 2017 година.

Места за настаняване

По данни на Министерството на туризма, в Стара Загора към края на януари 2019 г. са регистрирани общо 319 активни места за настаняване. В почти половината от общините в областта няма регистрирани места за настаняване. Повече от 40% от местата за настаняване са с категория 1 звезда. 2-звездните съоръжения са 40%. Малко над 15% са 3-звездни, 4-звездните са 6 и има само един 5-звезден хотел в областта.

Най-големите компании в сектора за настаняване в област Стара Загора по оперативни приходи за 2017 г. са:

- Маркони МДС ЕООД - управлява хотел „Маркони балнео” в община Павел Баня;
- Елина АД ЕООД - специализирана в хотелиерския мениджмънт;
- Винорама ЕООД - притежава Хотел § СПА "Мидалидаре" в с. Могилово, община Чирпан.

Туристически туроператори

В края на януари 2019 г. в област Стара Загора са регистрирани 12 туроператора, според данни на Министерството на туризма. По-голямата част или девет от фирмите са със седалище в община Стара Загора. Останалите три туроператорски фирми са със седалище Казанлък.

Туристически агенции

Туристическите агенции са 28, от които 21 са в община Стара Загора. Шест са разположени в община Казанлък, а община Раднево е единствената община в областта, която има една туристическа агенция. Трите най-големи туристически агенти по оперативни приходи за 2017 г. са:

- ЕТ Дари Тур - Дарина Василева;
- Кондор Холидей ООД;
- ММ Травъл ЕООД.

Забавления

В област Стара Загора има редица развлекателни съоръжения:

- Спортни комплекси в община Стара Загора;
- Тенис кортове в община Стара Загора;
- Два търговски центъра - Мол Галерия Стара Загора и Парк Мол Стара Загора;

Туристически информационни центрове

В края на януари 2019 г. в област Стара Загора има три туристически информационни центъра, според Министерството на туризма.

Таблица 13: Туристически информационни центрове в област Стара Загора		
Местоположение	Адрес	Контакти
Стара Загора	Бул. „Руски“ 27	Тел.: +359 42 627 098
с. Бузовград, община Казанлък	Ул. „9-ти Септември“ 30	Тел.: +359 431 98 330 +359 431 98 329 E-mail: qnoushev@abv.bg
Казанлък	Ул. „Искра“ 4	Тел.: +359 431 99 553 +359 431 98 352 E-mail: tourism@municipality-kz.org

Други съоръжения

В района има две конни бази - и двете са в община Стара Загора.

Съществуващи туристически оферти

Някои от 100-те туристически обекта на България се намират в област Стара Загора:

Таблица 14: Туристически обекти намиращи се в област Стара Загора		
Номер в регистъра	Обект	Община
71	Къща-музей Пейо Яворов; Художествена галерия Никола Манев; Манастир „Св. Атанасий“	Чирпан
90	Регионален исторически музей; Музей на неолитните жилища; Паметник на Бранителите на Стара Загора	Стара Загора
91	Казанлъшка тракийска гробница; Музей Чудомир	Казанлък
92	Църква „Рождество Христово“ (Шипченски манастир)	Казанлък
93	Парк и музей Шипка; Паметник на Шипка	Казанлък

Според Министерството на туризма има един туристически обект, който е сред 50-те по-малко известни туристически обекта в България. На могилата „Голяма Косматка“ се намира гробът на тракийския цар Севт III. Гробницата е построена през втората половина на V в. Пр. Хр. Могилата се намира в близост до град Шипка, община Казанлък.

Съществуващи туристически маршрути

В област Стара Загора има една голяма екопътека. Екопътеката е разположена близо до с. Бузовград, община Казанлък и включва скалното образувание "Мъжки камък", вратата на мегалита "Богинята", крепостта "Бузово кале", както и тракийската гробница.

VI. ОБЛАСТ ЯМБОЛ

VI.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

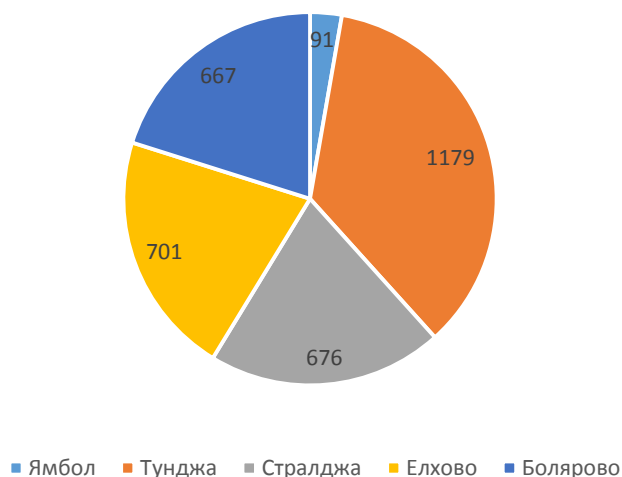
Административно-териториални характеристики

Област Ямбол е разположена в централната част на Североизточна България и заема площ от 3336 кв. км, което представлява 3.10% от територията на страната. Областта е част от Югоизточния регион NUTS-2

(Номенклатура на териториалните единици за статистическо ниво 2), която включва съседните области на Сливен, Стара Загора, Хасково и Бургас.

Административният му център е град Ямбол. Област Ямбол се състои от 5 общини с общо 109 населени места (4 града и 105 населени места). Общините са Ямбол, Болярово, Елхово, Стралджа и Тунджа.

Фигура 15: Общините в област Ямбол по площ (кв.кв)

Източник: НСИ

VI.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Население

През 2017 г. област Ямбол е 22-рата по големина провинция в България по население с 120 470 души и има дял от 1.7% от общото население на България. В сравнение с 2016 г. населението на областта намалява с 1,5%.

По-голямата част или 70,6% от хората живеят в градовете, а останалите 29,4% в селата. Близо половината от населението на областта живее в административния му център - община Ямбол.

Гъстота на населението

През 2017 г. гъстотата на населението в област Ямбол е 36 души на кв. км. Най-висока гъстота на населението в областта от 763 души/км² е регистрирана в община Ямбол, а най-ниска позиция - Община Болярово с 16 души на кв. км.

Естествен прираст

През 2017 г. темпът на естествения прираст в област Ямбол е отрицателен -8,4% на 1000 души. В резултат на това населението на областта намалява с 1028 души. Общият спад на населението се дължи главно на много по-високия отрицателен прираст в селата, при -19.8 на 1000 души, отколкото в градовете, при -3.7 на 1000 души.

Миграция

Област Ямбол губи 778 души поради миграция през 2017 г. Броят на имигрантите е 827, а емигрантите са 634. Най-голям принос за отрицателните тенденции в миграцията има община Ямбол с -455 души, следвана от общините Елхово с - 140 души и Стралджа с -108 души.

Структура на населението по пол

Жените доминират в половата структура на населението в област Ямбол през 2017 г. Те представляват 51.0% от общото население на областта, или 61 494 души. Мъжете са 58 976, или на всеки 1000 мъже се падат по 1043 жени.

Структура на населението по години

През 2017 г. продължава процесът на застаряване на населението в област Ямбол. Към края на годината лицата на възраст 65 и повече години са 28 523, или 23,7% от населението на областта. В сравнение с 2016 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.5 процентни пункта. Населението в трудоспособна възраст в област Ямбол към края на 2017 г. е 68 135, или 56.6% от общото население на областта, с 36 549 мъже и 31 586 жени. Броят на населението в трудоспособна възраст намалява с 0.6% в сравнение с предходната година. Община Ямбол е с най-висок дял, 60.4%, от населението в трудоспособна възраст сред общините в областта. Следва община Елхово с дял от 56.5%. Най-ниска позиция по отношение на дела на населението в трудоспособна възраст е заета от община Тунджа, където само 48,2% от населението са в трудоспособна възраст.

Динамика на населението

Средногодишният спад на населението в област Ямбол е средно 1% за периода 2013-2017. В началото на периода в областта има повече от 127,176 души с естествен прираст от -6,5 на 1000 души. През 2017 г. населението е спаднало до 120 470 души, а естественият прираст се е влошил до -8,4 на 1000 души.

Източник: НСИ

Преглед на икономиката

През 2017 г. в икономиката на област Ямбол доминират четири сектора - търговия, ремонт на моторни превозни средства и мотоциклети, селско и горско стопанство и рибарство, както и преработваща промишленост, хотели и ресторанти. Те представляват близо 66,9% от общия брой на фирмите в областта. По размер, микропредприятията, в които работят до 9 души, са доминиращи с дял от 92,8% от всички фирми в областта. Малките и средните предприятия, с персонал от 10 до 249 души, имат дял от 6,0%, докато големите работодатели, с персонал от 250 и повече души, представляват само 0,1% от общия брой.

Икономически анализ по сектори

Петте сектора, доминиращи в икономиката на областта през 2017 г. по отношение на оперативните приходи на предприятията, са Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети, Растениевъдство и животновъдство, лов и свързани с тях дейности, Производство на други неметални минерални продукти, Търговия на дребно, с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети и Производство на хранителни продукти. Заедно те генерират

74.6% от оперативните приходи на всички дружества със седалище в област Ямбол.

Таблица 15: Най-големите компании по отношение на оперативни приходи за 2017 г. в област Ямбол

Име	Седалище (град)	Оперативни приходи (млн.лева)	Индустрия
Папас-Олио АД	Ямбол	385.945	Търговия на едро с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети
Язаки България ЕООД	Ямбол	322.556	Производство на моторни превозни средства, ремаркета и полуремаркета
Виденов Груп ООД	Ямбол	72.106	Производство на мебели
Хидравлични елементи и системи /HES Plc./	Ямбол	55.626	Производство на машини и оборудване
Агрика ЕООД	Ямбол	54.309	Търговия на едро с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети
ЗПТ АД	Стралджа	54.278	Производство на основни метали
Зърнени Храни 99 АД	Ямбол	51.614	Търговия на едро с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети
Геострой-Инженеринг ЕООД	Ямбол	49.108	Производство на хранителни продукти
Диас 2000 ООД	Ямбол	39.601	Търговия на едро с изключение на моторни превозни средства и

			мотоциклети
Бонойл ООД	Ямбол	38.663	Търговия на едро с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети

ИНФРАСТРУКТУРА И ОКОЛНА СРЕДА

Водоснабдяване

През 2017 г. обществено водоснабдяване обхваща 100% от нуждите на населението на област Ямбол. Делът на населението, претърпял прекъсване на водоснабдяването, е 1,4%, в сравнение с 3% за страната. Водоснабдителната мрежа се експлоатира от ВиК Ямбол ООД, която обслужва целия район чрез 229 водоизточника и 4 водни помпени станции. Изградената водна мрежа е дълга 2176 км. Основните водоизточници са изградени на терасата на река Тунджа, карстовите райони около с. Воден и с. Голямо Шарково.

Канализация

Системата за събиране на градски отпадъчни води е достъпна за 71.6% от населението на областта, изоставайки от средното за страната 76.0%. Област Ямбол има и по-малък дял на пречиствателни станции за отпадъчни води, отколкото средното за България: 4.7% в сравнение със средните 63.4% за страната. Въпреки това, делът на областта с нетретирана система за събиране на вода е 66.9%, което е по-високо от средното за страната 12.6%.

Жилищен фонд

През 2017 г. в област Ямбол има общо 71 762 жилищни сгради, с 58 повече от предходната година. По-голямата част или 66.9% от жилищните сгради са разположени в селата и малките градове на областта, а останалите 33.1% са разположени в по-големите градове. Въпреки това 60,6% от всички 71 762 жилища в областта са в градове.

Електроенергийна инфраструктура

Област Ямбол разполага с добре развита електроенергийна инфраструктура. Гъстотата на електроразпределителната мрежа за областта е 86 км на 1000 кв. км. Община Ямбол се захранва от четири подстанции Ямбол, Тенево, Ласкова, Златен рог. Общинският център се осигурява основно от ТЕЦ Марица Изток 2 с два електропровода до разпределителната мрежа на

Стр. 64 от 148

подстанция Ямбол. Към 2015 г. в област Ямбол са изградени три фотоволтаични централи с обща мощност 10.5 mW.

Газопреносна инфраструктура

Общата дължина на газоразпределителната мрежа в областта е 92 км. Маршрутът Булгаргаз-Странджа, през който преминава 85% от транзитния газ през България за Турция, е близо до град Ямбол. Станцията е клон на главния тръбопровод с налягане 5,5 МПа, доставящ природен газ от Русия.

Екологично състояние и рискове

Област Ямбол често страда от замърсяване на въздуха, в резултат на използването на горива и горивни съоръжения в битовата индустрия. Въпреки това, през 2016 г. относителният обем на емисиите на въглероден диоксид в областта остава значително по-нисък от средния за страната - 30 тона на кв. км, в сравнение с 281 тона на кв. км на национално ниво. Относителният обем на образуваните битови отпадъци в района е значително по-нисък.

В област Ямбол водоснабдяването е ограничено. Само река Тунджа предоставя по-големи възможности. Тя е четвъртата по дължина река в България с дължина 398 км. По-големи притоци са Мочурица, Поповска, Калница. Ямбол е един от най-богатите райони в България с наличието на малки язовири, чиято обща площ е около 40 000 дка.

Към януари 2019 г. област Ямбол има 21 обекта по „Натура 2000“ - специални защитени зони съгласно Директивата за местообитанията на ЕС и специални защитени територии съгласно Директивата за птиците на ЕС. Местата с най-голямо значение за туризма са язовир Малко Шарково, вторият по големина в България и Бакаджик, верига от ниски хълмове, която се простира на изток от река Тунджа.

Основният природен ресурс на областта е плодородна почва, представена главно от сиви и черни почви. Тя допринася за развитието на растениевъдството, животновъдството, зеленчукопроизводството и промишлените култури.

ПЪТНА МРЕЖА И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Не съществуват Паневропейски транспортни коридори, които да минават през територията на област Ямбол. Магистрала Тракия, която минава през областта, осигурява транспортни комуникации изток-запад. Общата дължина на пътната мрежа в област Ямбол, включително магистралите, през 2017 г. е 637 км. Дължината на автомагистралите в областта е 35 км, първокласните пътища

са 96 км, второкласните пътища са 87 км, третокласните са най-дълги - 419 км. Важен път за международен автомобилен транспорт е пътят, преминаващ през Ямбол I-7, който свързва Северна Европа и Турция.

Железопътната мрежа в областта възлиза на 52 км, като тя намалява с 6 км през периода 2013-2017. Основните железопътни линии, пресичащи областта, са София - Варна, между Пловдив и Ямбол и София - Бургас през Ямбол.

VI.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

Естествени туристически ресурси

В област Ямбол има общо 11 защитени територии, според Изпълнителна агенция по околна среда. Агенцията е маркирала три природни паметника, един резерват, два управлявани природни резервата и 11 защитени обекта. На територията на областта няма Национален парк.

Един природен резерват се намира в област Ямбол:

- **Резерват "Горна Топчия"** обхваща територия от 467,47 хектара в землището на гр. Елхово. Основната цел на защитената зона е да се запази единственото естествено местообитание на Колхидския фазан в Европа.

Основните природни забележителности в област Ямбол са:

- **Язовир Кирилово** - в долината на река Тунджа в с. Кирилово;
- **Турнавски Бакаджик** е верига от ниски хълмове, които принадлежат на Средната гора, простираща се на изток от река Тунджа; (Селата Бакаджик);
- **Район "Манастирчето"** - с. Стройно;
- **Лесовски пролом** - пролом на река Тунджа между Сакар планина и Дервентските възвишения.
- **Дервентски възвишения**
- **Дебелата кория** - (с. Тенево, община Тунджа);
- **Иван Гьол** - (с. Кабиле, община Тунджа);

Разнообразието на тревното покритие в областта е представено от защитени, застрашени и редки растителни видове, включени в Червената книга на застрашените видове на Република България.

Минерални извори се намират в близост до село Стефан Караджово, с. Стралджа и с. Правдино. Изследваните минерални извори край с. Стефан Караджово имат дебит 13 л / сек.

Антропологични туристически ресурси

Към края на 2018 г. няма открити следи от антропологични туристически ресурси в област Ямбол.

Археологически обекти

В област Ямбол има повече от 57 археологически обекта. Те включват древни гробници, крепости, некрополи, руини и древни светилища. Основните археологически обекти са:

- **Тракийска гробница - (с. Ружица)** - Гробницата е открита в южната част на могилата, полуразрушена и в сравнително лошо състояние. Състои се от гробна камера, преддверие и дромос с обща дължина 7,05 м. Конструкцията е изградена от варовикови блокове и суха зидария от незавършен гранит. Археолозите предполагат, че долната част на фасадата е построена с тухли.
- **Ранно тракийски гробове** - с. Вълчи извор
- **Средновековна крепост Ямбол**

Архитектурни резервати

Основният архитектурен резерват в област Ямбол:

- **Национален археологически резерват Кабиле** (античен град Кабиле) - През 1965 г. обектът е обявен за археологически резерват и сега е един от 100-те национални туристически обекта. Музеят на комплекса предлага информация и показва археологически находки, направени в района. В музея има много красиви мозайки, монети, изсечени в древния град Кабиле и много експонати.

Област Ямбол притежава добре развити архитектурни туристически ресурси. Обектите с най-голямо значение са:

- **Базарът (закрит пазар)** - единствената българска сграда от този тип от периода на османското владичество. Смята се, че е един от най-красивите покрити пазари на Балканите и еталон за гражданско строителство за граждански нужди в Османската империя в периода XV-

XVII. Обявена е за паметник на културата от национално значение през 1972 година.

- Средновековна крепост Софулска махала
- Римската баня

Исторически обекти

Многобройни исторически обекти, паметници и мемориални плочи също играят важна роля за туристическия потенциал на региона. В област Ямбол има повече от 30 исторически забележителности, 24 в община Ямбол, три в община Болярово, една в Елхово и две в община Стралджа.

Най-значимите туристически обекти са Паметникът на тъмниците на Ямбол, Паметникът на жътвата, Релефният паметник и паметникът на Стефан Караджа в Болярово.

Храмове, манастири и други религиозни обекти

Към януари 2019 г. броят на действащите религиозни храмове в област Ямбол възлиза на 95. Православното християнство преобладава с 91 църкви и два манастира, следвани от исляма с две джамии.

Двата манастира са Бакаджишки манастир „Св. Спас“ и Кабилски манастир „Рождество Богородично“. Най-големите църкви са „Св. Георги Победоносец“ и „Света Троица“, и са едни от основните забележителности на Ямбол.

По време на Руско-турската война (1877-78 г.) джамията Ески е превърната в склад за брашно и дрехи. В първите години след Освобождението сградата функционира като християнска църква. Днес джамията Ески е възстановена и е обявена за паметник на културата от национално значение.

Кабилският манастир „Рождество Богородично“ се намира на около километър от село Кабиле, на 6 км. от град Ямбол. Манастирът Кабиле е православен и от 1995 г. игуменът на манастира е монахиня, Минодора. Освен нея има още четири монахини.

Местни традиции, обичаи и занаяти

Кукерите са традиционен обичай за област Ямбол. Кукерските игри се отличават със специална древност и разнообразие. Относително висока устойчивост се наблюдава в традиционната структура на обичая, която остава почти непроменена. С играта, те искат да изгонят злото, да изчистят полетата и

дворовете за идването на новата плодородна година. През деня, когато играят кукерите, никой не работи.

Всяка година община Ямбол организира традиционния Коледарски бунек на Коледа. Целта му е да популяризира традициите на българите, свързани със зимните народни обичаи, да възпита националното самосъзнание и да укрепи националната идентичност чрез вечното българско песенно-танцово фолклорно наследство.

Културни дейности и фестивали

В област Ямбол редовно се провеждат 25 местни и международни фестивала, от които 14 се провеждат от община Ямбол, две от община Болярово, две от община Елхово, четири в община Стралджа и три в община Тунджа.

Таблица 16: Местни, регионални и национални фестивали в област Ямбол		
Име	Място	Дата
Национален празник за фолклор Маестро Стоян Гагов	Община Ямбол	Май 2019
Градски фолклор „Ямболска есен“	Община Ямбол	Веднъж на всеки две години
Национален фестивал „Ехото над Тунджа“	Община Ямбол	Декември 2019
Международен тракийски хоров фестивал, Ямбол	Община Ямбол	Средата на Октомври 2019
Международен фестивал за маскарад Кукерланд	Община Ямбол	Февруари 2019
Фолклорен фестивал	Община Ямбол	Октомври 2019
Студентски фестивал „Песни от Русия“	Община Ямбол	Края на Май 2019
Театрални празници „Невена Коканова“	Община Ямбол	Юни 2019

Фестивалът „Младият ямболски създател“	Община Ямбол	Юни 2019
Ямболски рок фест	Община Ямбол	Септември 2019
Фестивал на Коледарските буенек	Община Ямбол	Декември 2019
Панаир Белянка	Община Болярово	Август 2019
Национални детски фолклорни надсвирвания	Община Болярово	Юни 2019
Празникът на традиционната тракийска баница	Община Елхово	Септември 2019
Традиционният народен панаир „Мараш пее“	Община Стралджа	Май 2019
Кукерски празник Стралджа 2019	Община Стралджа	Февруари 2019
Национален панаир на туристическите развлечения и анимация „Кабиле“	Община Тунджа	Май 2019
Кукериада-Тунджа. Долината на кукерите	Община Тунджа	Февруари 2019

Галерии

Към края на 2017 г. в област Ямбол има една галерия: Художествена галерия „Георги Папазов“ - притежава фонд от над 3500 културни ценности. Галерията притежава най-богатата колекция от декоративни произведения в страната. Художествената галерия има 20 колекции, разделени в 8 отдела.

Музеи

По данни на НСИ към края на 2017 г. област Ямбол има 5 музея с национална културна стойност. В тях са включени 11 000 експоната и са регистрирани 34 000 посещения. В сравнение с 2016 г. общият брой на посетителите намалява със 7,9%, въпреки 29,2% увеличение на броя на чуждестранните посетители.

Музеят на бойната слава в гр. Ямбол е открит на 9 май 2013 г. с реконструкция на 29-тия пехотен Ямболски полк. Това е първият общински специализиран музей в страната, чиято цел е да съхрани паметта и да отдаде почит на всички военни подразделения на града и района за периода от Освобождението до наши дни.

Историческият музей в Ямбол се помещава в двуетажна сграда в центъра на града. Основан е през 1952 г. като естествен наследник на местни археологически и научни дружества. Днес фондът на музея наброява около 93 000 експоната, някои от които имат голяма художествена и историческа стойност.

Къща-музей на Стефан Караджа - намира се в центъра на с. Стефан Караджово, Болярово. Обявен е за паметник на културата от национално значение. В нея има етнографска колекция.

Етнографски комплекс "Старата акбунарска къща", с. Генерал Инзово, Тунджа - етнографски музей, представляващ ансамбъл от сгради, пресъздаващ старата Акбунарска къща. Той съдържа експонати и костюми, някои, от които са на повече от един век, всички дарени от хората.

Етнографският музей на град Елхово се намира в центъра на града. Музеят изучава, съхранява и популяризира разнообразното етнографско наследство на община Елхово и голяма част от Странджа-Сакар. Фондът на музея наброява 22 000 експоната, включени в селското стопанство и животновъдството, жилищното строителство, транспорта, лова, риболова, облеклото и текстила, тъканите и бродериите, секциите на традиционните занаяти, художественото творчество.

Етнографски комплекс - В най-стария квартал на Ямбол - Каргона е създаден етнографски комплекс от Възраждането с прилежаща музейна експозиция. Архитектурният ансамбъл включва двуетажна етнографска къща, представяща местния бит, традиции и поминък на населението в региона, три работилници за стари художествени занаяти и културен и информационен център.

Центрове за изкуство и занаяти

Младежки дом „Георги Братанов“ - открит през 1972 г. и е един от първите младежки домове в страната. Домът е развлекателен и културен център за млади хора от града и региона. Създадени са условия, инициативи и дейности за реализиране на общинската младежка политика. Има студио за модерни танци „Кала“, Училище "Седмоцвет" - приложно и изобразително изкуство, Куклен театър „Светулка“, Музикално училище по пиано.

В община Ямбол има представителство на Съюза на българските художници, Обществото на художниците и Обществото на писателите.

Театри

Област Ямбол има два театъра - Държавен драматичен театър „Невена Коканова“ и Държавен куклен театър „Георги Митев“.

На територията на област Ямбол функционират три активни групи - един ансамбъл за народни песни и танци и два оркестъра. През 2017 г. броят на техните представления намалява с 1.7%, а броят на посетителите се увеличава с 1.6% в сравнение с 2016 година.

Библиотеки

Област Ямбол има 105 библиотеки. Те съдържат 1,1 милиона книги и са регистрирали 177,788 посещения през 2013 г., според последните данни, публикувани от НСИ.

През 2017 г. в област Ямбол има само една библиотека с над 200 000 книги и други звена на библиотечния фонд. Регистрираните читатели в библиотеките в областта са 2,604, което е с 2,5% по-малко спрямо предходната година.

Регионалната библиотека "Георги Раковски" в гр. Ямбол е сред първите регионални библиотеки в страната. Тя е открита през 1862 г. Библиотеката е основната книжарница на региона с фонд от 270 000 библиотечни материали и обслужва над 3000 читатели.

Други културни институти

През 2017 г. област Ямбол е била дом на 85 читалища или местни културни центрове. От тях 12 са в градовете и 73 в селата. Във всички центрове има активна работеща библиотека. Според НСИ през 2017 г. културните центрове в област Ямбол са организирали 1150 събития.

През 2017 г. в област Ямбол са прожектирани общо 118 филма, според НСИ. Според националността им, филмите се разпространяват по следния

Стр. 72 от 148

начин: 10 български, 19 европейски, 88 от САЩ и един от други страни. Броят на филмовите прожекции нараства с 14.4%.

VI.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ

База за настаняване

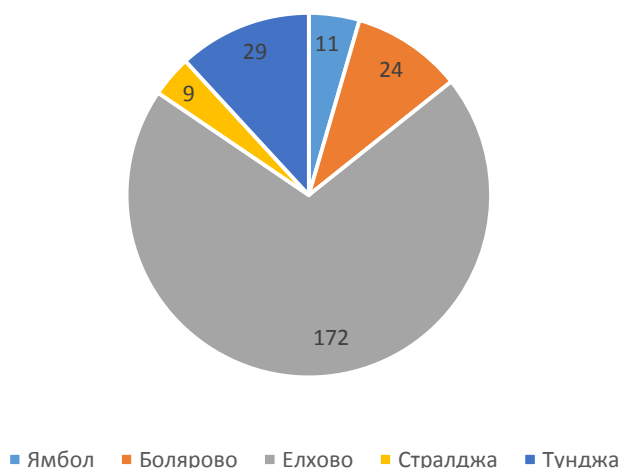
През 2017 г. област Ямбол има 24 обекта за настаняване на туристи, или 0.78% от общия брой в България, с общ капацитет 757 легла, или 0.28% от националния агрегат.

За периода януари - ноември 2018 г. броят на регистрираните нощувки в областта е 37,364. Делът на чужденците в общите нощувки е 25.8%, значително по-нисък от средния за страната 67.2%. Общият брой на посетителите за първите единадесет месеца на 2018 г. е 3 044 туристи, от които 18.30% са чуждестранни граждани. Общите приходи от туризъм в областта за януари - ноември 2018 г. са в размер на 1.880 млн. лева.

Места за настаняване

Към края на януари 2019 г. в област Ямбол има общо 245 регистрирани места за настаняване, според данни на Министерството на туризма.

Фигура 17: Брой места за настаняване в област Ямбол

Източник: Министерство на туризма

Над 80,67% от местата за настаняване са с категория 1 звезда. Обектите с 2 звезди са 13,33%. Малко над 3.67% от местата са 3-звездни, а 4-звездните съоръжения представляват 1.33% и няма нито един 5-звезден хотел в областта.

Туристически оператори

През 2017 г. основните туристически оператори, които предоставят места за настаняване в област Ямбол са:

- Анн Мар Травъл ООД
- Вива Тур ЕООД
- Валерос Холидей ЕООД

Туристически агенции

В област Ямбол към края на януари 2019 г. са регистрирани общо 13 туристически агенции, по данни на Министерството на туризма. По-голямата част или девет от фирмите са със седалище в община Ямбол. В Елхово има три агенции, а в община Стралджа има само един туристически агент.

Забавления

Развлекателните съоръжения в областта включват:

- Търговски център - Сити Център Ямбол;
- Градски парк;
- Спортна зала "Диана";
- Спортен комплекс „Георги Дражев“;
- Спортен комплекс „Арена Ямбол - 3Д кино“;
- Градски стадион - Ямбол
- Тенис корт - Ямбол

Туристически информационни центрове

От януари 2019 г. в област Ямбол функционират два туристически информационни центъра - в градовете Ямбол и Елхово. Те предоставят туристическа информация, създават нови маршрути, извършват активни маркетингови и рекламни дейности, участват в национални и международни изложби, организират публични събития.

Изложбени центрове за представяне на местното природно и културно наследство

Ямболската астрономическа обсерватория и планетариум - Астрономическата обсерватория и планетариум са единственото място в региона с модерна специализирана база за обучение, наблюдение и популяризиране на астрономията и космонавтиката. Планетариумът в град Ямбол е единственият в Югоизточна България, а звездната му зала се посещава от хиляди студенти и граждани годишно.

Други съоръжения

- Състезателен клуб Симекс - Ямбол - Конният клуб има 18 коня за тренировки и състезания и две понита. Осигурява коне за филми, видеоклипове, реклами.
- Пейнтболни игрища - разположени в близост до град Елхово. Четири игрища са на разположение за игра: Стандартни състезания, Бойно поле, Мисии в гориста местност, Игри в разрушени сгради.

Съществуващи оферти

Два от 100-те национални туристически обекта са в област Ямбол - Античният град „Кабиле“, Историческият и Етнографският музей - Елхово.

Таблица 17: Обекти в област Ямбол, включени в списъка на 100-те туристически обекта		
Номер в регистъра	Обект	Община
99	Античен град „Кабиле“	Община Ямбол
99	Исторически музей	Община Ямбол
100	Етнографски музей	Община Елхово

Съществуващи туристически маршрути

Туристически информационен център - Ямбол предлага следните тематични маршрути:

- По стъпките на древните траки - включва посещения на останки от тракийската епоха;
- Културно разслояване в архитектурата - обиколката включва Големите терми, Малката базилика, военен лагер и завършва в Археологическия музей на резервата;

- Сурово християнство в Кабиле - Този маршрут включва обиколка на сгради, свързани с религията в резервата.
- История на Кабиле през вековете - включва пълна обиколка на археологическия резерват с всички проучени и експонирани сгради:
- Тракийски слънца и екопътека Дранчи дупка - тракийски слънца са скални светилища, разположени на около 4 км южно от село Мелница. Близо до село Мелница е първата екопътека около тези светилища - Дранчи дупка. Тя има тематична ориентация, тъй като минава през местата, където могат да се видят тракийските слънца.

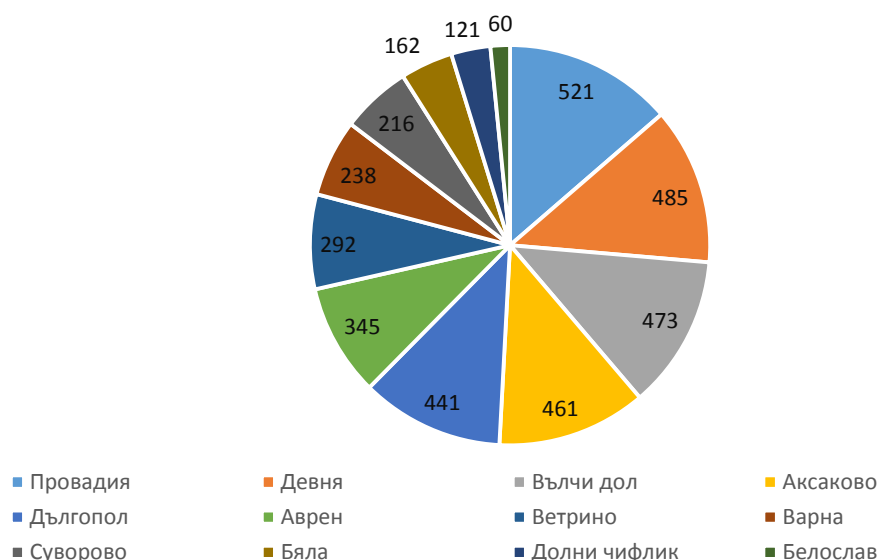
VII. ОБЛАСТ ВАРНА

VII.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

Административно-териториални характеристики

Варна е 12-та по големина област в България с площ от 3,819.5 кв.км. Разположена е в североизточната част на страната, в рамките на Североизточния район NUTS-2 и граничи с областите Добрич, Шумен и Бургас и Черноморското крайбрежие. Административният му център е град Варна. Област Варна се състои от 12 общини, които съдържат 159 населени места (11 града и 148 села). Общините са Варна, Аврен, Аксаково, Белослав, Бяла, Ветрино, Вълчи дол, Долни чифлик, Девня, Дългопол, Провадия и Суворово.

Фигура 18: Общините в област Варна по площ (кв. Км)

Източник: НСИ

VII.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Население

Към края на декември 2017 г. населението на област Варна е 472 120 души, или 6,7% от населението на страната, което я прави трета по население област в България. От общото население на областта в най-голямата община, Варна живеят 344 748 души.

Гъстота на населението

Областта има гъстота на населението от 123.6 души / кв. км, което е почти два пъти по-високо от средното за страната под 70 души / кв. км.

Естествен прираст

През 2017 г. темпът на естествения прираст в област Варна е отрицателен -3.6% на 1000 души. Общият спад на населението е резултат от по-ниската раждаемост в сравнение със смъртността. Раждаемостта във Варна възлиза на 9,3 на 1000 души и е на седмото място сред всички области в страната, а смъртността е 12,9 на 1000, или втората най-ниска в България. Коефициентът на детска смъртност също е значително по-нисък от средния за страната - 5,7 на 1000 души.

Миграция

През 2017 г. област Варна има положителен миграционен прираст от 2,4 на 1000 души, което я поставя на четвърто място в България. В абсолютно изражение 10 039 души са се заселили в областта, а 8 891 са мигрирали в други области. Разликата е 1148 души. Най-голям принос за положителния миграционен прираст има община Варна с 1192 души, следвана от общините Провадия с 98 души и Ветрино с 52 души. Община с най-лош миграционен рекорд през 2017 г. е Аврен, където негативната разлика е 90 души, следвана от Девня с 43 души и Белослав с 40 души.

Структура на населението по пол

Жените доминират в структура на населението във Варненска област през 2017 г. Те представляват 51,2% от общото население, или 241 819 души. Мъжете са 230 301, или на всеки 1000 мъже се падат 1050 жени.

Структура на населението по възраст

През 2017 г. населението в трудоспособна възраст във Варненска област възлиза на 293 018 души, или 62.1% от общото население, значително над

средното за страната 60.3%. Под трудоспособна възраст са 16.0%, спрямо 15.1% за страната, докато дялът на населението над трудоспособна възраст в областта е значително по-нисък от средния за България - 21.9% при 24.6%.

На общинско ниво Варна, Белослав и Долни Чифлик имат най-добрата възрастова структура - с най-висок дял под и в трудоспособна възраст и най-нисък дял на населението над трудоспособна възраст. Докато общините Ветрино, Аврен и Вълчи дол отчитат изключително неблагоприятна структура, като дялът на населението под трудоспособна възраст под 15%, а над трудоспособна възраст надхвърля 30%.

Динамика на населението

Населението на област Варна намалява със средногодишен темп от 0.1% през периода 2013-2017. През 2013 г. населението на областта наброява повече от 474 000 души, а в края на 2017 год. броят им намалява леко до малко над 472 000 души.

Източник: НСИ

Преглед на икономиката

През 2016 г. икономиката на област Варна се характеризира с преобладаващо положение в сектора на услугите, включително търговия на едро и дребно. От общо 33,193 нефинансови предприятия, услуги и търговия на

едро и дребно представляват 82% от общия брой на фирмите в областта. Всеки от секторите земеделие, промишленост и строителство има дял от по-малко от 10% от структурата на стопанските субекти.

По размер, микропредприятията, съставляват 93.2% от всички фирми в областта. Малките и средните предприятия имат дял от 6,7%, докато големите работодатели, с персонал от 250 и повече души, представляват само 0,1% от общия брой.

Структурата на нетните приходи от продажби на фирмите в областта е доминирана от търговия на едро и дребно (44%) от 15.499 млрд. лв. Производството добавя още 15.8%, а производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия е с дял 8,8%.

Икономически анализ по сектори

Икономиката на област Варна е ориентирана към услугите. Морският туризъм и химическата промишленост в областта са сред водещите в България. Други важни сектори на икономиката в област Варна са селско стопанство, търговия и транспорт.

Петте сектора, доминиращи в икономиката на областта за 2017 г. по отношение на оперативните приходи на предприятията са Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети, Търговия на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети, Електроснабдяване, газоснабдяване и климатизация, Производство на химикали и химически продукти и Растениевъдство и животновъдство, лов и свързани с тях дейности. Заедно те формират 57.5% от оперативните приходи на всички дружества със седалище във Варненска област.

Най-големите компании по оперативните приходи през 2017 г. са:

Таблица 18: Топ 10 компании в област Варна			
Име	Седалище	Оперативни приходи (млн. лв)	Индустрия
Енерго-Про Продажби АД	Варна	561.542	Доставка на електроенергия, газ, пара и климатизация
Афер България ЕООД	Девня	493.735	Търговия на едро, с изключение на моторни превозни средства и

Стр. 79 от 148

			мотоциклети
Солвей Соди АД	Девня	477.967	Производство на химикали и химически продукти
Агрополихим АД	Девня	430.349	Производство на химикали и химически продукти
Енерго-Про Услуги ЕООД	Варна	353.818	Доставка на електроенергия, газ, пара и климатизация
Електроразпределение Север АД	Варна	268.004	Доставка на електроенергия, газ, пара и климатизация
Трейднет Варна ЕООД	Варна	180.605	Търговия на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети
Интерком Груп ООД	Варна	143.763	Търговия на едро, с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети
Хидрострой АД	Варна	135.380	Гражданско строителство
ЦБА АД	Варна	131.284	Търговия на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети

ИНФРАСТРУКТУРА И ОКОЛНА СРЕДА

Водоснабдяване

Основните водоизточници във Варненска област включват яз. Камчия, язовир Цонево, Девня Извор и водоснабдителните системи Батова и Паша дере. Водоснабдителната мрежа се управлява от ВиК Варна ООД, която обслужва целия район, и ВиК "Златни пясъци" ООД. Общата дължина на мрежата надвишава 4300 км в областта, от които 1100 км са в границите на град Варна. В област Варна има 130 водни помпени станции. Ежедневното потребление на чешмяна вода във Варненска област през 2016 г. възлиза на 94 литра на гражданин, малко по-ниско от средното за страната 100 литра на гражданин.

Канализация

През 2017 г. 100% от населението на област Варна има достъп до обществено водоснабдяване. Областта може да се похвали с нулев дял от населението, което претърпява прекъсвания на снабдяването с вода, в сравнение с средната стойност за страната от 3,0%. За 76.2% от населението на областта има система за събиране на градски отпадъчни води, втората по големина в България след столицата. Всички системи за събиране на отпадъчни води са свързани с пречиствателни станции за отпадъчни води - отново вторият по големина дял в България. Общата дължина на канализационната мрежа във Варненска област възлиза на 830 км с 26 канализационни помпени станции и 10 пречиствателни станции за отпадъчни води. Обхватът на град Варна с канализационни системи надхвърля 95%. В останалите градове в областта той варира между 30% и 65% от населението.

Жилищен фонд

През 2017 г. жилищните сгради във Варненска област възлизат на 100 хил., което е с 0.4% повече в сравнение с 2016 г. По-голямата част от тях, или 54.4%, са разположени в градовете, а останалите 45.6% са в селата. Броят на жилищата в областта е 259 100, от които 210 200 са в градовете. Почти 95% от жилищния фонд е частна собственост на физически лица.

Електрическа инфраструктура

Основният генератор на електроенергия във Варненска област е Варна ТЕЦ - втората по големина топлоелектрическа централа в България по инсталирана мощност с 1260 MW. Мрежата с високо напрежение в областта е добре развита с обща дължина от 240 км и три системни подстанции. Нисковолтната регионална мрежа обхваща 524 км електроразпределителни линии и 11 локални трансформаторни подстанции.

Газопреносна инфраструктура

Основният пръстен на националната газоразпределителна мрежа преминава през област Варна. В района се намира една от трите компресорни станции на националната разпределителна мрежа - Вълчи дол. Районът на област Варна се пресича и от транзитната междусистемна мрежа с Румъния, обслужвана от компресорната станция край Провадия. Газоснабдителната мрежа за крайните потребители е все още слабо развита в областта, тъй като достъп до нея имат само клиентите в град Варна.

Екологично състояние и рискове

Област Варна е богата на природни рекреационни ресурси и разполага с широка мрежа от 37 защитени територии и резервати за биологично разнообразие. Нивата на замърсяване в областта са под средните за страната, съгласно стратегиите за развитие на областта и общините. Въпреки това високият риск от замърсяване на въздуха, свързан със здравето, съществува в общините Варна, Девня, Белослав и Провадия. Над средните нива на замърсяване на водите са регистрирани в долния участък на реките Камчия, Девня и Провадийска. Замърсяването на водите на Варненското и Белославското езера се дължи на големите промишлени предприятия, ТЕЦ и пристанището във Варна.

ПЪТНА МРЕЖА И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Общата дължина на пътната мрежа във Варненска област, включително автомагистралите, е 717 км през 2017 г. Дължината на автомагистралите в областта е 58 км, първокласните пътища са 139 км, второкласните - 42 км, третокласните - 478 км.

Районът на област Варна се пресича от Паневропейски коридор VIII, който се простира от албанския пристанищен град Дурес до Варна. В района коридорът е представен от участъка Бяла - Варна и железопътната част Аспарухово - Варна.

Най-важният път във Варненска област е участъкът от магистралата, част от автомагистрала Хемус, между село Невша и Варна. Автомагистрала "Черно море" е в процес на изграждане и от януари 2019 г. функционира 10,7 км между Варна и с. Приселци.

През 2017 г. дължината на железопътните линии в областта възлиза на 197 км. Основните железопътни линии, пресичащи областта, са София - Варна, между Невша и Варна, и Пловдив - Варна между Аспарухово и Варна. Като важен логистичен център област Варна се характеризира с относително висока плътност на пътна и железопътна мрежа и висок дял на автомагистралите и първокласните пътища, 27,5% през 2017 г., при средно за страната 18,7%.

В областта се намира едно от четирите международни летища в България - летище Варна.

VII.2. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

Естествени туристически ресурси

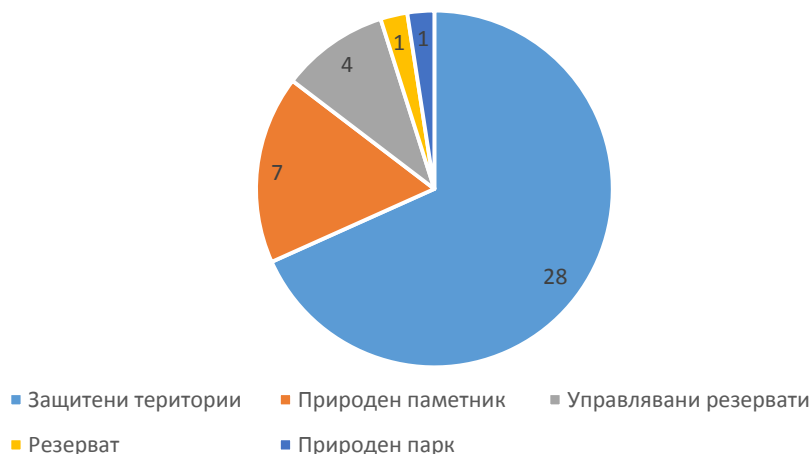
Основният природен ресурс на областта е географското му местоположение до Черноморското крайбрежие, което прави областта една от

двете водещи летни туристически дестинации в България. Територията на областта обхваща най-източната част на Дунавската равнина и част от Черноморското крайбрежие. Област Варна се намира в две климатични зони - Черноморската зона, която обхваща площта на 30 км от брега, и влажната континентална климатична зона в останалата част на областта. Техните характеристики включват положителни средномесечни температури през годината, под средните валежи с пик през зимния сезон и температури над 20 градуса, обхващащи периода между април и края на октомври. Почвата и климатът в областта благоприятстват развитието на селското стопанство, най-вече на зърнени култури, плодове и зеленчуци. Област Варна е богата на водни ресурси - заедно с 79-километровото Черноморско крайбрежие, тя притежава и две от най-големите езера в България - Варна и Белославските езера. Други значими водни басейни са реките Камчия, Провадийска, Девня, Батова и Двойница, както и пет язовира. Изследва се лечебна кал на северния бряг на Варненското езеро.

Други важни природни забележителности във Варненска област включват скалните образувания - Побитите камъни край Варна, Провадийското плато и Роякското плато в западните покрайнини на областта.

Към януари 2019 г. област Варна има 22 обекта по „Натура 2000“ - защитени зони съгласно Директивата за местообитанията на ЕС и защитени зони съгласно Директивата за птиците на ЕС. Обекти с най-голямо значение за туризма са река Камчия, която пресича южната част на областта и е популярна с дългата си гора, защитена от ЮНЕСКО, природният парк „Златни пясъци“ и пустинно-скалният феномен „Побитите камъни“. гр. Варна.

Фигура 20: Брой на защитените територии в област Варна по вид

Източник: Изпълнителна агенция по околна среда

Българската Изпълнителна агенция по околна среда обяви общо 41 защитени територии във Варненска област, част от Националната екологична мрежа. Най-популярни сред тях като туристически ресурс са природен парк "Златни пясъци" и средновековния православен пещерен манастирски комплекс "Аладжа манастир" северно от Варна, както и скалния феномен Чудните скали край Дългопол и Белите скали на черноморското крайбрежие край Бяла.

В община Ветрино има две защитени зони - карстов каньон и местообитания на египетски лешояд и дългоноги мишелов.

Културно-историческо наследство

Като развита туристическа дестинация, област Варна има множество и разнообразни културни ресурси, които се състоят от историческо наследство, археологически обекти, архитектура и паметници, музеи, галерии, храмове, както и местни социални ресурси, фестивали и обичаи.

В област Варна има два резервата със статут на паметници на културата - територията на древната милезийска колония Одесос в град Варна и останките от древното селище Марцианополис в община Девня.

Археологически обекти

Най-известните археологически обекти във Варненска област са съсредоточени в и около град Варна - Аладжа манастир, Варненската римска терма и Варненския некропол.

Аладжа манастир е средновековен православно християнски манастирски комплекс, разположен в защитена зона на север от град Варна. Той е изсечен във вертикална карстова скала и е бил активен религиозен обект между XII и началото на XVIII век. Днес цветните стенописи са унищожени, но комплексът е популярна туристическа атракция и място на тематични светлинни шоута.

Римските терми датират от II в. от н.е. и са разположени в границите на съвременна Варна. Мястото е четвъртата по големина запазена римска терма в Европа и най-голямата на Балканския полуостров.

Варненският некропол е мястото на откриването на Златото на Варна, най-старото златно съкровище в света, и се смята от експертите за едно от най-важните праисторически археологически обекти в света. Намира се в непосредствена близост до град Варна на брега на Варненското езеро. Открит е

през 1972 г. и съдържа 294 гроба с артефакти от халколитната варненска култура. Обектите, открити в Некропола, са изложени в Националния исторически музей в столицата София и във Варненския археологически музей.

Най-значимият археологически обект с туристическо значение в района, извън община Варна са останките от средновековната крепост Овеч до гр. Провадия. Разположен е на плато над града и за първи път е обитаван от византийци между IV и VII век след Христа. Той достига своя връх по време на Втората българска империя между XII и XIV век.

Останките от Петрич Кале се намират в близост до село Аврен и датират от V век. Крепостта е била важна отбранителна точка по време на Втората българска държава. Днес районът е популярно място за катерене.

Останалите археологически обекти в областта включват останки от средновековни селища и раннохристиянски храмове от незначителен туристически интерес.

В област Варна няма архитектурни резервати.

Исторически обекти

Историческите обекти на територията на област Варна са представени от паметници и исторически сгради. Резиденция Евксиноград, бивш кралски дворец и парк на брега на Черно море от края на XIX век, на север от град Варна, се счита за основна архитектурна забележителност и историческа атракция в областта. Най-многобройните исторически паметници в областта са паметници на местни войници, убити по време на войни, предимно Втората световна война, която може да се види в повечето села.

Храмове, манастири и други религиозни обекти

Към януари 2019 г. броят на действащите религиозни храмове във Варненска област възлиза на 185. Православното християнство преобладава с 138 църкви и два манастира, следвани от исляма с 38 джамии. Другите религиозни храмове в областта са три протестантски, две католически и две други християнски църкви. Двата манастира са Аладжа манастир и Варненският манастир Св. Константин и Елена. Най-голямата църква е 130-годишната катедрала „Успение Богородично“, една от основните забележителности на град Варна.

Таблица 19: Основни храмове и манастири във Варненска област

Обект	Религия	Община
Катедрала „Успение Богородично“	Православно християнство	Варна
Църква „Св. Николай Чудотворец“	Православно християнство	Варна
Църква „Св. Атанасий“	Православно християнство	Варна
Църква „Св. Архангел Михаил“	Католицизъм	Варна
Аладжа манастир "Света Троица"	Православно християнство	Варна
Азизие Джамия	Ислям	Варна
Джамия Суворово	Ислям	Суворово
Църква „Св. Кирил и Методий“	Православно християнство	Девня

Местни традиции, обичаи и занаяти

Населението на Варненската област обичайно се придържа към широко разпространените български обичаи, традиции и религиозни празници. Има и множество местни обичаи във всяка община.

В община Аврен съществуват автентични фолклорни групи, които имат за цел да възстановят и запазят общите ритуали.

В община Аксаково редовно се провежда пазар за традиционни храни и продукти от местни производители, както и инициативата „Сръчност на българката“, в която производителите предлагат ръчно изработен текстил, трикотаж, бродерия, керамика, иконопис и дърворезба.

Община Белослав е известна с ръчно изработената си скулптура от стъкло.

Традиционната гроздова реколта Бабосум в община Варна и в селата Гагауз е празнично събитие, което се отбелязва с музика, песни и забавни дейности.

Традиционните празници във Ветрино и Долни чифлик включват Трифон Зарезан, Засев, Тодоров ден, Пролетна нощ, Ден на Лазар и Общински фестивал през май.

Обработката на вълна има традиции на занаят в община Вълчи дол, както и керамиката в община Суворово.

Културни дейности и фестивали

През 2019 г. във Варненска област ще се проведат общо 28 местни и международни фестивала, от които 26 ще бъдат домакини в град Варна, единият ще се проведе в Суворово и един в село Добриня. Събитията включват:

Таблица 20: Фестивали във Варненска област	
Име	Община
Градски коледни фолклорни празници „Дряновица“	Варна
Октомърфест	Варна
Международен фестивал за музика и танци „Етно ритми“	Варна
37-и фестивал на българските филми "Златна роза"	Варна
Европейски детски музикален фестивал „Златни искри“	Варна
Фолклорен фестивал „Селото на Орехите Пее“	Провадя
Варна Рок Фест	Варна
Международен фестивал на червения кръст и здравето	Варна
Международен музикален фестивал "Златна мечта"	Варна
Международен фестивал на младите таланти Златна перла	Варна
Международен фестивал „Златна вълна“	Варна
Младежки фестивал FUNCITY+	Варна
Международен танцов маратон „Славянски венец“	Варна
Международен танцов фестивал „Открытие“	Варна
Празник на народното изкуство - Жива вода	Суворово
Международна изложба - Фестивал на виното и храните	Варна

Европейски музикален фестивал	Варна
Варненски Етнос Фестивал	Варна

Галерии

В област Варна има осем галерии, всички от които са разположени в град Варна и община Варна. Галериите включват:

- **Градската художествена галерия** - Варна - домакин на арт събития, изложби, концерти и модни ревюта. Сградата датира от XIX век и е забележителна архитектурна забележителност.
- **Художествена галерия Ларго** - Варна - създадена през 2008 г., съсредоточена върху съвременното българско изкуство и популяризиране на млади таланти.
- **Галерия 8** - Варна - открита през 1988 г., експонира художествена фотография и скулптурни обекти.
- **Галерия „Съвременно пространство“** - Варна
- **Галерия „Активно изкуство“** - Варна
- **Арт зона „На Тамно“** - Варна
- **Галерия „Ле Папилон“** - Варна
- **Галерия „Графит“** - Варна

Музеи

Област Варна е богата на музеи - от 2017 г., по данни на НСИ, има седем музея, регистрирани по Закона за културното наследство. В тях са включени 171 046 експоната, от които 2,521 на цифрова продукция. Има 245 000 посещения, от които 98 000 от чуждестранни посетители. Наред с това, районът изобилства и от други музеи и изложби в различни области, някои от които са уникални за страната. Те са концентрирани в община Варна.

Археологическият музей във Варна е създаден в края на XIX век като част от Градската библиотека и е една от най-големите институции от този вид в България. Неговите експонати включват Златото на Варна - най-древното златно съкровище в света, датиращо от около 4600 г. пр. Хр. В нея са изобразени предмети от праисторически, тракийски, древногръцки, древноримски, средновековни, византийски, османски и български

възрожденски епохи, включително над 900 средновековни и възрожденски икони, както и два открити археологически обекта.

Морският музей във Варна е създаден през 1923 г. Експонатите му включват оригинални древни котви, намерени на дъното на Черно море, корабни декорации, военноморски униформи, моделни кораби и зона, посветена на участието на България във войната със Сърбия през 1885 г., Балканската война, Първата световна война и Втората световна война. Най-популярният експонат е музейният кораб *Дразки* - реплика на най-широко използваната торпедна лодка на българския флот през първата половина на XX век.

Музеят на новата история на Варна е посветен на историята на града като пристанищен, културен, търговски, индустриален, туристически и медицински център през периода 1878-1939 година.

Музеят на Възраждането във Варна се намира в типична къща от XIX век с традиционна архитектура. В нея са представени предмети от възрожденския период в района. Обекти и документи, свидетелстващи за значимостта на града по време на руско-турските войни и икономическото развитие на града през този период, са най-важните моменти.

Природонаучният музей във Варна е създаден през 1962 г. в Морската градина на града. Той съдържа екземпляри, фокусирани върху Черноморския регион и неговата геология, хидрология, флора и фауна.

Музеят на мозайките в Девня е разположен на върха на 21-стайната разрушена римска вила и показва мозайки от римския и ранновизантийския град Марцианополис, както и други археологически артефакти. Три от мозайките са проучени на място, а останалите са преместени от оригиналните си места и възстановени в музея.

Историко-етнографският комплекс „Прабългарско селище Фанагория“ е единственият по рода си музей на открито в страната. Комплексът е копие на прабългарско селище и бойно поле от периода VI - VIII век след Христа и включва дървени защитни стени с бойни кули, обзаведени юрти, занаятчийски работилници, битови предмети и обзавеждане.

Извън община Варна **историческите музеи на Дългопол и Суворово** са сред най-интересните музеи в областта, както и етнографските изложби в Долни чифлик, Провадия и с. Царевци, община Аврен.

Центрове за изкуство и занаяти

От лятото на 2017 г. Улицата на занаятите функционира в центъра на Варна като атракция, предлагаща разнообразни витражи, иконопис, керамика, тъкане, офорт, гравирание и дърворезба и интерактивна демонстрация на традиционни занаяти.

Театри

През 2017 г. във Варненска област има три театъра - Драматичен театър Стоян Бъчваров, Държавен куклен театър Варна и Театър Българан, всички те са разположени в град Варна. Заедно те организираха 753 изложби, посетени от 170 000 зрители, с 1.0% годишно намаление в сравнение с 2016 г. Кукленият театър извърши 314 спектакъла, а другите две театри имаха общо 439 предавания.

Библиотеки

Област Варна има 227 библиотеки, включително регионални, общински, читалищни, университетски, училищни и специални библиотеки, което я нарежда на трето място в България зад София и Пловдивска област. В библиотеките във Варненска област са записани 3,4 милиона книги и през 2013 г. са регистрирани 610 097 посещения, според последните данни на НСИ.

Други културни институции

Варненска област е домакин на една опера - „Държавна опера и театър“ в град Варна. Основан е през 1947 г. и се намира в барокова сграда от 1912 г., известна като една от забележителностите на град Варна.

Областта е дом на 164 читалища и местни културни центрове през 2017 г. От тях 37 са разположени в градовете и 127 в селата. През петгодишния период 2012-2017 г. броят им се увеличи с 11. Четири от новосъздадените центрове са в градовете, а останалите седем - в селата. Варна е общината с най-голям брой културни центрове - 28, следвани от Провадия с 23 и Аксаково с 21. В 95,1% от всички центрове има активно работеща библиотека. Според НСИ през 2017 г. културните центрове във Варненска област са организирали 3 471 събития.

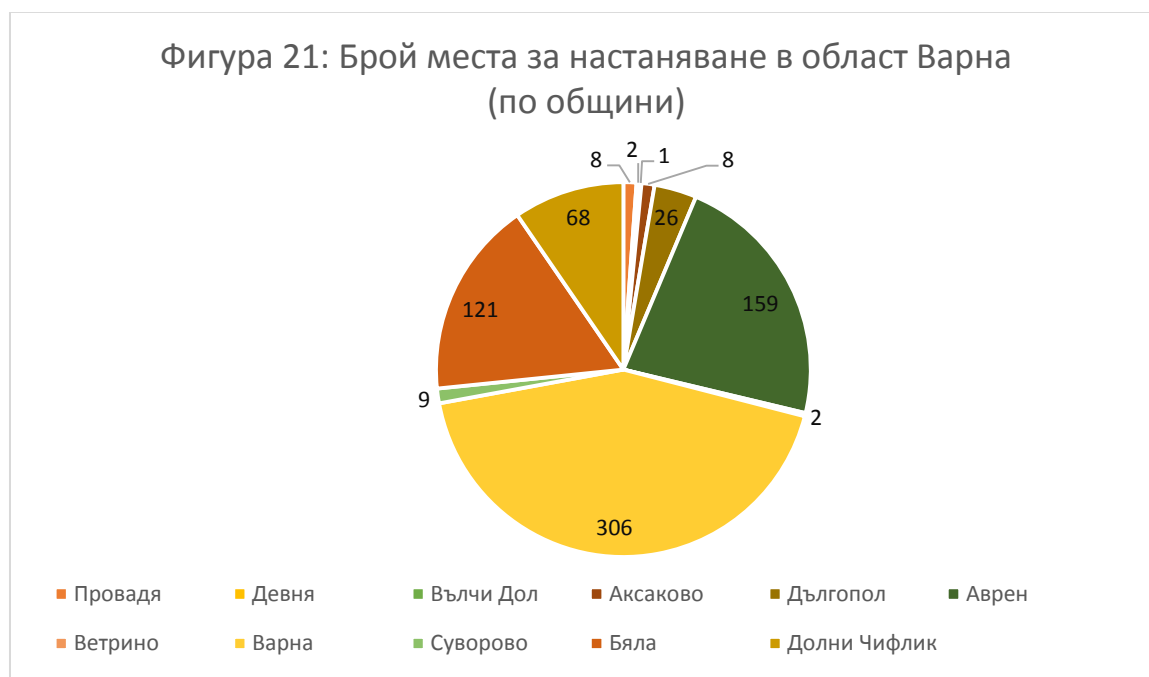
През 2017 г. във Варненска област има четири кина с 20 екрана, непроменени от 2016 г. Според НСИ броят на филмите е скочил с 14,2% на годишна база.

VII.3. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ

База за настаняване

През 2017 г. Област Варна има 455 места за настаняване, или 13.6% от общия брой в България, с общ капацитет 70 391 легла, или 20.1% от националния агрегат. За периода януари - ноември 2018 г. броят на регистрираните нощувки в областта вече надвишава годишната сума за 2017 г. - 5,688 млн. Спрямо 5,558 млн. през цялата предходна година. Над 83% от нощувките в областта са от чужденци, вследствие на специализацията на Варна и региона в международния морски туризъм. Общият брой на посетителите за първите 11 месеца на 2018 г. е 1.190 млн. туристи, от които 72.5% са чуждестранни граждани. Общите приходи от туризъм в областта за януари - ноември 2018 г. са в размер на 329.4 млн. лв., в сравнение с 312.1 млн. лв. за цялата 2017 година.

В област Варна към края на януари 2019 г. са регистрирани общо 710 места за настаняване, според данни на Министерството на туризма. Почти половината от обектите се намират в община Варна, докато в община Белослав няма регистрирани места за настаняване.

Източник: Министерство на туризма

През 2017 г. водещите доставчици на места за настаняване в областта по оперативни приходи са:

- „Хотелско-мениджърска компания“ ЕООД - 23.143 млн. лв
- „Съни Травел“ ЕООД - 18.936 млн. лв
- ХВД Хотелс ЕАД - 18.246 млн. лв

Туристически оператори

Териториалната структура на туроператорите и туристическите агенции във Варненска област отразява изключителната концентрация на туристическите дейности в община Варна. От януари 2019 г. регистрираните туроператори във Варненска област са 275, от които 267 в община Варна. Останалите дружества са разпределени по общини по следния начин - по три в Бяла и Аксаково, по една в Девня и Аврен. В повече от половината от 12-те общини няма активни туроператори.

През 2017 г. водещите туроператори и туристически агенции в областта по оперативни приходи са:

- „Клуб Магелан“ ООД - 35.183 млн. лв
- „Дестинация Туристически услуги“ ООД - 14.555 млн. лв
- „ТУИ България“ ЕООД - 14.251 млн. лв.

Туристически агенции

Всички 160 туристически агенции в областта са регистрирани в община Варна.

Забавления

В област Варна има голям брой развлекателни съоръжения. Те включват Културен център „Sea Casino“, осем търговски обекта и търговски центрове, дворец за национални спортни съоръжения, повече от 20 други спортни съоръжения, включително многофункционални зали и комплекси, футболни игрища, тенис кортове, картинг състезания и фитнес зали.

Туристически информационни центрове

Към януари 2019 г. в област Варна има четири туристически информационни центъра - във Варна, Провадия, Бяла и с. Старо Оряхово в община Долни чифлик.

Изложбени центрове за представяне на местното природно и културно наследство

Астрономическа обсерватория „Николай Коперник“ в Аврен е сред основните изложбени центрове в областта.

Други съоръжения

В област Варна има пет морски курорта и туристически комплекса - Златни пясъци, Св. Константин и Елена, Ривиера, Гранд Хотел Варна и Слънчев ден. Те включват многобройни туристически атракции, аквапаркове и други зони за развлекателна дейност.

Съществуващи оферти за пътуване

Три от 100-те национални туристически обекта са във Варненска област - Археологическия музей във Варна, Военноморския музей и Музея на мозайките в Девня.

Област Варна е представена с три места в списъка на 50-те малко известни туристически обекта в България. Това са скалните манастири край Провадия, Чудните скали и раннохристиянската базилика.

- Провадийските скални манастири са разпръснати из цялата община Провадия и представляват комплекс от църкви и скални клетки, изсечени в скалите.
- Скалният феномен Чудните скали се намира на 4 км от с. Аспарухово, община Дългопол. Те представляват масив от около десет красиви скални игли с височина 40-50 метра, наподобяващи крепостни кули.
- Археологическите останки от ранната християнска базилика във Варна се намират на 4 км югозападно от центъра на града. Църквата е уникална с необичайната за раннохристиянската архитектура и рядкостта на 120 кв. м. мозайки.

Съществуващи туристически маршрути

Най-популярните туристически маршрути и туристически маршрути в област Варна включват:

- Аладжа манастир - Златни пясъци - осем километра през природния парк;
- Район Винаца в гр. Варна - с. Кранево (Област Добрич) - 15 км в горските райони, успоредни на крайбрежието;
- Екопътека Камчия - в община Долни чифлик, през местообитания на птици и защитени дълги райони по поречието на р. Камчия;

- Район Галата в гр. Варна - местност Паша дере - девет километра по бреговата линия.

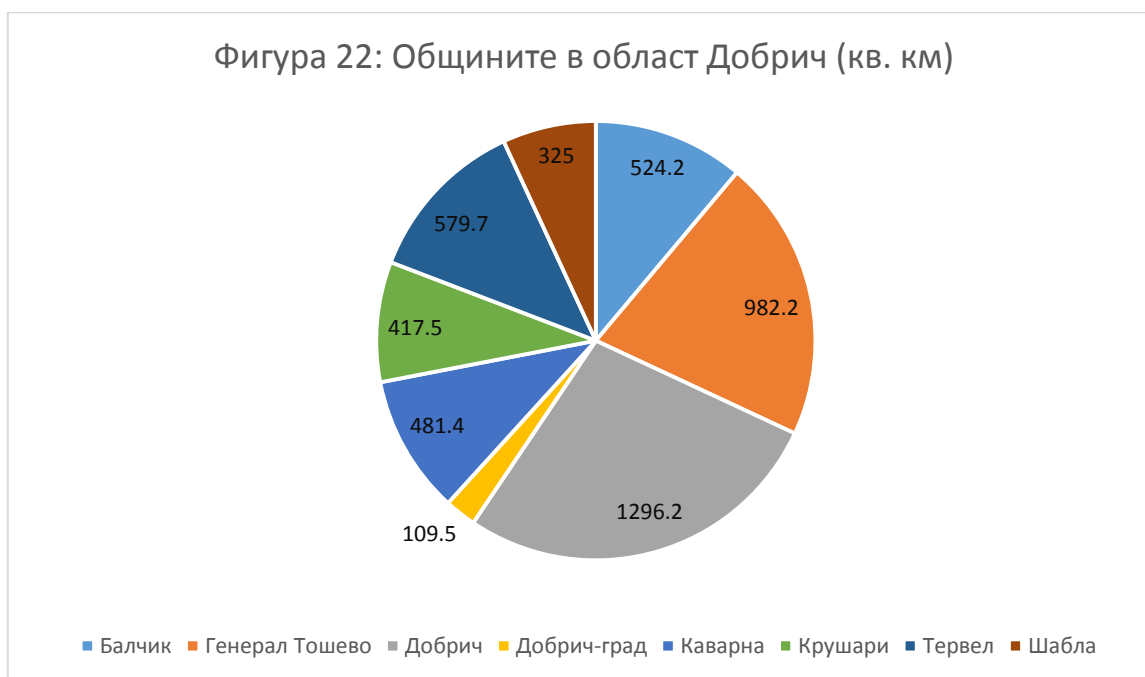
VIII. ОБЛАСТ ДОБРИЧ

VIII.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

Административно-териториални характеристики

Добрич е разположен в североизточната част на България, заемайки по-голямата част от Южна Добруджа. Това е 7-мият по големина район в страната с площ от 4 719,7 кв. км и граничи с областите Варна, Шумен, Силистра и Черноморското крайбрежие. Административният му център е град Добрич. Областта се състои от осем общини, които включват 215 населени места, от които шест града и 209 села. Общините са Балчик, Генерал Тошево, Добрич, Каварна, Крушари, Тервел и Шабла.

Фигура 22: Общините в област Добрич (кв. км)

Източник: НСИ

VIII.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Население

През 2017 г. област Добрич е 14-та по големина в България по население с 176,145 души или 2,5% от общото население на България.

По-голямата част или 69.1% от хората живеят в градовете, а останалите 30.9% в селата. Близо половината от населението на областта живее в административния му център - община Добрич.

Гъстота на населението

През 2017 г. гъстотата на населението в област Добрич е 37.3 души на кв. км. Най-висока, от 768.2 души на кв. км, е регистрирана в община Добрич-град, докато най-малко гъсто населена е община Крушари с 9.7 души/кв. Ккм.

Естествен прираст

През 2017 г. темпът на естествен прираст в област Добрич е отрицателен -8.8% на 1000 души. В резултат на това, населението на областта е намаляло с 1557 души. Общият спад на населението е резултат главно от много по-високия отрицателен естествен прираст в селата, при -14,4 на 1000 души, отколкото в градовете, -6,2 на 1000 души.

През 2017 г. раждаемостта в областта е 7,9% на 1000 души, което е лек спад в сравнение с 8,2% на 1000 души през 2016 г. Област Добрич регистрира най-висока детска смъртност - 12,9 на 1000 души. Общата смъртност е 16,7 на 1000 души, от които смъртността при мъжете е 18,6, а жените - 14,9 на 1000 души.

Миграция

Област Добрич е загубила 736 души поради миграцията през 2017 г. Броят на имигрантите надхвърли броя на емигрантите в повечето общини в областта. Единствената положителна миграция, от 38 души, е регистрирана в община Добрич, а община Добрич-град е с най-висока отрицателна миграция - 401 души.

Структура на населението по пол

Жените доминират в половата структура на населението в област Добрич през 2017 г. Те заемат 51,3% от населението на областта или 90 406 души, а мъжете - 85 739 души с дял от 48,7%. На всеки 1000 мъже има 1 054 жени.

Структура на населението по години

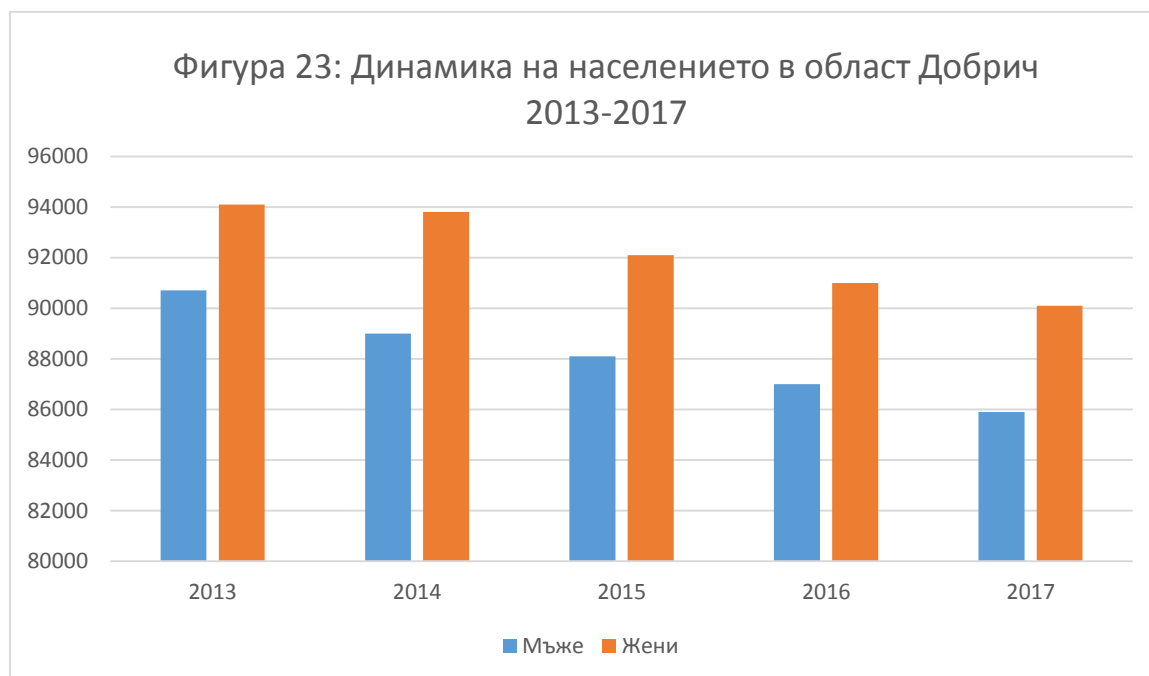
През 2017 г. продължава процесът на застаряване на населението в област Добрич. Към края на годината лицата на възраст 65 и повече години са 37,885 души, или 21,5% от общото население на областта. В сравнение с 2016 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.5 процентни пункта.

Населението в трудоспособна възраст към края на 2017 г. е 104 922 души, или 59.6% от общото население, с 55 385 мъже и 49 537 жени, което е под средното за страната (60.3%).

Община Добрич има най-висок дял на населението в трудоспособна възраст - 61.3% сред общините в областта. Следва община Тервел с дял от 60,6%. Най-ниска позиция по отношение на дела на населението в трудоспособна възраст е заета от община Шабла, където само 54.6% от хората са в трудоспособна възраст. От лицата, които са под трудоспособна възраст, община Крушари е с най-висок дял от 18.2%, а Шабла - с най-нисък 11.5%.

Динамика на населението

Средногодишният спад на населението в област Добрич за периода 2013-2017 г. е 1.0%. В началото на периода в областта е имало 184 680 души, а през 2017 г. те са 176,145.

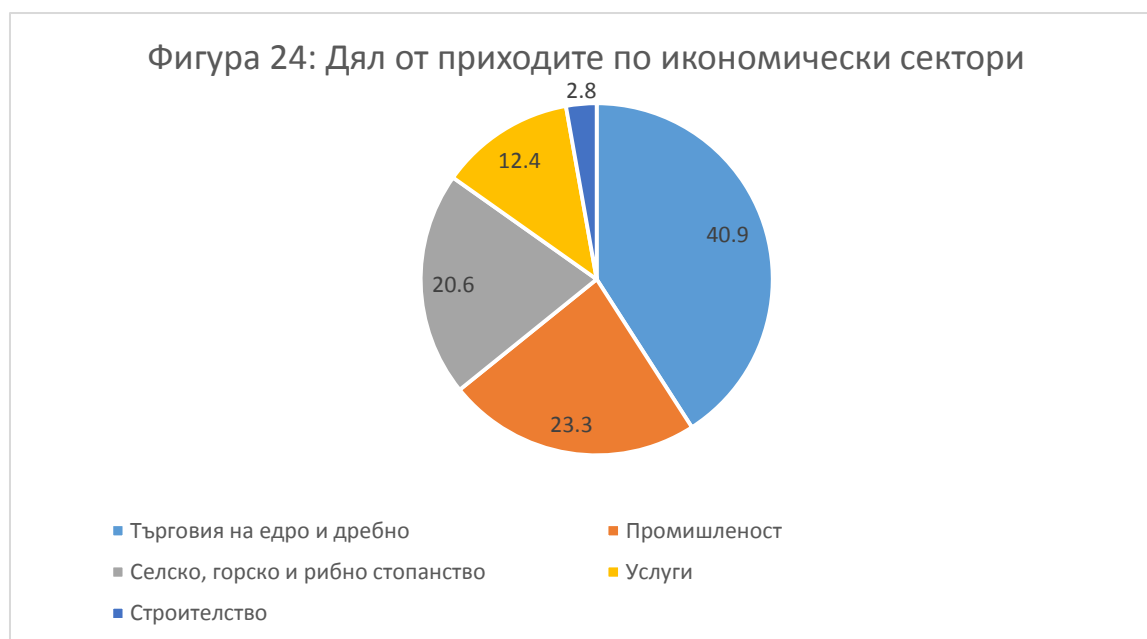
Източник: Национален статистически институт

Икономически преглед

През 2016 г. в икономиката на област Добрич преобладават сектор „Земеделие, горско стопанство и рибарство”, който регистрира най-висок дял в производството от 31.0%. От общо 9 572 нефинансови предприятия, 5215 или 54.5% са разположени на територията на община Добрич-град, следвани от 1377 или 14.4% в община Балчик, а най-малък брой фирми - 160 са в община Крушари.

По размер, микропредприятията, в които работят до девет души, са доминиращи с дял от 93.6% от всички фирми в областта. Малките и средните предприятия, с персонал от 10 до 249 души, имат дял от 6,4%, докато големите работодатели с персонал от 250 и повече души представляват само 0,1% от общия брой.

Структурата на нетните приходи от продажби на фирмите в областта е доминирана от търговия на едро и дребно, които формират 40.9% от общо 3.542 млрд. лева, генерирани от икономиката на областта през 2016 г., следвана от Селското, горското и рибното стопанство 20.9% и Преработващата промишленост с 16,9%.

Източник: Национален статистически институт

Икономически анализ по сектори

От гледна точка на водещите сектори на икономиката по оперативни приходи, през 2017 г. те са намалили дела си от 73,9% в общите оперативни приходи на областта. Въпреки това, делът на различните водещи сектори

Стр. 97 от 148

Common borders. Common solutions.

варира значително. Растениевъдство и животновъдство, лов и свързаните с тях услуги и Търговия на едро, с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети, имат дял близо до 25% всеки, а Търговия на дребно с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети и Производство на хранителни продукти - 12% и 9 %, съответно. Най-нисък дял сред водещите сектори е 5%, генериран от доставките на електроенергия, газ, пара и климатизация.

Таблица 21: Топ 10 фирми в област Добрич по оперативни приходи през 2017 година

Име	Община	Сектор	Приходи от дейността (млн. лв.)
Сън Фуд ЕООД	Балчик	Производство на хранителни продукти	126.4
Хан Аспарух Трейд ЕООД	Добрич-град	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети	91.4
Албена АД	Балчик	Дейности, свързани с хранене и напитки	89.7
Клас Олио АД	Добрич	Производство на хранителни продукти	65.9
Господинов Стоимаркет ООД	Добрич-град	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети	64.7
Агрохемикали ООД	Добрич-град	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети	56.6
Агроферт ООД	Добрич	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети	56.5
НПИ България ЕООД	Добрич-град	Производство на изделия от каучук и пластмаси	34.9

Д С Хоум ООД	Добрич-град	Търговия на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети	34.7
Недко Недков - Овчарово ЕООД	Добрич	Растениевъдство и животновъдство, лов и свързани с тях услуги	32.8

ИНФРАСТРУКТУРА И ОКОЛНА СРЕДА

Водоснабдяване

През 2017 г. е имало обществено водоснабдяване на 99,9% от общото население на област Добрич. Делът на населението, страдащо от режим на водата, е 0,1%, в сравнение с 3,0% за страната.

Водоснабдителната мрежа се експлоатира от ВиК Добрич АД, която обслужва целия район, чрез 190 водоизточника и 93 водопомпа. Застроената водна мрежа е с дължина 3 392 км, от които 1563 км са външни тръбопроводи и 1892 км вътрешна мрежа.

Канализация

Системата за събиране на градски отпадъчни води е достъпна за 70.8% от населението на областта, изоставайки от средното за страната 76.0%. Област Добрич регистрира по-висок дял на населението 67,6%, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води от средното за България 63,4%. Освен това, делът на областта с нетретирана система за събиране на вода е 3,2%, което е по-ниско от средното за страната 12,6%. Събирането на отпадъчни води се осъществява през 254 км канализационна мрежа и седем канализационни помпени станции, а пречистването се извършва от пет пречиствателни станции, разположени в градовете Добрич, Албена, Балчик, Генерал Тошево и Шабла.

Жилищен фонд

През 2017 г. в област Добрич има общо 60 382 жилищни сгради, с 103 повече от предходната година. По-голямата част или 61.8% от жилищните сгради се намират в селата на областта, а останалите 38.2% са в градовете.

Електрическа инфраструктура

Метеорологичните характеристики на северното черноморско крайбрежие са предпоставка за развитието на производството на електроенергия чрез парковете за вятърна енергия. Най-големият вятърен парк в България е изграден в община Каварна с инсталирана мощност от 156 MW. Заводът има капацитет да произвежда 340 гигаватчаса годишно. През периода 2008-2010 г. в община Шабла са изградени 18 възобновяеми енергийни източника.

Източникът на електроенергия на област Добрич е електроенергийната система на страната, през подстанции 110/20 kV. В община Добрич-град има две подстанции, от които се доставя и на община Добрич.

Всички общини получават електрозахранване на 110 kV, а отделните населени места се захранват със средно напрежение. Общата дължина на средноволтовите електропроводи в областта е 2 017 км и се състои от 1205 трансформаторни станции с обща мощност 541,293 kV. Най-голям брой трансформаторни станции са 288, разположени в община Добрич, а най-дългият електропровод е на територията на община Балчик - 353,36 км.

Газопреносна инфраструктура

Основният пръстен на националната газоразпределителна мрежа пресича района на област Добрич. В района се намира една от трите компресорни станции по националната разпределителна мрежа Кардам-1. Районът на област Добрич се пресича от главния газопровод, свързващ Република България със страните от Общността на независимите държави (ОНД) и двете транзитни междусистемни мрежи с Турция, Гърция и Македония. В района е и Кардам-2, една от шестте компресорни станции по транзитната газопреносна мрежа.

Автоматичните газоразпределителни станции (AGRs) се отклоняват от националната газоразпределителна мрежа за осигуряване на природен газ за големи промишлени обекти в градовете Генерал Тошево и Добрич.

Газоразпределителната мрежа се експлоатира от Арегаз ЕАД, която предоставя услуги на общините Добрич, Добрич-град и Тервел. В община Добрич се намира най-дългата мрежа от 110 км, която обслужва общо 3516 потребители, следвана от 38,6-километровата газова мрежа, обслужваща 979 потребители в община Каварна. Община Генерал Тошево е снабдена с 30 км газоразпределителна мрежа, докато общините Тервел и Шабла разполагат с газоснабдителна мрежа с дължина съответно 2,8 км и 1,3 км.

Екологично състояние и рискове

През 2016 г. област Добрич е сред районите с най-ниско замърсяване на въздуха с въглероден диоксид - 5.0 тона на кв. км, в сравнение с 281 тона на кв. км на национално ниво.

Районът не е богат на реки и други повърхностни води. Има общо три реки.

Защитените територии заемат 28,3 кв.км. Към януари 2019 г. областта има 21 обекта по „Натура 2000“.

Приоритетен рисков фактор е АЕЦ "Черна вода" на територията на Румъния, която е само на 90 км от област Добрич и при хипотетична ядрена авария, това би имало неблагоприятни последствия за природното географско състояние на региона.

ПЪТНА МРЕЖА И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Област Добрич се обслужва основно от регионална пътна мрежа чрез второкласни пътища. Не съществуват Паневропейски транспортни коридори или магистрали, които да минават през нейната територия. Общата дължина на пътната мрежа е 883 км през 2017 г. Дължината на първокласните пътища е 83 км, второкласните са 242 км, а третокласните пътища са най-дълги - 498 км.

Железопътната мрежа в областта възлиза на 155 км, като остава непроменена през периода 2013-2017. Значителна железопътна линия, пресичаща територията на област Добрич, се използва за превоз на стоки в страната и чужбина, през Румъния.

Осъществяването на външната търговия чрез воден транспорт се улеснява от пристанище Балчик, което е третото по големина товарно пристанище на Черноморското крайбрежие. Друго по-малко пристанище се намира в град Каварна.

VIII.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

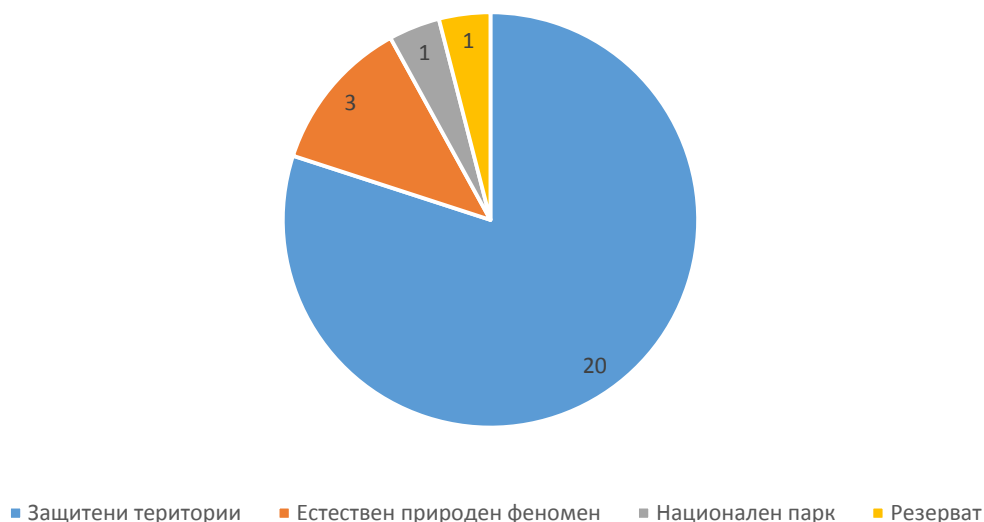
Естествени туристически ресурси

Районът е разположен на територията на Лудогорско-Добруджанските льосови плата, като по този начин обхваща цялата Добруджа и част от Лудогорското плато. Област Добрич се намира в две климатични зони - Черноморската зона, която обхваща площта на 30 км от брега, и влажната континентална климатична зона в останалата част на областта.

Област Добрич е много бедна на водни ресурси, които заемат едва 0,3%, в сравнение със средните за страната 2,0%, с изключение на 100-километровата Черноморска брегова линия, обхващаща общините Балчик, Каварна и Шабла. Значителни реки, които минават през областта са Суха река и Батова. Нейната територия обхваща и три езера - Дуранкулашко, Езерецко и Шабленско, 44 язовира и над 250 естествени чешми, подхранвани от карстови води. Особено специфични са малките солни басейни, т.нар. Тузла - Балчиска, Шабленска и Наневска, чието дъно е покрито с лечебна кал.

В област Добрич има общо 20 защитени територии, според Изпълнителната агенция по околна среда. Най-популярни сред тях са резерватът с международно значение и историческо място Калиакра, природен парк Златни пясъци и Дуранкулашко езеро, което е една от четирите защитени зони от Рамсарската конвенция за влажните зони, подписана от Република България през 1975 година.

Фигура 25: Защитени територии в област Добрич

Източник: Изпълнителна агенция по околна среда

Други важни природни забележителности в област Добрич включват Александрийска гора - единственото природно находище на липови насаждения в района, залива Болата и Шабленското езеро, което свързва две крайбрежни езера.

Природните условия, особено почвите и климата, са особено подходящи за отглеждане на зърнени култури и някои технически култури като пшеница, соя, царевица и слънчоглед. В долината на река Батова най-подходящи за отглеждане на зеленчукови и фуражни култури са плодородните алувиални и алувиално-ливадни почви.

Културно-историческо наследство

В област Добрич има два резервата със статут на паметници на културата - Национален археологически резерват Яйлата и средновековна крепост Калиакра и прилежащата му територия.

Към януари 2019 г. област Добрич има 20 обекта по Натура 2000 - специални защитени зони съгласно Директивата за местообитанията на ЕС и специални защитени зони съгласно Директивата за птиците на ЕС. Обекти с най-голямо значение за туризма са природният парк "Златни пясъци", районът "Чаира", един от малкото запазени пасища с полуестествена степна растителност.

Археологически обекти

Област Добрич е богата на археологически обекти. Това включва древни селища, гробници, укрепления, некрополи и руини. В общините Балчик и Каварна са открити редица археологически зони:

Храмът на Богинята Майка - Кибела в Балчик е единственият открит и запазен елинистичен храм не само в България, но и на Балканите. Смята се, че храмът е бил активен в продължение на 700 години, когато ритуалите са извършвани дори след въвеждането на християнството като религия.

Древната и средновековна крепост - Балчик - Първата древна крепост, основана в град Балчик, датира от 1 хил. Пр. Хр. Територията на крепостта се простира на повече от 60,7 хектара и все още не е напълно проучена. Разкрити са части от крепостните стени, портите и отбранителните кули.

На територията на община Балчик се намират и две късноантични крепости, древно селище, древен и средновековен некропол и осем могили.

Национален археологически резерват Яйлата, община Каварна - морски басейн с площ 45,3 метра, отделен от морето с 50 метра до 60 метра скали. Резерватът включва пещерен град с 101 жилища, обитавани още през V хил. Пр. Хр. В скалите са изсечени три некропола от III-V в. Пр. Хр. В северната част на резервата има малка ранновизантийска крепост, построена в края на V в. Сл. Хр. Частично са запазени четири кули и една кула-порта. От древността

са запазени още светилище, жертвени камъни, винарни и четири гробници. През средновековието пещерите са били използвани като манастирски комплекс. По стените на някои от тях има български знаци - руни, кръстове и каменни икони.

Нос Чиракман и района „Бизоне“ представляват древен град, основан от траките през VI-VII век преди Христа. Фрагменти от крепостната стена, която се простира на 250 м дължина, могат да се видят в източното подножието на Чиракман. На носа се намира реставрирана, 29 м дълга, църква и един от най-добре проучените и най-големият средновековен некропол в България.

В община Крушари са разположени единственият алански некропол в България, близо до село Александрия и най-големият скален манастирски комплекс в България и Европа „Гяур Евлери“:

Скален манастирски комплекс „Гяур Евлери“ е разположен на три нива и включва църква, параклис и голяма спалня, изградени от скали. Централната католическа църква е напълно разкопана. Има формата на квадрат с дължина 3,10 м и височина 1,90 м, а на източната стена е оформен триизмерен олтар.

Езерото Дуранкулак също е археологически значим район на област Добрич. В близост до западния бряг са открити сандъци датиращи от 5100-4700 г. пр. Хр., на най-старите известни жители на Добруджа, както и сарматски некропол от късна античност (3500-3400 г. пр. Хр.). Големият остров на езерото Дуранкулак е мястото на енеолитно селище от 4600-4200 г. пр. Хр., и е паметник на културата от национално значение. Островът се отличава с укрепено селище от 1300-1200 г. пр. Хр., елинистично скално светилище на Кибела (3-ти век пр. Хр.) и българско селище от IX-X в. сл. Хр. Поради своята възраст и значение археологическият комплекс е наречен "Българската Троя".

В община Каварна са регистрирани 68 археологически обекта, включително древни селища, укрепления и некрополи, от които 40 са категоризирани като обекти от национално значение, а останалите са от местно значение. Висока концентрация на археологически паметници на културата се намират в селата Българево, Камен бряг, Топола и град Каварна.

Архитектурни резервати

Въпреки, че област Добрич не разполага с архитектурни резервати, тя притежава добре развити архитектурни туристически ресурси. В областта има 62 архитектурни паметника, включително бившия хотел Москва, старата гара и бившата сграда на българо-съветската дружба.

Исторически обекти

Исторически обекти на територията на област Добрич са представени основно от паметници и исторически сгради. Повечето от тях са паметници на български просветители, както и на местни войници, убити във войни. Архитектурно-скулптурен комплекс „Хан Аспарух“, разположен в община Добрич-град, е най-големият паметник на българския владетел хан Аспарух.

Храмове, манастири и други религиозни обекти

Към януари 2019 г. броят на действащите религиозни храмове в област Добрич е 142. Православното християнство преобладава със 78 църкви и един параклис, следвани от исляма с 56 джамии. Другите религиозни храмове в областта са пет протестантски църкви.

Най-старата православна църква, която може да се види в Добрич е „Свети Великомачник Георги“.

В църквата "Свето Възнесение" в с. Спасово, община Генерал Тошево, е единственият иконостас в България, където характерната за страната мартеница е изобразена с дърворезби.

Културни дейности и фестивали

През 2019 г. в област Добрич ще се проведат общо 32 местни, национални и международни фестивала, от които 11 ще бъдат организирани от община Балчик, осем от община Генерал Тошево и шест от община Каварна.

Таблица 22: Фестивали в област Добрич през 2019 година		
Име	Община	Дата
Регионален детски танцов фестивал „Бяла лястовица“	Генерал Тошево	13 Април, 2019
Фолклорен фестивал „Песни и танци от слънчева Добруджа“	Добрич	Юни, 2019
Международен танцов фестивал на мажоретките „Златен Помпон“	Балчик	Юни, 2019
Празник на хляба	Добрич-град	Юни, 2019
Фестивал на талантите	Добрич-град	01 Юни, 2019
Международен конкурс за младежка музика „Надежди, таланти,	Добрич-град	Септември 2019

художници“		
Международен фолклорен фестивал „Еньов“	Генерал Тошево	Юни, 2019
Национален фестивал на старата градска песен „Дай ми море“	Шабла	8-9 Юни, 2019
Национален фестивал на лавандулата	Генерал Тошево	22 Юни, 2019
Добруджански фолклорен фестивал „Дева Мария“	Генерал Тошево	Август, 2019
Празник на плодородието	Генерал Тошево	Септември, 2019
Български фолклорен младежки панаир „С България в сърцето“	Каварна	Май, 2019
Фестивал на огъня	Каварна	Август, 2019
Празник на пъпеша	Каварна	Август, 2019
Рибен фест	Каварна	30 август - 1 Септември, 2019
Общински празник на коледарските групи „Ой Коледо, моето Коледо“	Тервел	Декември 2019
Любителски фестивал „Лазаровден“	Балчик	20 Април, 2019
Международен хоров фестивал „Звуците на Черно море“	Балчик	Юни, 2019
Международен фестивал на танцовите изкуства	Балчик	Юни, 2019
Международен фестивал за късометражно кино „В двореца“	Балчик	29-30 Юни, 2019
Международен театрален фестивал „Приятелите на България“	Балчик	8-11 Юли, 2019
Музикален фестивал „Класически дни“	Балчик	20-27 Юли, 2019
Международен фолклорен фестивал „Танци и песни в Албена“	Балчик	Септември, 2019

Галерии

От 2017 г. в област Добрич има три галерии:

Художествената галерия „Балчик“ съхранява 1500 произведения на 447 български и чуждестранни художници, 556 картини, 579 графики, 118 акварели и плакати, 170 карикатури и 76 скулптури. В централната част на лобито е торса на бога Дионис (гръцка реплика на оригинала), символ на древното име на града - Дионисополис.

Художествена галерия „Добрич“, разположена в община Добрич-град, съхранява творби на български художници - живопис, графика, скулптура и предмети от хартия. Сградата на галерията е неокласическа и е една от малкото запазени в града от 30-те години на миналия век. Тя е паметник на културата и един от 100-те национални туристически обекта в България. На два етажа в девет зали има постоянна експозиция, изобразяваща шедьоври на живописата, скулптурата и графиката от началото на 20-ти век до 90-те години.

Художествена галерия "Каварна", намираща се в община Каварна, съхранява 1000 творби.

Музеи

Към края на 2017 г. област Добрич има шест музея с национална културна стойност, според НСИ. Те представят 241 000 експоната и имат 212 000 посещения за 2017 г., от които 47 000 от чуждестранни туристи. В сравнение с 2016 г. общият брой на посетителите намалява с 20.0%, а посещенията от чужденци намаляват с 61.8%.

Историческият музей в Балчик съхранява находки, илюстриращи материалната култура на населението и околностите на град Балчик от възникването на града през VI в. Пр. Хр. До 1940 г. Експозицията включва и мраморни статуи и епиграфски паметници от откритият в Балчик храм на богинята Понтий, майка Кибела.

Регионалният исторически музей „Добрич“, разположен в община Добрич-град, съхранява 180 000 експоната, от които, една от най-богатите в страната, а и на Балканите, праисторическа колекция от находки от археологическия комплекс край Дуранкулак, една от най-големите колекции на средновековни оръжия в България и колекцията „Добруджански въпрос“, която е единствената в страната.

Историческият музей в Каварна е открит през 1971 г. Изложбата му следва историята на град Каварна от V в. до 1940 г. В нея са представени предмети, които отразяват културата на населението на Добруджа.

Историческият музей в община Тервел включва три колекции - археологическа, етнографска и художествена. През последните 20 години музеят е затворен и не функционира, но тече процес на рехабилитация.

В областта са разположени три етнографски музея, в общините Каварна, Балчик и Добрич-град. Други три музейни експоната и експозиции са разположени в община Добрич-град и един музей в община Балчик.

Възрожденският комплекс в Балчик е един от най-посещаваните музейни експонати в града. Той включва храма „Св. Никола“, построен през 1865-1866 г., и цялостно възстановеното старото смесено училище, съществуващо на това място от средата на 19 век до първата половина на 20-ти век.

Центрове за изкуство и занаяти

Най-много художествени, фолклорни и музикални ансамбли в България се намират в община Добрич. Те са повече от 150 и редовно организират и участват в различни местни и национални събития, състезания и фестивали.

В град Добрич се намира Арт център „Палитра“, който обединява всички изпълнителски и музикални изкуства в трите му танцови зали, четирите музикални кабинета и прилежащата му концертна зала.

Професионален фолклорен ансамбъл „Добруджа“, създаден през 1954 г., има за задача да търси, съхранява и популяризира фолклорното наследство на Добруджанския регион.

Театри

Област Добрич е домакин на два театъра, в община Добрич-град - драматичен театър „Йордан Йовков“, също така и куклен театър „Дора Габе“. Според НСИ, през 2017 г. театрите са организирани 370 представления, които са посетени от 44 553 души, регистрирайки годишно увеличение както в представленията, така и в броя на посещенията, съответно с 3,4% и 7,0%.

На територията на област Добрич има три активни музикални групи. През 2017 год. са организирани общо 62 концерта, които са посетени от 26 800 души.

Библиотеки

Област Добрич има 130 библиотеки, включително регионални, общински, читалищни, университетски и специални библиотеки. Те съдържат 1,7 милиона книги и регистрират около 20 000 посещения годишно.

През 2017 г. според проучванията на НСИ за библиотеките с над 200 000 книги и други звена на библиотечния фонд, област Добрич притежава 398 000 библиотечни документа. Регистрираните читатели в библиотеките в областта са 3552, или с 7.6% по-малко от предходната година.

Регионалната библиотека „Дора Габе“ е основната библиотека в област Добрич. Съдържа най-голямото книгохранилище на територията на област Добрич с фонд от над 368 000 библиотечни единици, архив на печатни издания, издателска дейност и литература.

Други културни институти

През 2017 г. област Добрич е дом на 121 читалища и местни културни центрове. От тях 13 са в градовете и 108 в селата. През петгодишния период 2012-2017 г. техният брой нараства с 20. Добрич е общината с най-голям брой културни центрове - 41, следвана от Генерал Тошево с 24 и Тервел с 13. В 82.6% от всички центрове има активно работеща библиотека. Според НСИ, културните центрове в област Шумен организират 2,260 събития през 2017 година.

Читалище „Йордан Йовков“, община Добрич е основано през 1870 г. и е най-старото и уникално по своята същност културно-образователна институция на територията на Добрич. То съдържа библиотека с фонд от над 173 000 книги.

VIII.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ

База за настаняване

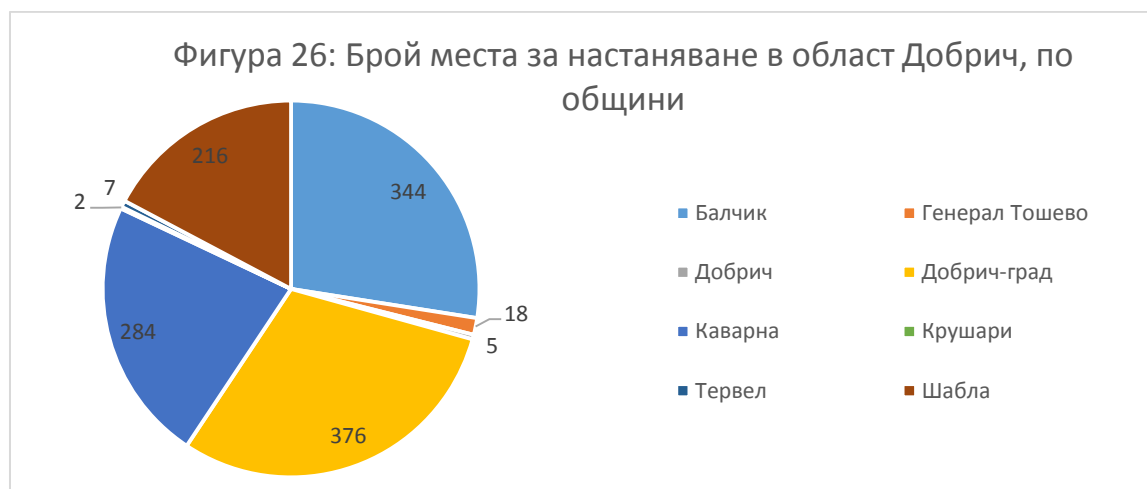
През 2017 г. област Добрич има 165 места за настаняване, или 4.9% от общия брой в България, с общ капацитет 32 426 легла, или 9.3% от националния агрегат.

За периода януари-ноември 2018 г. броят на регистрираните нощувки в областта надвишава 2.372 милиона. Делът на чужденците в общите нощувки е 77.7%, което е над средното ниво за страната от 67.2%. Общият брой на посетителите за първите единадесет месеца на 2018 г. е 472 499 туриста, от които 67,1% са чуждестранни граждани. Общите приходи от туризъм в областта

за януари - ноември 2018 г. възлизат на 132.9 млрд. лева, или с 13.795 лв. повече от цялата сума за 2017 година.

Места за настаняване

По данни на Министерството на туризма в област Добрич към края на януари 2019 г. са регистрирани общо 1252 активни места за настаняване. Във всичките осем общини в областта са регистрирани места за настаняване.

Източник: Министерство на туризма

Над 56% от местата за настаняване са с категория 1 звезда. Две звезди представляват 23%, следвани от 3 звезди с 19%. Четиризвездните хотели са десет, а 5-звездните само два.

През 2017 г. водещите фирми, предлагащи услуги по настаняване, в област Добрич, по оперативни приходи са:

- „Лайтхаус Голф & Спа Хотел“ АД - 12.281 млн. лева;
- „Голф Ризорт Мениджмънт“ ЕАД - 10.311 млн. лева;
- „Бялата лагуна“ АД - 4.774 млн. лева.

Туристически оператори

Териториалната структура на туроператорите и туристическите агенции в област Добрич отразява изключителната концентрация на туристически дейности в община Добрич. Към януари 2019 г. регистрираните туроператори в област Шумен са 33, 19 са регистрирани в община Добрич, следвани от 10 в Балчик. Туроператорите в община Каварна са само три и един в Шабла. В останалите четири общини няма активни туроператори.

Туристически агенции

В област Добрич към края на януари 2019 г. са регистрирани общо 17 туристически агенции, според данни на Министерството на туризма. По-голямата част или 11 от фирмите са със седалище в община Шумен, а в община Добрич - осем. В Балчик са регистрирани още седем туристически агенции, а последните две са разположени в община Каварна.

През 2017 г. водещите туроператори/туристически агенти, по оперативни приходи, са:

- „Албена Тур“ ЕАД - 11.510 млн. лв.;
- „Добър ден“ ЕООД - 3.018 млн. лв.;
- „Е-Турс“ ООД - 0.914 млн. лв.

Забавления

Развлекателните съоръжения в област Добрич включват стадион Калиакра, спортен комплекс „Изида Спорт“ и 25 малки спортни съоръжения в град Добрич.

Лайтхаус Голф и СПА, разположен в Балчик, предлага настаняване в хотел и ваканционни жилища. Комплексът разполага с голф игрище с площ от 6100 м и пет езера с обща площ 33 000 кв. м.

Туристически информационни центрове

Към края на януари 2019 г. в област Добрич има два туристически информационни центъра - в градовете Балчик и Кранево. И двата са ангажирани с предоставянето на туристическа информация, реклама и информация за институции, свързани с туризма.

Туристическият информационен център в Балчик е разположен в най-голямата мелница на Балканския полуостров.

Изложбени центрове за представяне на местното природно и културно наследство

Регионалната библиотека „Дора Габе“ е водещ културен и информационен център за област Добрич. Тя организира и провежда културни и образователни инициативи.

Други съоръжения

Област Добрич има стрелбище и конна база (в община Добрич-град), а Черноморският курорт „Албена“ се намира в община Балчик.

Съществуващи оферти за пътуване

В област Добрич се намират някои от 100-те туристически обекта в България:

Таблица 23: Туристически обекти в област Добрич		
Номер в регистъра	Обект	Община
23	Художествена галерия - Добрич; Къща музей „Йордан Йовков“	Добрич
24	Архитектурно-парков комплекс „Двореца“; Ботаническа градина; Нос Калиакра	Балчик
24Б	Исторически музей „Каварна“; Археологически резерват „Калиакра“	Каварна

Сред 50-те по-малко известни туристически обекта в България има два, които са на територията на област Добрич. Музеят „Старият Добрич“, който е музей на открито. В него са запазени традиционните Добруджански занаяти от края на XIX и първата половина на XX век. „Текето“ е религиозен и архитектурен паметник, намиращ се близо до село Оброчище. Той е молитвен дом на мюсюлманския светец Ах Джазала Баба и християнският светец Св. Атанас.

Съществуващи туристически маршрути

Най-популярните туристически маршрути в област Добрич включват:

- Курортен комплекс Албена - Шабленско езеро - дължина на маршрута 114 км;
- Град Балчик - Национален археологически резерват Яйлата - дължина на маршрута 78 км;

- Град Каварна - нос Калиакра - дължина на маршрута 13,6 км;
- Град Добрич-град Балчик - трасето е тридневно, минава през Националния археологически резерват Яйлата и нос Калиакра - дължина на маршрута 122 км;
- Град Каварна - Дуранкулашко езеро - маршрута е комбиниран, включително транспорт с автомобил и пешеходен туризъм.

IX. ОБЛАСТ ШУМЕН

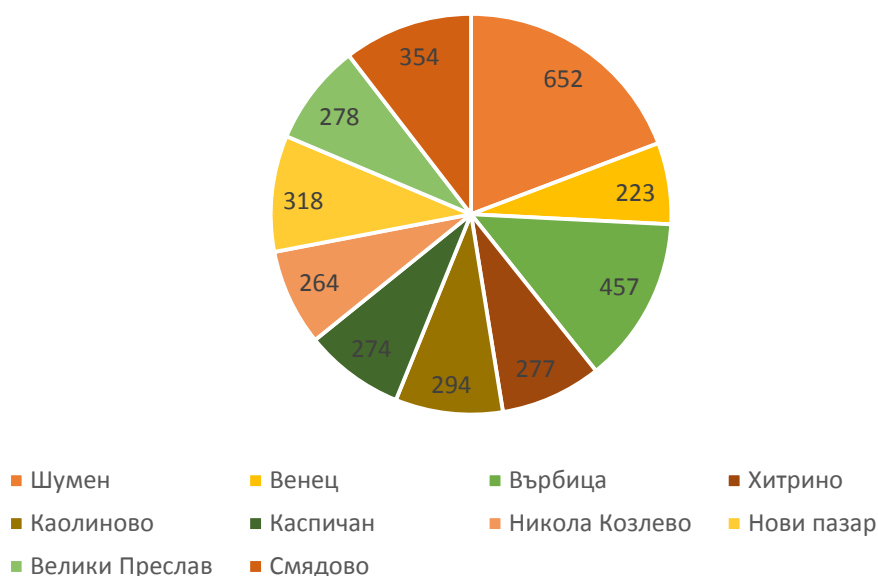
IX.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

Административно-териториални характеристики

Област Шумен се намира в централната част на Североизточна България и заема площ от 3390 кв. км, което представлява 3,05% от територията на страната. Областта е част от Североизточния район за планиране NUTS-2, която включва съседните области Варна, Добрич и Търговище.

Административният му център е град Шумен. Област Шумен се състои от 10 общини с общо 151 населени места (8 града и 143 села). Общините са Шумен, Велики Преслав, Венец, Върбица, Каолиново, Каспичан, Никола Козлево, Нови пазар, Смядово и Хитрино.

Фигура 27: Общини в област Шумен по площ (кв. км)

Източник: Национален статистически институт (НСИ)

IX.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Население

През 2017 г. област Шумен е 15-та по големина провинция в България по население с 172 966 души и има 2,5% от общото население на България. В сравнение с 2016 г. населението на областта е намаляло с 0.9%.

По-голямата част, или 61.5% от хората, живеят в градовете, а останалите 38.5% в селата. Близко половината от населението на областта живее в административния му център - община Шумен.

Гъстота на населението

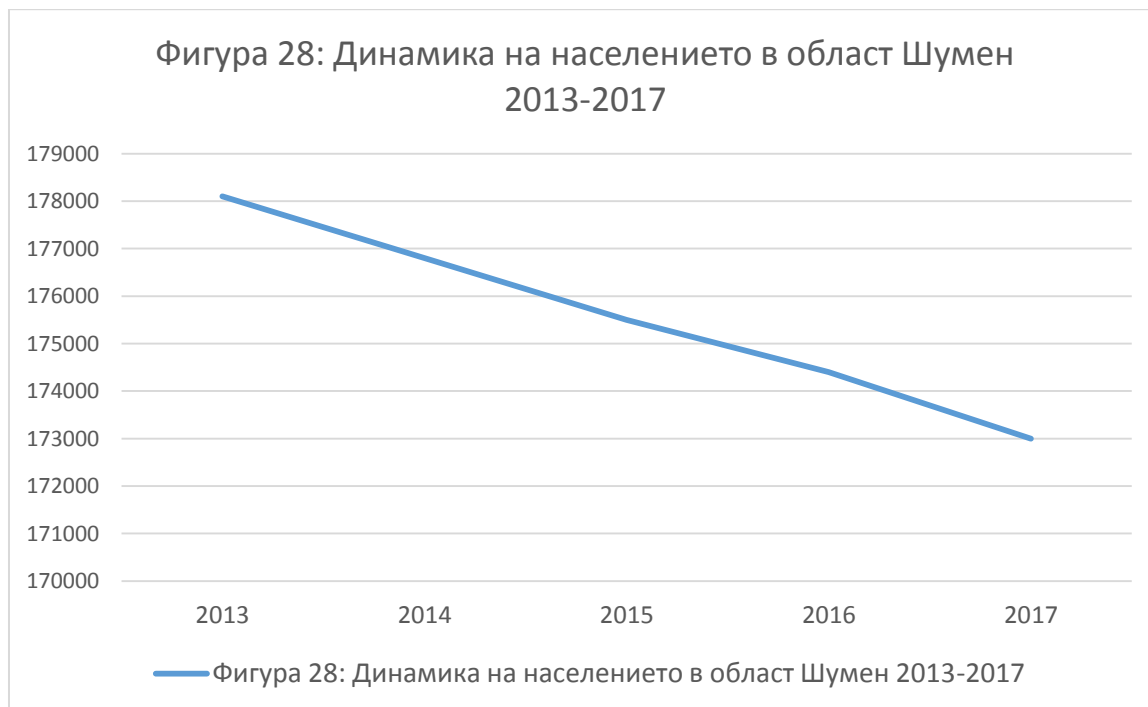
През 2017 г. гъстотата на населението в област Шумен е 51 души на кв. км. Най-висока, от 135 души на кв. км, е регистрирана в община Шумен, а най-ниска позиция заема община Смядово с 17 души на кв. км.

Естествен прираст на населението

През 2017 г. темпът на естествен прираст в област Шумен е отрицателен - -7,6% на 1000 души. В резултат на това населението на областта е намаляло с 1510 души. Общият спад на населението е резултат главно от много по-високия отрицателен прираст в селата, при -9.4 на 1000 души, отколкото в градовете, при -6.5 на 1000 души. Единственият положителен естествен прираст сред общините в областта е регистрирана в Никола Козлево - 69 души.

Миграция

Област Шумен губи 193 души през 2017 г. поради миграция. Броят на имигрантите е 827, а емигрантите са 634. Броят на емигрантите надвишава броя на имигрантите в четири от 10-те общини на областта. Най-голям принос за положителния миграционен прираст има община Хитрино с 236 души, следвани от общините Каолиново с 133 души и Венец с 116 души. Община с най-лош миграционен индекс за 2017 г. е Шумен, където разлика е отрицателната -712 души, следвана от Каспичан с 53 души и Нови пазар с 33 души.

Източник: Национален статистически институт

Структура на населението по пол

Жените доминират в половата структура на населението в област Шумен през 2017 г. Те представляват 51,1% от общото население на областта, или 88,427 души. Мъжете са 84 539, или на всеки 1000 мъже са били 1046 жени.

Структура на населението по възраст

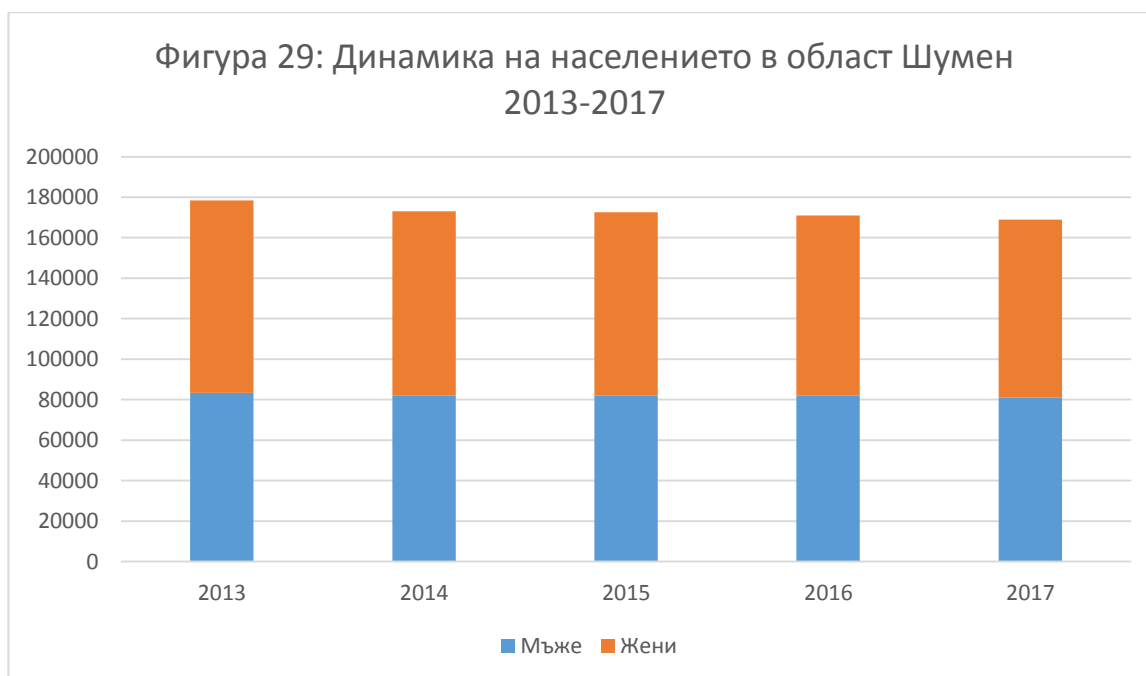
Процесът на застаряване на населението в област Шумен продължава и през 2017 г. Към края на годината лицата на възраст 65 и повече години са 36 322, или 20,9% от общото население на областта. В сравнение с 2016 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.5 процентни пункта.

Населението в трудоспособна възраст в област Шумен към края на 2017 г. е 104 588, или 60,5% от общото население на областта, 55 348 мъже и 49,240 жени. Броят на населението в трудоспособна възраст намалява с 1343 души или с 1.3% по-малко в сравнение с предходната година.

Община Каолиново има най-висок дял на населението в трудоспособна възраст - 62.8% сред общините в областта. Следва община Върбица с дял от 62.6%, но общият брой на населението в трудоспособна възраст е дванадесет пъти по-нисък от този в община Шумен (53 844 души). Долната позиция по дял на населението в трудоспособна възраст е заета от община Смядово, където само 55.7% от хората са в трудоспособна възраст.

Динамика на населението

Средногодишният спад на населението в област Шумен за периода 2013-2017 г. е 1,0%. През 2017 г. населението е спаднало до 172 966 души.

Източник: Национален статистически институт

Икономически преглед

През 2016 г. в икономиката на област Шумен доминират три сектора - търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, селско стопанство, горско стопанство и рибарство, както и преработващата промишленост. Те представляват близо 60% от общия брой на фирмите в областта. 67.7% от фирмите в региона са разположени на територията на община Шумен.

По размер, Микропредприятията са доминиращи с дял от 92.0% от всички фирми в областта. Малките и средните предприятия, с персонал от 10 до 249

души, имат дял от 7,7%, докато големите работодатели, с персонал от 250 и повече души, представляват само 0,3% от общия брой.

През 2016 г. в област Шумен са работили 6882 нефинансови компании, в които са заети 38 171 души. Те отчитат нетни приходи от продажби в размер на 3,448 млрд. лева и добавена стойност от 3,236 млрд. лева.

Икономически анализ по сектори

Водещите пет сектора в икономиката на област Шумен през 2017 г. по отношение на оперативните приходи са 77.5% от общия дял на областта. Делът на различните водещи сектори варира значително. Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети, има дял от близо 20%, докато растениевъдството и животновъдството, ловните и свързаните с тях дейности, производство на основни метали, както и търговията на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети, имат дял от 11%. Производството на химикали и химически продукти е около 6%.

Най-големите компании със седалище в област Шумен по отношение на оперативните приходи през 2017 г. са:

Таблица 24: Топ 10 на най-големите компании в област Шумен			
Име	Седалище (град)	Оперативни приходи през 2017 г. (млн. лв.)	Индустрия
Алкомет АД	Шумен	366.031	Производство на основни метали
Фикосота ООД	Шумен	203.509	Производство на химикали и химически продукти
Теси ООД	Шумен	116.471	Производство на електрически съоръжения
Трънчев ООД	Шумен	71.002	Търговия на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети
Виас ЕООД	Шумен	64.727	Производство на изделия от каучук и пластмаси
Примекс ЕООД	Каспичан	64.464	Търговия на едро и дребно и ремонт на автомобили и мотоциклети
Камчия АД	Шумен	60.241	Растениевъдство и

Стр. 117 от 148

Common borders. Common solutions.

			животновъдство, лов и свързани с тях услуги
Тетрахиб АД	Никола Козлево	56.103	Растениевъдство и животновъдство, лов и свързани с тях услуги
Ню Глас ЕООД	Нови Пазар	44.744	Производство на други неметални минерални продукти
Рока България АД	Каспичан	43.499	Производство на други неметални минерални продукти

ИНФРАСТРУКТУРА И ОКОЛНА СРЕДА

Водоснабдяване

През 2017 г. общественото водоснабдяване обслужва 99.8% от общото население на област Шумен. Делът на населението, страдащо от прекъсвания на водоснабдяването, е 4,36%, в сравнение с 3% за страната. Водоснабдителната мрежа се управлява от ВиК Шумен ООД, която предоставя услуги за цялата област. В района има три пречиствателни станции за отпадъчни води - в градовете Шумен, Нови пазар и Велики Преслав. Дневната консумация на чешмяна вода в област Шумен през 2016 г. възлиза на 80 литра на гражданин, което е под средното за страната - 100 литра на гражданин. Към 2016 г. снабдяването с питейна вода в област Шумен се осъществява чрез 241 водоизточника - шахтени кладенци, капкови и дълбоки кладенци с главен водоизточник - язовир Тича. Общата дължина на канализационната мрежа на територията на градовете Шумен, Велики Преслав, Нови пазар, Смядово и Каспичан е 175 км.

Канализация

За 58.4% от населението на областта има система за събиране на градски отпадъчни води, което е по-ниско от средното за страната 76.0%. Област Шумен също има по-нисък дял на пречиствателните станции за отпадъчни води 54.7%, отколкото средното за България 63.4%. Освен това делът на нетретираната система за събиране на вода е 3,7%, което е по-ниско от средното за страната 12,6%.

Жилищен фонд

През 2017 г. в област Шумен има общо 53,295 жилищни сгради, с 10 по-малко от предходната година. По-голямата част или 65.7% от тях са разположени в селата и малките градове на областта, а останалите 34.3% са в по-големите градове. 59,6% от всичките 88 928 жилища в областта са в градовете.

Електрическа инфраструктура

Преносната електроцентрала „Мадара“ работи на територията на област Шумен и е основен източник на електроенергия за региона. Електроразпределителната мрежа е с обща дължина 2050 км и се състои от девет регионални подстанции и 1085 трансформаторни станции. През областта преминава транзитната линия (400kV) от Велико Търново до Варна, без да има ефект върху електроснабдяването на региона. Към 2012 г. в област Шумен са изградени 20 фотоволтаични централи с обща мощност 24.3 mW. През 1951 г. в община Велики Преслав е построена малката водноелектрическа централа Тича, а през 2010 г. е изградена малката водноелектрическа централа Моста.

Газопреносна инфраструктура

Северният клон на националната газоразпределителна система преминава през област Шумен. Дистрибуторската мрежа за пренос на природен газ е разпространена главно в община Шумен. Общата дължина на мрежата в общината е 70 км. Мрежата доставя природен газ на повече от 1000 домакинства, индустриални и административни клиенти. В гр. Каспичан, с обща дължина на мрежата 5 км, и в община Нови пазар функционира и газоразпределителна мрежа.

Екологично състояние и рискове

Област Шумен често страда от замърсяване на въздуха, произтичащо от използването на горива и горивни съоръжения в битовата промишленост. Въпреки това, през 2016 г. относителният обем на емисиите на въглероден диоксид в областта остава значително по-нисък от средния за страната - 30 тона на кв. км, в сравнение с 281 тона на кв. км на национално ниво.

В област Шумен има общо 252 водоема, от които 17 реки. Най-големият воден басейн е язовир Тича с максимален обем 310 млн. куб.м.

Общата площ на защитените територии, обхванати от Националната екологична мрежа в областта, е 883,5 кв. км, или 26,02%, което е по-ниско от средното за страната - 34,24%. Общата площ на защитените територии се формира предимно от много голям дял на места от „Натура 2000“.

Към януари 2019 г. област Шумен разполага с 13 обекта от мрежата „Натура 2000“ - специални защитени зони по Директивата за местообитанията на ЕС и специални защитени зони съгласно Директивата на ЕС за птиците. Обекти с най-голямо значение за туризма са Шуменското плато, близо до Шумен, популярно с платовия пейзаж и Провадийско-Роякското плато, разположено между градовете Шумен и Провадия, като един от най-важните орнитологични обекти.

Почвата в областта е плодородна, представена главно от сиви и черни почви. Това допринася за развитието на растениевъдството, животновъдството, зеленчукопроизводството и промишлените култури.

ПЪТНА МРЕЖА И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Не съществуват Паневропейски транспортни коридори, които да преминават през територията на област Шумен, но направление Русе - Варна, което минава през областта, се счита за алтернативен сектор на Коридор VII - Рейн-Майн-Дунав.

Общата дължина на пътната мрежа в област Шумен, включително магистралите, през 2017 г. е 619 км. Дължината на автомагистралите в областта е 37 км, първокласните пътища - 189 км, второкласните - 77 км, а третокласните пътища са най-дълги - 316 км. Най-важният път в област Шумен е автомагистралата, част от магистрала Хемус, свързваща Варна със София.

Железопътната мрежа в областта възлиза на 155 км, като остава непроменена през периода 2013-2017. Основните железопътни линии, пресичащи областта, са София - Варна, между Шумен и Каспичан, и Русе - Варна през Каспичан.

IX.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

Естествени туристически ресурси

В област Шумен има общо 13 защитени територии, според Изпълнителната агенция по околна среда. Агенцията отбелязва един природен паметник, един природен парк, един резерват, три управлявани природни резервата и 13 защитени обекта. На територията на областта няма Национален парк.

Фигура 30: Защитени територии в област Шумен

Източник: Изпълнителна агенция по околна среда, България

В Шуменска област се намират три природни резервата:

Природен парк "Шуменско плато" в Шуменското плато (община Шумен) - заема площ от 3 930 хектара и е обявен за природен парк през 1980 г. с цел запазване на ценните растителни и животински видове, ландшафтния пейзаж, туристическите места и места за почивка. Паркът предлага добри условия за практикуване на туризъм и колоездене, туристическа ориентация, скално катерене, спелеотуризм, парапланеризъм.

Резерват „Патлейна“ (община Велики Преслав) - обявен за защитена територия през 1948 г. и разположен на площ от 40,6 хектара. Това е единственото място в България, където растат диви рожкови дървета, вид, включен в Червената книга на застрашените видове на Република България. Резерватът също е популярен със своите жълти лалета, друг защитен вид.

Резерват „Дервиша“ (община Велики Преслав) - защитена територия от 1948 г., съхранява и защитава естественото местообитание на единствения дървесен вид конски кестен в България, запазен остатък от бившата обширна гора.

Основните природни забележителности в област Шумен са:

- Парк „Кьошките“, разположен в подножието на Шуменското плато (община Шумен). Образуван е през 1897 г. на площ от 800 хектара. Има малка зоологическа градина, каменна чешма, няколко ресторанта и хотел;
- Полето на девташлари (с. Златна нива, община Каспичан) - необработени изправени каменни блокове;
- Скално образувание „Червената скала“ (с. Живково, община Хитрино);
- Скални клетки (села Марково и Могила, община Каспичан);
- Пещерите Бисерна, Тайните понори, Младост, Сулумара, Находка 13, Бездънна пропаст, Лабиринта, Звездна, Делибурана и Лозевска пещера, разположени в Шуменското плато (община Шумен);
- Пещера „Кърт Канара“ (община Никола Козлево);
- Пещера „Сарая“ (община Смядово);
- Мадарски скални венци (община Каспичан);
- Скални манастири (с. Осмар и Троица, община Велики Преслав);
- Водопад Купаров (община Смядово);
- Природен извор „Арпалак“ (община Никола Козлево);
- Природни области Челекия, Дебелеца, Софрата и Скока (всички разположени в община Смядово).

Разнообразието на тревното покритие в областта е представено от защитени, застрашени и редки растителни видове, включени в Червената книга на застрашените видове на Република България.

Основните минерални ресурси в област Шумен са неметални, с проучени и доказани запаси от варовик, скални материали, варовикови пясъци и чакъл. В община Каолиново има уникални каолин и кварцови пясъци.

През април 2017 г. в с. Мараш, община Шумен, е намерена минерална вода с много добро качество.

Антропологични ресурси

Към края на 2018 г. няма открити следи от антропологични туристически ресурси в област Шумен.

Културно-историческо наследство

От 1979 г. в Шуменска област се намира един от 10-те обекта на световното културно наследство на ЮНЕСКО - Мадарският конник, средновековен барелеф, изсечен на отвесна скала близо до днешното село

Мадара, община Шумен. Размерите на изображението са 2,6 m във височина и 3,1 m ширина в основата. Изобразява конник, лъв, куче, орел и надписи на гръцки език. Конникът е в ход надясно, в близка до естествената големина и с върхна дреха до коленете. С лявата си ръка държи юздите на коня, който е възседнал, а с дясната ръка хвърля късо копие върху поваления под предните крака на коня лъв. Зад гърба на конника личи високо облегалo на седло от източен кавказки тип. Десният крак на ездача е пъхнат в стреме, а на гърба си конникът носи калъф за лък. Върху забитото в лъва копие личи знаменце, а зад коня има тичащо ловно куче. Отдясно, над нивото на главата на коня, е изобразен орел с разперени криле. Композицията, символизираща победа над врага, напомня триумфалните сцени в релефната пластика на иранския изток и античните художествени традиции на тракийски конник. Мадара е основното свещено място на Първата българска държава преди обръщането на България към християнството през 9 век.

Археологически обекти

В област Шумен има над 50 археологически обекта. Те включват древни гробници, крепости, некрополи, руини и древни светилища.

В района на Шумен има четири резервата със статут на национални исторически и археологически резервати:

- **Национален историко-археологически резерват „Мадара“**, близо до с. Мадара (община Шумен) - мястото включва множество пещерни светилища, дворци и имения, крепости, храмове, килии и манастирски комплекси, както и скалист манастир с над 150 килии 14-ти век в скалите на платото;
- **Национален историко-археологически резерват „Плиска“** (община Каспичан) - древната Плиска е била столица на Първото българско царство от основаването си през 681 г. заемайки площ от 23 кв. км. Открити са останки от външен и вътрешен град, тронна зала, малък дворец, езически храм, дворцова църква, водохранилище, бани, промишлени и жилищни сгради, както и катедрала, известна като Великата базилика;
- **Национален историко-археологически резерват „Велики Преслав“**, разположен в община Велики Преслав, представлява възстановени и запазени фрагменти от разкопките на средновековния град на Втората българска столица през Златния век на българската литература и култура. Резерватът включва Големи и Западни дворци, тронна зала,

Златната църква, владетелски храм и храма „Св. Св. Кирил и Методий“. Фондът на музея включва 35 000 експоната, сред които Преславското златно съкровище, керамичният иконостас на манастира и копието на монументалната икона на св. Теодор Стратилат;

- **Националният историко-археологически резерват „Кабиук“** (община Шумен) е създаден през 1864 г. като конезавод, чиято цел е да снабдява турската армия с коне. На територията му са разположени първият Български конен музей, лятната резиденция на княз Александър Батенберг и експозиция на икони.
- **Историко-археологически резерват „Шуменска крепост“** (община Шумен) се намира в Шуменското плато на площ от 32 хектара. Тя е едно от най-старите укрепления в България, построена преди 3200 години. Има останки от 12 църкви, древна римска баня, керамика, съдове, накити и монети.

Архитектурни резервати

Въпреки че област Шумен не разполага с архитектурни резервати, тя притежава добре развити архитектурни туристически ресурси. Обектите с най-голямо значение за туризма са:

- **Часовниковата кула в Шумен** (община Шумен) - запазена часовникова кула с активен часовник, построен в средата на 18 век. В основата на кулата има вградена чешма, която представлява богата орнаментирана мраморна плоча с корито;
- **Часовниковата кула в Нови пазар** (община Нови пазар), построена през 1826 г. от готови каменни блокове от останките на древна Плиска;
- **Куршунска чешма**, построена през 1774 г. от варовикови кариери. Предната фасада е богато орнаментирана. Първоначално е била покрита с оловни плочи;
- **Възрожденска школа в кв. Дивдядово** (община Шумен) - манастирското училище е сред малкото напълно запазени български училища в страната. Намира се в двора на църквата и е построен през 1846 г.;
- **Манастирско училище в община Нови Пазар**, построено през 1840 г., сега действа като къща-музей;
- **Безистенът** (покритият пазар или базар) в Шумен, паметник на късното средновековие, построен през 1529 г. от каменни блокове. Все още има орнаменти на някои от блоковете с растителни и геометрични мотиви и

писмени знаци. През годините сградата има функции на закрит пазар, магазин за оръжие и ресторант.

Исторически обекти

Многобройни исторически обекти, паметници и мемориални плочи също играят важна роля за туристическия потенциал на област Шумен. В община Шумен се намират повече от 20 исторически забележителности. Повечето от тях са паметници на местни войници, убити във войни, както и паметници на български просветители. В община Велики Преслав има 13 паметника и мемориални плочи, 12 са разположени в община Никола Козлево и девет в община Върбица.

Основни исторически обекти в областта са:

- **Паметник "Създатели на българската държава"** - голям паметник, разположен на платото над град Шумен (община Шумен). Той е построен през 1981 г. за отбелязване на 1300-годишнината от Първата българска държава.
- **Паметникът на свободата** - построен след установяването на комунистическия режим в България. Той символизира победата на комунизма над фашизма. Паметникът се намира в рамките на мемориалния комплекс Паметник "Създатели на българската държава" в Шумен.

Храмове, манастири и други религиозни обекти

Към януари 2019 г. броят на действащите религиозни храмове в област Шумен възлиза на 209. Ислямът надделява с 126 джамии, следван от православното християнство с 75 църкви и 5 параклиса. Другите религиозни храмове в областта са една протестантска, една католическа и една арменска апостолска църква.

Джамията „Шериф Халил Паша“, по-известна като „Томбул“ джамия, разположена в град Шумен и построена между 1740 и 1744 г., е най-голямата джамия в България и една от най-големите на Балканите.

Кръглата църква, известна още като „Златната църква“, е частично запазена ранно средновековна източноправославна църква. Тя се намира във Велики Преслав, бившата столица на Първото българско царство. Църквата датира от началото на 10 век и е един от най-впечатляващите примери за средновековна българска архитектура.

Манастирът „Св. Пантелеймон“, разположен в село Патлейна (община Велики Преслав), е основан през 10 век и е разрушен през 11 век. Днес са запазени само руини.

Арменската апостолска църква „Света Богородица“ (община Шумен) е построена през 1834 г. от арменски бежанци. През 2001 г. е обновена с нова камбанария. В двора на църквата са разположени най-тежките мраморни плочи на арменски лидери от 18-19 век с надписи и скулптурни декорации.

Католическият манастир „Св. Бенедикт“ се намира на 10 км от град Шумен и е единственият действащ в Североизточна България. Манастирът е основан през 1924 г. от четири германски сестри Бенедиктинки.

Местни традиции, обичаи и занаяти

Според официално преброяване от 1866 г. три четвърти от населението на община Шумен се занимава със занаятчийска и търговска дейност. Днес в региона има представители на всички групи занаяти - строителство, реставрация, електро- и металообработка, обработка на дървесина и други материали, шивашки услуги, текстил и кожи, храна и напитки, стъкло и керамика.

Има много активни представители на групата на художествените занаяти, като майстори на художествената обработка на кожа, производството на ковано желязо, бродирание, плетене, изработване на национални кукли, иконопис, керамика, дървообработване, които участват в различни изложения и панаири.

В община Смядово основният поминък е селското стопанство и животновъдството. По-късно, по време на Възраждането и особено след Освобождението, започва развитието на занаятчийството - керамика, обущарство, обработка на кожи, ковачество, дърводелство и зидария.

Куда е автентичен обичай за Смядово, който се извършва по време на събирането на гроздето. Според местните хора кукерският танц е бил типичен за с. Веселиново по време на Руско-турската освободителна война.

Община Върбица е популярна със своите занаятчийски, които изработват народни носии. Всяка година общината организира традиционно къпане в реката за мъже, които са сключили брак през предходната година.

На всеки две години община Шумен организира традиционния карнавал на продуктивността с карнавален парад и кулинарна изложба на ястия. Програмата включва и разнообразни събития - концерти на местни и гостуващи

ансамбли и изпълнители, изложби и пленарни зали, карнавални фото магазини, занаятчийски пазар, пчелни продукти и много други атракции.

През 1998 г. в град Шумен е създаден регионален клуб „Традиция на обществото“, чиято цел е да събере колекционери, реставратори и любители на исторически студени и огнестрелни оръжия.

Културни дейности и фестивали

През 2019 г. в област Шумен ще се проведат общо 24 местни, национални и международни фестивала, от които 11 ще бъдат организирани от община Шумен, три от община Каспичан и една от община Смядово.

Таблица 25: Фестивали в област Шумен през 2019 година		
Име	Община	Дата
Национален танцов фестивал „Магията на танца“	Община Шумен	9-10 Март, 2019
Национален детски театрален фестивал „Коломбина“	Община Шумен	28-29 Март, 2019
Национален студентски театрален фестивал „Тодор Колев“	Община Шумен	Март 2019
Фестивал на мажоретките „Мадарски конник“	Община Шумен	Май 2019
Регионален фолклорен панаир „Стана пее“	Община Нови Пазар	Май 2019
Фолклорен панаир „Еньовски ритми“	Община Нови Пазар	Май 2019
Театрален фестивал „Друмеви“	Община Шумен	11-16 Май, 2019
Ден на предците - Плиска	Община Каспичан	1-2 Юни, 2019
Регионален фолклорен фестивал „Кирека Пие и Танцува“	Община Каспичан	Юни 2019
Общински фолклорен панаир „Петровска китка“	Велики Преслав	Юни 2019
Рок фест	Община Шумен	Юни 2019

Фолклорен фестивал „На изток хоро се вие“	Община Шумен	Юни 2019
Етно фолклорен фестивал „Черга в Плиска“	Община Каспичан	Юли 2019
Празник на килима и тъкани изделия	Община Смядово	Август 2019
Фестивал на чушки и домати	Община Шумен	Август 2019
Фолклорен панаир „Есен с танц и песен“	Община Шумен	Септември 2019
Международен фестивал на популярната песен „Есенни шуменски вечери“	Община Шумен	Септември 2019
Ритуални игри	Община Хитрино	Октомври 2019
Национален студентски фестивал на изкуствата	Община Шумен	Октомври 2019
Празник на бирата	Община Каспичан	Октомври 2019

Община Нови пазар е домакин на три национални културни състезания:

- Литературен конкурс „Калина Малина“ за детска и младежка литература;
- Национален конкурс за акордеонисти „Танцови ключове“;
- Национален конкурс за гайди и инструментални ансамбли „Магически ритми“.

Галерии

В Шуменска област има четири галерии:

- **Художествена галерия „Елена Карамихайлова“** в Шумен (община Шумен) - основана през 1955 г. като колекция от пластични произведения. Има над 1600 запазени произведения, включително картини, скулптури, графики. Изложбените зали заемат площ от 333 кв.м. Подходящи са за всякакъв вид изложби и други културни дейности;
- **Художествена галерия „Питър Персенгиев“** в Нови пазар (община Нови пазар) - създадена през 1974 г., притежава над 900 произведения на различни автори;

Стр. 128 от 148

Common borders. Common solutions.

- Художествена галерия „Велики Преслав“ (община Велики Преслав) - построена през 2008 г., представя експозиции на местни художници;
- Художествена галерия "Стойчо Преснаков", гр. Смядово (в община Смядово) - основана през 2015 г. като част от Възрожденския комплекс.

Музеи

Към края на 2017 г. област Шумен разполага с 10 музея с национална културна стойност, според НСИ. В тях са включени 204 145 експоната. През 2017 г., са регистрирани 194 595 посещения, от които 16 700 посещения от чуждестранни туристи. В сравнение с 2016 г. общият брой на посетителите се е увеличил с 1.7%.

- **Регионалният исторически музей** в Шумен е наследник на Археологическото дружество, основано в Шумен през 1904 г. Той е една от най-влиятелните културни институции в областта с широка мрежа от постоянни експозиции и обекти. Неговата структура включва девет отдела, осем изложбени зали и над 150 000 движими паметници на културата.
- **Възрожденски комплекс Шумен** се намира в град Шумен. Включва музеи, таверни и хотели във възрожденски стил, както и Музейния комплекс „Панчо Владигеров“.
- **Музеят на Шуменския гарнизон** (община Шумен) обхваща 264 кв.м застроена площ. Той има 140 стоящи и шест трапезни витрини, в които са представени 484 експоната и снимки, свързани с военната история на град Шумен. На открито пространство от 2 хектара са изложени 30 артилерийски оръдия и минохвъргачки.

Областта изобилства от исторически къщи-музеи - общо 10 разположени в област Шумен - осем в град Шумен, един в гр. Смядово и един в община Върбица.

В областта са разположени три етнографски музея - Карталовата къща и Свещаровата къща (община Велики Преслав), както и етнографският музей в гр. Смядово, бивше манастирско училище.

Центрове за изкуство и занаяти

На територията на Шуменска област се намират над 80 художествени, фолклорни и музикални ансамбли. Те редовно организират и участват в различни местни и национални събития, конкурси и фестивали.

В град Шумен функционира и Училище за изящни и приложни изкуства, художествена работилница, действащо младежко училище, балетно училище, различни танцови и музикални училища и паралелки.

Два арт центъра са разположени в град Шумен - Арт център „Палитра“ и Арт център „Хоби“. Те са специализирани в разпространението на материали за художници, рамки за картини, снимки, огледала и гоблени.

Театри

Област Шумен е домакин на един театър - Драматично-кукленият театър „Васил Друмев“ в град Шумен, построен през 1921 г. Според НСИ, през 2017 г. театърът е организирал 263 представления, които са посетени от 30 800 души. С 13.1% по-малко посещенията в сравнение с 2016 г.

На територията на Шуменска област има две активни музикални групи. Към края на 2017 г. представянето им се е увеличило с 16.9%, а посещенията са нараснали с 6.1% спрямо 2016 г. 58 концерта са организирани от музикална агенция и са посетени от 43 500 души.

Библиотеки

Област Шумен има 171 библиотеки, включително регионални, общински, читалищни, университетски и специални. Те съдържат 2,5 милиона книги и са регистрирали 34,718 посещения през 2017 г., според последните данни на НСИ.

През 2017 г. в област Шумен има две библиотеки с над 200 000 книги. Регистрираните читатели в библиотеките в областта са 10 100, или с 12,8% повече от предходната година.

Регионалната библиотека „Стилиан Чилингиров“ в град Шумен е една от най-големите и богати на фондове библиотеки в страната. Тя е открита през 1922 г. и се премества в специално проектирана сграда през 1980 г. Библиотеката разполага с 750 000 библиотечни единици.

Други културни институти

Държавната филхармония Шумен (известна още като Синфониета) е симфоничен оркестър, създаден през 1954 г. със статут на държавен културен институт. Оркестърът често извършва турнета в Германия, Австрия, Италия, Беларус, Гърция, Испания, Швейцария, Монако и Република Корея.

През 2017 г. в област Шумен има регистрирани 130 читалища или местни културни центрове. От тях 25 са в градове и 105 в села. През петгодишния период 2012-2017 г. техният брой се е увеличил с 3. Два от новосъздадените

центрове са в градовете, а другият - в село. Шумен е общината с най-голям брой културни центрове - 36, следвани от Хитрино с 14 и Нови пазар с 13. В 96,2% от всички центрове има активно работеща библиотека. По данни на НСИ през 2017 г. културните центрове в област Шумен са организирали 3278 събития.

Общински детски комплекс в Шумен е извънкласно звено в областта на образованието и науката, което предлага на децата над 30 оригинални педагогически дейности - клубове, училища и ансамбли.

Училище по изкуствата „Анастас Стоянов“ е структура на Община Шумен, а от 1954 г. играе важна роля сред културните институти в град Шумен като детско музикално училище.

През 2017 г. в област Шумен са представени общо 267 филма в 2560 проекции, според НСИ. Според националността им, филмите се разпространяват по следния начин: 17 български, 20 европейски, 228 от САЩ и две от други страни. Броят на посетителите през годината е 28 000 души.

IX.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ

База за настаняване

През 2017 г. област Шумен разполага с 68 места за настаняване, или 2.03% от общия брой в България. Общ капацитет 1785 легла, или 0.5% от националния агрегат.

За периода януари - ноември 2018 г. броят на регистрираните нощувки в областта надвишава 78,100. Делът на чужденците в общите нощувки е 18.2%, значително по-нисък от средния за страната - 67.2%. Общият брой на посетителите за първите единадесет месеца на 2018 г. е 50 305 туристи, от които 17,2% са чуждестранни граждани. Общите приходи от туризъм в областта за януари - ноември 2018 г. са в размер на 2.880 млн. лв., което е два пъти повече от стойността за цялата 2017 година.

Места за настаняване

В област Шумен към края на януари 2019 г. са регистрирани общо 571 места за настаняване, според данни на Министерството на туризма. В три от десетте общини в областта няма регистрирани места за настаняване.

Фигура 31: Брой места за настаняване в област Шумен
по общини

Източник: Министерството на туризма

Повече от 65% от местата за настаняване са с категория 1 звезда. Две звезди представляват още 31%. Само 4% са 3-звездни и има само един 4-звезден хотел в областта.

През 2017 г. водещите доставчици, на места за настаняване, по оперативни приходи са:

- Трансконтинентал Холдинг ООД - 2.013 млн. лв.;
- Плиска-1 ЕООД - 1.029 млн. лв.;
- X & X ЕООД - 0.439 млн. лв.

Тур оператори

Териториалната структура на туроператорите в област Шумен отразява изключителната концентрация на туристическите дейности в община Шумен. Към януари 2019 г. регистрираните туроператори в област Шумен наброяват осем, всички регистрирани в община Шумен. В останалите общини в областта няма активни туроператори.

Туристически агенции

В област Шумен към края на януари 2019 г. са регистрирани общо 15 туристически агенции, според данни на Министерството на туризма. По-

голямата част или 11 от фирмите са със седалище в община Шумен. В Каспичан има три туристически агенции, а в община Смядово има само една.

През 2017 г. водещите туристически агенти в областта по оперативни приходи са:

- „Ред Турс“ ЕООД - 0.952 млн. лв.;
- „Ависта“ ООД - 0.408 млн. лв.;
- „Васкони Травел“ ЕООД - 0.154 млн. лв

Забавления

Област Шумен предлага различни видове развлекателни съоръжения:

- Две винарски изби в община Велики Преслав;
- Два тенис комплекса в община Шумен;
- Два спортни комплекса в община Шумен и един в община Смядово;
- Две многофункционални зали в община Никола Козлево;
- Търговски център Сити Център Шумен;
- 3D кино в община Шумен;
- Полети с парапланер;
- Картинг.

На територията на цялата област има общо 20 стадиона.

Туристически информационни центрове

Към края на януари 2019 г. в област Шумен има само един туристически информационен център - град Шумен. Занимава се с: предоставяне на туристическа информация, създаване на нови маршрути, провеждане на активни маркетингови и рекламни дейности; участие в национални и международни изложения, организиране на публични събития.

Изложбени центрове за представяне на местното природно и културно наследство

Шуменската астрономическа обсерватория е разположена в новия летен информационен център на Шуменското плато, близо до Паметник "Създатели на българската държава" (община Шумен). Обсерваторията се използва като многофункционален образователен център и е достъпна както за любители, така и за граждани.

Старата българска юрта привлича туристи близо до Паметник "Създатели на българската държава" в Шумен. Туристите могат да се запознаят с любопитните моменти от живота и поминъка, историята и обичаите на древните българи.

Други съоръжения

В община Шумен има една конна база, която се посещава от 15 000 - 20 000 туристи годишно, основно от чуждестранни посетители.

Съществуващи туристически оферти

Някои от 100-те национални туристически обекта се намират в област Шумен.

Таблица 26: Област Шумен в 100-те национални туристически обекта		
Номер в регистъра	Обект	Община
94	Регионален исторически музей Шумен	Шумен
94	Историко-археологически резерват Шуменска крепост	Шумен
94a	Паметник "Създатели на българската държава"	Шумен
95	Джамия „Томбул“ (Джамия Шериф Халил Паша)	Шумен
96	Национален историко-археологически резерват Плиска	Каспичан
97	Мадарски конник	Шумен
98	Национален историко-археологически резерват Велики Преслав	Велики Преслав

Съществуващи туристически маршрути

В област Шумен има една голяма екопътека. Намира се в близост до с. Веселиново, община Шумен и е с дължина 8 км. Екопътеката минава през водопада Малкия скок, пещерата Сарая и района Софрата. Има зони за отдих с беседки и дървени маси.

Община Шумен предлага различни видове туристически маршрути:

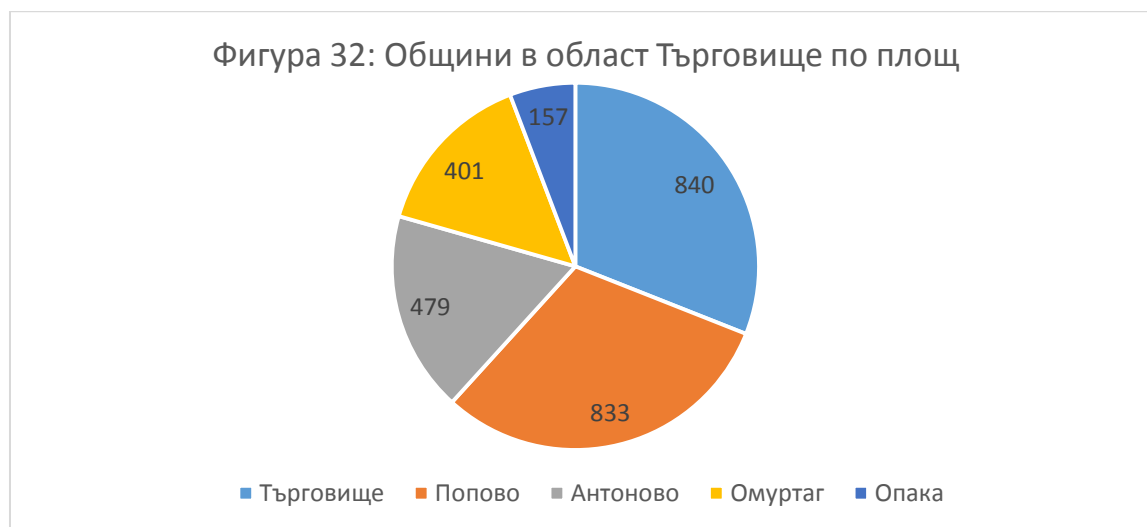
- седем маршрута за планински туризъм;
- три маршрута за планинско колоездене на територията на природен парк Шуменско плато;
- маршрут на парапланеризъм;
- маршрут за скално катерене;
- маршрут на делтапланеризъм;
- развъждане на коне в конната база Кабиюк в община Шумен;
- национални скаутски лагери.

Х. ОБЛАСТ ТЪРГОВИЩЕ

Х.1. ГЕОГРАФСКО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

Административно-териториални характеристики

Област Търговище е част от Североизточния район за планиране в България. Областта се състои от пет общини с общо 194 населени места. Общата площ на областта е 2 710,4 кв.км. Градовете са пет, а селата 189.

Източник: Национален статистически институт, България

Х.2. СОЦИАЛНИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Население

През 2017 г. област Търговище е 24-та по големина в България по население с 112 474 души и има дял от 1,6% от общото население на страната.

По-голямата част или 54.0% от хората са живели в градовете, а останалите 46.0% са живели в селата. Близко половината от населението на областта живее в административния му център - община Търговище.

Гъстота на населението

През 2017 г. гъстотата на населението в област Търговище е 42 души/кв. км. Най-висока, от 64 души/кв. км, е регистрирана в община Търговище, а ниска позиция заема община Антоново с 12 души/кв. км.

Естествен прираст

През 2017 г. темпът на естествения прираст в област Търговище е отрицателен -8.0% на 1000 души. Общият спад на населението се дължи главно на много по-високия отрицателен естествен прираст в селата, при -10.8 на 1000 души, отколкото в градовете, при -5.7 на 1000 души.

Миграция

Най-голям принос за положителния миграционен прираст има община Търговище с 39 души. Община с най-лош миграционен прираст през 2017 г. е Попово, където отрицателната разлика е 153 души, следвана от Омуртаг със 141 души, Опака с 50 души и Антоново с шест души.

Структура на населението по пол

Жените доминират в половата структура на населението в област Търговище през 2017 г. Те представляват 51.15% от общото население на областта, или 57 532 души. Мъжете са 54 942, или на всеки 1000 мъже се падат 1047 жени.

Структура на населението по възраст

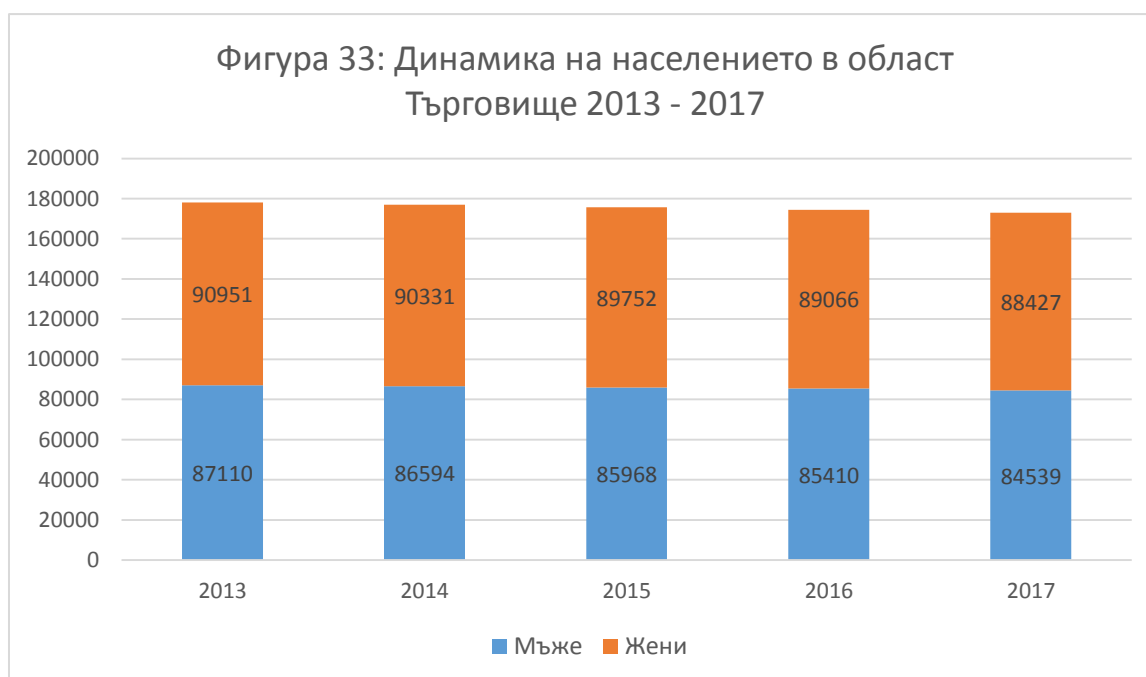
Процесът на застаряване на населението в област Търговище продължава и през 2017 г. Към края на годината броят на лицата над 65 години възлиза на 23 775, или 21.14% от общото население на областта.

Населението в трудоспособна възраст към края на 2017 г. възлиза на 66 841 души, или 59.4% от общото население, 35 615 мъже и 31,226 жени.

Община Опака има най-висок дял на населението в трудоспособна възраст сред общините в областта с 61,3%. Следва община Омуртаг с дял от 60,3%, Антоново с 60,1% и Търговище с 59,8%. Долната позиция е заета от община Попово, където 57,3% от хората са в трудоспособна възраст.

Динамика на населението

Средногодишният спад на населението в област Търговище за периода 2013-2017 г. е 0.96%. В началото на периода в областта има повече от 117 719 души, като естественият прираст е -5.8 на 1000 души. През 2017 г. населението се е сринало до малко над 112 474 души, а естественият прираст се е влошил до -8,0 на 1000 души.

Източник: Национален статистически институт, България

Икономически преглед

Сред активните предприятия в област Търговище най-голям дял заема сектор Търговия, ремонт на моторни превозни средства и мотоциклети - 39.9%, следвани от Селско стопанство, горско стопанство и риболов с 10.0% и сектор „Транспорт, складиране и пощи” с 9.8%.

По размер, микропредприятията, в които работят до девет души, са доминирали с 27,6% от всички фирми в областта. Малките и средните предприятия с персонал от 10 до 249 души имат дял от 43,6%, докато големите работодатели с персонал от 250 и повече души представляват 28,8% от общия брой.

Реализираните нетни приходи от продажби в региона през 2016 г. възлизат на 2 346 млн. лева. Най-значително увеличение на нетните приходи от продажби е регистрирано в търговията, ремонт на автомобили и мотоциклети - с 22.7% и други дейности - с 18.1%.

Икономически анализ по сектори

Петте сектора, доминиращи в икономиката на областта през 2017 г. по отношение на оперативните приходи на предприятията са Търговия на едро, с изключение на моторни превозни средства и мотоциклети, Производство на други неметални минерални продукти, Растениевъдство и животновъдство, лов и свързани с тях дейности, Производство на хранителни продукти и търговия на дребно, с изключение на автомобили и мотоциклети. Заедно те формират 73.2% от оперативните приходи на всички дружества със седалище в област Търговище.

Най-големите компании със седалище в област Търговище по оперативни приходи през 2017 г. са:

Таблица 27: Най-големите компании в област Търговище по оперативни приходи през 2017 г.			
Име	Седалище	Оперативни приходи (млн. лв.)	Индустрия
Тракия Глас България ЕАД	Търговище	243.593	Производство на други неметални минерални продукти
Пасаба България ЕАД	Търговище	182.178	Производство на други неметални минерални продукти
Кристера АД	Попово	128.305	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети
Сискам Аутомотив България ЕАД	Търговище	112.979	Производство на други неметални минерални продукти
Роса АД	Попово	98.353	Производство на хранителни продукти
Агротрон 2007 ЕООД	Търговище	68.345	Търговия на едро, с изключение на автомобили и мотоциклети
Патенгрийн енергострой ЕАД	Търговище	60.617	Строителство
Агродимекс ООД	Търговище	37.184	Търговия на едро, с изключение на автомобили

			и мотоциклети
ЕнерСис АД	Търговище	23.520	Производство на електрически съоръжения
Тандем-Поопово ООД	Попово	21.118	Производство на хранителни продукти

ИНФРАСТРУКТУРА И ОКОЛНА СРЕДА

Водоснабдяване и канализация

Водоснабдяването в района се управлява от фирма ВиК ООД - Търговище. Водоснабдяването на всички населени места в региона се осъществява чрез общо 746 км външни водопроводи и 1375 км вътрешна водопроводна мрежа. Инфраструктурата на област Търговище осигурява вода за почти 99% от населението. Канализационните мрежи са достъпни само в градовете Търговище, Попово, Омуртаг и Антоново и частично в няколко села. Общата дължина на канализационната мрежа в областта е 156 км. През 2017 г. делът на населението, страдащо от режим на вода, е 18,1%, в сравнение с 3,0% за страната. Системата за събиране на градски отпадъчни води обхваща 56.0% от населението на областта, изоставайки от средното за страната 76.0%. Област Търговище също има по-нисък дял на населението, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, отколкото националния показател - 44.5% спрямо средното ниво за страната от 63.4%. Делът на населението с достъп до нетретирана система за събиране на вода е 11.6%.

Жилищен фонд

През 2017 г. в област Търговище има общо 43 700 жилищни сгради. По-голямата част или 72.5% от тях са разположени в селата на областта, а останалите 27.5% са разположени в градовете. Средната жилищна площ на лице в област Търговище възлиза на 31,5 кв.м.

Електрическа инфраструктура

Националната електроенергийна система на страната е основният доставчик на електроенергия за областта. Нейната електроразпределителна мрежа е с обща дължина 2048 км. В района са построени две вятърни централи с мощност 0.75 mW в Омуртаг и 0.5 mW в Търговище.

Газопреносна инфраструктура

Северният клон на националната газоразпределителна система преминава през област Търговище. Дистрибуторската мрежа за доставки на

природен газ е разпространена главно в община Търговище. Общата дължина на мрежата в общината е 64 км. Мрежата доставя природен газ на повече от 1 309 домакинства, промишлени и административни потребители. Град Попово е един от най-ранните газифицирани градове в България с 650 битови потребители.

Околна среда

Състоянието на атмосферния въздух в област Търговище е сравнително добро. Община Търговище често страда от замърсяване на въздуха, в резултат на използването на горива и горивни съоръжения от домакинствата. В област Търговище почвите са едни от най-незамърсените и невредими в страната.

Областта се нарежда на последно място в страната по площ на защитените територии.

В региона работят две регионални депа - в Търговище и Омуртаг и общинското депо Антоново за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци. Всички селища от петте общини са включени в организираното събиране и обезвреждане на отпадъци. Общият брой на обхванатото население е 100%.

Пътна мрежа и транспортна инфраструктура

Общата дължина на пътната мрежа е 523 км през 2017 г. Дължината на първокласните пътища е 77 км, второкласните са 105 км, а третокласните пътища са най-дълги - 341 км. Най-важният път в област Търговище е първокласният път E772, свързващ София с Варна.

Железопътната мрежа в областта възлиза на 72 км, които са удвоени и електрифицирани.

В Търговище има летище за малки самолети.

Х.3. ПРЕГЛЕД НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРСИ

Естествени туристически ресурси

Към януари 2019 г. област Търговище има 10 обекта по Натура 2000 - специални защитени зони съгласно Директивата за местообитанията на ЕС и специални защитени зони съгласно Директивата на ЕС за птиците:

- Божур Поляна - защитена местност (община Търговище);
- Дервенцка пещера - Природен паметник (община Търговище);
- Гърбавата чешма - Природен паметник (община Антоново);
- Игликина поляна - защитена местност (община Търговище);

- **Защитена местност "Петка Балкан"** (община Търговище);
- **Защитена местност "Римският мост"** (община Антоново);
- **Скално образувание „Коня“** - Природен паметник (община Търговище);
- **Скално образувание „Костадин тепе“** - Природен паметник (община Антоново);
- **Защитена местност „Урумово Лале“** (община Търговище);
- **Водопад в местността „Боаза“** - Природен паметник (община Търговище).

На територията на община Антоново има две природни забележителности, една защитена зона и две защитени зони по смисъла на НАТУРА 2000.

- **Гърбавата Чешма** - скално образувание, природна забележителност, намираща се на територията на с. Стара Речка.
- **Римският мост** - защитена територия, обявена с цел запазване на територия с характерен пейзаж.
- **Голямата река** - защитена територия съгласно Директивата за местообитанията.

Културно-историческо наследство

На територията на община Антоново има 137 културни обекта. Отличават се и няколко исторически места. Една от тях е село Римският мост близо до с. Стеврек, както и музейната сбирка в с. Малоградец и картинната галерия в Божица.

На територията на община Опака има много древни селища.

В община Омуртаг има археологически паметници от античността и средновековието, от които с национално значение са:

- **Антично селище - Голямо Църковище;**
- **Тракийски некропол - с. Камбургово;**
- **Римски замък - с. Камбургово, с. Табията;**
- **Римска вила - с. Могилец;**
- **Ранно средновековна крепост - Омуртаг.**

В община Попово са регистрирани над 40 могили и праисторически терасовидни селища, повече от 70 гробници, най-големият от които в село Старве, над 50 древни и средновековни крепости и останки от селища. Интересно място за любителите на културния туризъм е разкопаната руина на

късноримската крепост и град Ковачевско кале. Често посещаван туристически обект е Капански архитектурно-етнографски комплекс в с. Садина.

В района на парка, седем километра югозападно от Търговище се намира крепостта Мисионис. Това е прототип на модерния град Търговище. Интересна забележителност е училище Славейково - Търговище. Училищната сграда е един от най-забележителните паметници на общественото строителство, датиращи от българското Възраждане.

Храмове, манастири и други религиозни обекти

Към януари 2019 г. броят на действащите религиозни храмове в област Търговище възлиза на 225. Ислямът надделява с 133 джамии и две турби (малка гробница на османски роднини и първенци), следвани от православното християнство с 84 църкви и 6 параклиса.

Църквата "Успение Богородично" в Търговище с уникална архитектура е една от най-красивите възрожденски църковни сгради в страната. С голям потенциал, но недостатъчно проучени, са скалните манастири в село Крепча, Опака, джамията Сат Дзамиси в Търговище и Синджирлеени в Омуртаг.

Местни традиции, обичаи и занаяти

Населението на област Търговище следва известните български традиции и религиозни празници. Във всяко село и община има много местни обичаи.

Културни дейности и фестивали

В района редовно се провеждат важни културни събития от международно и национално значение. В град Търговище се провеждат празници на женските и девически хорове, Дни на Големия театър в малкия град, Международен фестивал на професионалните спектакли за деца. Общински духов оркестър „Търговище“ е домакин на фестивал с международно участие. В град Попово веднъж на всеки две години се провежда Балкански кинофестивал за кинематография. В община Омуртаг се провежда ежегоден Национален фолклорен фестивал.

Таблица 28: Фестивали в Търговище през 2019 година		
Име	Дата	Община
Фолклорен панаир „И ние си носим песента“	Август 2019	Омуртаг

Национален фолклорен събор „Автентичност и модерност“	Септември 2019	Попово
Фестивал на Баницата, с. Макариополско	Октомври 2019	Търговище
Фолклорен фестивал „С хоро и песен във водица, всяка есен“	Октомври 2019	Попово
VII Национален фолклорен фестивал за аматьорски танцови клубове „Джумалийско надграгане“	Октомври 2019	Търговище
Шести фестивал на хората в неравностойно положение „Да подарим мечта“	Декември 2019	Попово

Галерии

Има една общинска художествена галерия в област Търговище, в град Търговище, където се провежда най-голямата акварелна изложба в България от местни и чуждестранни автори.

Музеи

По данни на НСИ в област Търговище има четири музея с национална културна стойност. Те представят 81 178 експоната и регистрират 19,361 посещения през 2017 г.

Регионалният исторически музей, разположен в началото на квартал Вароша в Търговище, е от първостепенно значение. Културни институции с традиции са и общинските исторически музеи в Попово и Омуртаг. В авиационния и космическия парк в град Омуртаг има музей, посветен на авиацията. Градът е родното място на втория български астронавт Александър Александров. В община Попово има две интересни етнографски колекции: етнографска сбирка на Егейско море - село Светлен и етнографска колекция Капан - с. Садина.

Художествени и занаятчийски центрове

В град Попово се намира Комплексен център за култура, занаяти, търговия и туризъм. Вътрешното строителство на сградата е недвижим културен актив и е една от емблематичните сгради на Попово.

Театри

Има два театъра в област Търговище, град Търговище - Драматичен театър и Държавен куклен театър.

Библиотеки

В област Търговище функционират 136 библиотеки. С принос към културния живот е Регионалната библиотека в гр. Търговище с 223 хиляди библиотечни звена, която изпълнява функциите на модерен граждански и информационен център.

Други културни институти

В края на 2017 г. на територията на областта има 112 читалища, общински културни центрове, разпределени в пет общини.

Повечето обществени центрове са в община Търговище - 38, следвани от община Попово с 32 и община Омуртаг с 25. Общините Антоново и Опака са съответно с 11 и 6 общински центъра.

Х.4. ПРЕГЛЕД НА РЕКРЕАЦИОННИТЕ И ТУРИСТИЧЕСКИ СЪОРЪЖЕНИЯ, ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОСТАВЯНИ УСЛУГИ

База за настаняване

През 2017 г. област Търговище разполага с 21 места за настаняване с общ капацитет 797 легла. Регистрираните нощувки са 48,027, от които 8 848 са от чужденци. Общо 26 532 туристи са посетили обектите за настаняване. Общите приходи от туризъм в областта за 2017 г. са в размер на 1.860 млн. лева.

Наличие на услуги

Към януари 2019 г. общият брой на местата за настаняване и ресторантите в област Търговище е 304. Повечето от тях са в община Търговище - 261, следвани от общините Омуртаг и Попово с 25 и 9 места.

През 2017 г. водещите доставчици на настаняване в областта по оперативни приходи са:

- “Регата” ЕООД - 156 000 лева
- Реч Груп ЕООД - 55 000 лева

- ЕТ Н-С - Надежда Събева - 41 000 лева.

Туроператори и туристически агенции

В община Търговище има три лицензирани дружества като туроператор; две от тях действат като туристически агенции. В община Омуртаг има само една лицензирана компания, която работи като туроператор и туристически агент.

През 2017 г. водещите туроператори и туристически агенции в областта по оперативни приходи са:

- М4 Холидей ЕООД - 175 000 лева
- Тони-Тур 05 ЕООД - 78 000 лева
- „Меджик трип” ЕООД - 11 000 лв.

Забавления

Спортната инфраструктура на община Антоново включва спортен комплекс на открито в град Антоново и футболно игрище в село Трескавец.

Комплекс Релакс, който съчетава открит плувен басейн, бар, ресторант и лятна дискотека, се намира в градината на град Попово.

В град Търговище има 10 спортни съоръжения като стрелбище, мотостадион, басейни, тенис и бокс зали.

Туристически информационни центрове

През май 2014 г. в Търговище е създаден туристически информационен център, който предлага информация за туристическите обекти, туристическите маршрути, оферти за екскурзии, рекламни материали и възможности за наемане на зала за обучение и семинари.

Съществуващи туристически оферти

Две от 100-те национални туристически обекта са в област Търговище - крепостта Мисионис и училището Славейков - Търговище.

Крепостта Мисионис се намира в парковата зона, на седем километра югозападно от град Търговище. Това е прототип на съвременен Търговище. Тя датира от периода на ранната византийска и средновековна българска история.

Вторият обект е училище "Славейков" - Търговище. Сградата на училището е един от най-забележителните паметници на общественото строителство, датиращи от българското Възраждане. Известният възрожденски поет Петко Р.

Славейков, който за кратко преподава в града, разработва архитектурния проект.

Съществуващи туристически маршрути

Атрактивно място за кратък отдих в община Антоново е язовир Ястребино, с удобната си плажна ивица и възможностите за риболов и водни спортове.

Туризмът в община Опака не е развит. В село Горско Абланово, Опака е построена хижа Трети март, заобиколена от красива природа и чист въздух.

На 20 км южно от Попово, по красивата и живописна долина край Буюкдере (Голямата река) е изградена екопътека от 13,5 км.

Хълмът Калакоч е най-високата част на Поповските възвишения (488 м). Намира се между селата Ковачевец, Паламарца, Голямо Градище и Цар Асен. Третата най-висока точка в Дунавската равнина.

На територията на Община Попово се намира лечебният извор с параклис в село Звезда.

На територията на Община Търговище има водопад, близо до главния път Варна - София в местността Боаза. Той е висок около пет метра и се образува от малък подземен поток на река Врана.

Язовир Овчаровски се намира в близост до село Овчарово. Има и останки от крепостта Калето.

Езерото Борово, намиращо се в живописен парк в град Търговище, е приятно място за отдих.

Препратки

Общински план за развитие на Бургас за 2014-2020 г. Взето от <https://www.burgas.bg/bg/info/index/835>

План за развитие на Североизточния регион на България за периода 2014-2020 г. Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Република България. <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=866>

План за развитие на Югоизточен регион на България за периода 2014-2020 година. Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Република България. Взето от www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=4074

Стратегия за развитие на област Бургас за периода 2014-2020 <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1025>

Стратегия за развитие на област Шумен за периода 2014-2020 <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1023>

Стратегия за развитие на област Сливен за периода 2014-2020 <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1015>

Стратегия за развитие на област Стара Загора за периода 2014-2020 <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1021>

Стратегия за развитие на област Търговище за периода 2014-2020 <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=841>

Стратегия за развитие на област Варна за периода 2014-2020 <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=843>

Стратегия за развитие на област Ямбол за периода 2014-2020 <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1024>

Общински план за развитие на Община Добрич за периода 2014-2020 г.

Национален статистически институт 2013 г. Статистически справочник. <http://www.nsi.bg/en/taxonomy/term/theme-general-publications>

Национален статистически институт 2014 г. Статистически справочник. <http://www.nsi.bg/en/taxonomy/term/theme-general-publications>

Национален статистически институт 2015 г. Статистически справочник. <http://www.nsi.bg/en/taxonomy/term/theme-general-publications>

Национален статистически институт 2016 г. Статистически справочник. <http://www.nsi.bg/en/taxonomy/term/theme-general-publications>

Национален статистически институт 2017 г. Статистически справочник. <http://www.nsi.bg/en/taxonomy/term/theme-general-publications>

Национален статистически институт 2018 г. Статистически справочник. <http://www.nsi.bg/en/taxonomy/term/theme-general-publications>

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма на Република България за периода 2014-2020, 2017 г. Министерство на туризма

Общински план за развитие на град Шумен за 2014-2020 г.
<http://www.shumen.bg/%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D1%81%D1%8A%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B5/%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D1%88%D1%83/>

Общински план за развитие на Община Сливен за 2014-2020
<http://sliven.bg/index.csp?f=OPRSliven>

Общински план за развитие на Община Созопол за 2014-2020
https://www.sozopol.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=7504:-2014-2020&catid=212:2012-04-13-05-05-04&Itemid=91

Общински план за развитие на Община Стара Загора за 2014-2020
https://www.starazagora.bg/uploads/posts/OPR_SZ_proekt_2014-2020.pdf

Общински план за развитие на Община Търговище за 2014-2020
https://www.targovishte.bg/new_in_site/file/2013/08/OPR-Targovishte-2014-2020.pdf

Общински план за развитие на град Варна за 2014-2020
http://www.varna.bg/bg/articles/141/%D0%9E%D0%B1%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%B7%D0%B0_%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B5.html

Общински план за развитие на град Ямбол за 2014-2020
<http://yambol.bg/uploads/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%B8-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8/OPR%20Yambol%202014-2020.pdf>